

Hilja Valtonen

Opettajan villikko
1

Kustannusosakeyhtiö Tammi
Helsinki

9. painos
(painokset 1—8 ilmestyneet Kustannusosakeyhtiö Otavan
julkaisemina)
© Hilja Valtonen 1928

GUMMERUS OY KIRJAPAINO
JYVÄSKYLÄ 1988

ISBN 951-30-7009-3

I

Minkä tähden muutamien ihmisten täytyy syntyä lokakuun kolmantenatoista päivänä? Se ei totisesti ole mikään ihanteellinen syntymäpäivä. Toista olisi syntyä touko-kuussa tai jouluaattona! No, kullakin on kohtalonsa! Ei se mutisemallakaan paremmaksi tule, ei Anna Tipuli Pusulle, ei Muurikin vasikalle Antti-Loviisalle. Kohtalo, kova ja julma, määräsi tinkimättömästi lokakuun kolmannentoista heidän syntymäjuhlaan.

Sinä päivänä sää oli levoton ja vaihtelevainen. ”Satoi lunta ja satoi vettä ja satoi pieniä rakeita”, kuten laulussakin lallataan. Ei tiennyt tuulikaan, miltä kulmalta olisi paras puhaltaa. Kirjavat lehdet lentelivät, kieputtelivat kuperkeikkoja, loiskahativat lokaan. Aurinko pilkistelihe pilvien lomasta. Pilkisti sieltä, pilkisti täältä, mutta nähdessään aina kuloista kurjuutta peit-

tihe pilvien pehmeään poveen.

Sinä päivänä, aamulla anivarhain poiki Koulun Muurikki.

Kuusivuotias Tauno-veli remahutteli riemusta perheensä korvat lumpeuksiin. Hän nimitti heti vasikan Antiksi.

”Taunosta se vielä kerran pappi paisuu, kun hän jo näin nuorena osaa nimiä jaela”, tuumi äiti esikoisestaan.

Iltapäivällä Tauno meni Aliina-piian kanssa tervehtimään lemmikkiään. Voi, mikä surkea pettymys! Aliina tirskui ja kikatti aivan kaksinkerroin. Antti ei ollutkaan Antti! Se oli Loviisa!

Tauno ei jaksanut käsittää, miksi vasikka ei voinut olla yhtä hyvin Antti kuin Loviisakin. Aliinan vetoaminen perustotuuksiin kaikui kuuroille korville. Tauno-poika piti kuin pitikin oman päänsä. Aliinaa kiukutti moinen itsepäinen pentu. Hän heitti ilkimyksen kovakouraisesti ulos navetasta ladon kahajaviin heiniin.

Silloinkos poika suuttui! Saatuaan suustaan heinän helpeet pois karjahteli koulun despootti niin, että karsta katosta karisi.

Äiti kuuli karjunnan keittiöön. Vähintään oli nyt ”silmäterältä” pää puhki, pohe poikki. Hän kahmaisi kouraansa liehuvat liepeensä ja lähti lentämään pihan poikki parkujan luo.

Keskelle pihaa koulupojat olivat pingoittaneet nuoran salakavalasti lehtien ja kuloheinän suojaan. Olihan hirveä riemu nähdä, kuinka tytöt pihanperälle pingaistessaan sotkeutuivat sorkistaan nuoraan ja mätkähtivät mahalleen. Ha ha haa! Sille kelpaisi nauraa!

Pojilla on aina kepponen mielessä, ei niin pahaksi tarkoitettu, kuin usein sattuu käymään.

Äidin kengän kärki takertui ansaan. Märkä maa mäjähti. Äiti jäi tajuttomana makaamaan lammikkoon.

”Äiti, äiti!” pauhasi pasuuna ladon ovella.

Isä oli lukemassa ”Herran siunausta” kotia lähteville ilkimyksille, kun Taunon täysivoimainen karjunta ehti hänen korviinsa.

”— kääntäköön kasvonsa! Amen!” hö-

käisi isä hätäpäissään. Peninkulmaisina askelin hän loikki ulos luokasta ällistelevä lapsiparvi kintereillään.

”Uu, uu, uuu!” ulvoi koko katras portailla, kun opettaja kantoi taintuneen vaimonsa huoneisiin.

”Koulunrouva se kuoli!” toittottivat lapset kotonaan, ennenkuin ehtivät kunnolleen nenänsä tuvan ovesta sisään pistää.

”Herra hyväst’ siunatkoon! Ellette työ, vietävän vintiöt, vain valehtele”, älähtivät ämmät.

Lapset vannomaan totuuden puolesta. Puolessa tunnissa koko Lepikkomäen kulkumakunta tiesi tapaturman. Surtiin, voivoteltiin, siunailtiin opettajan ja orpojen puolesta. Erittäinkin orpojen lapsiraukkojen puolesta. Pianpa he saisivat äitipuolen korpiksi niskojaan nokkimaan.

Ei Koulunrouva kuitenkaan kuollut. Tajuton hän oli monta tuntia. Olisihan lääkärin apua kipeästi tarvittu, mutta kuka hänet olisi siinä silmänräpäyksessä noutanut viisitoistakilometrisen vesimatkan takaa. Näin syksyisin laivat kulkivat

milloin sattui. Veneellä ei kukaan rohjennut lähteä syysmyrskyn vellomalle, aavalle ulapalle. Maitse oli lähimmän lääkärin luo kuusikymmentä kilometriä. Auto, puhelin olivat outoja sanojakin siihen aikaan Lepikkomäessä. Jos eivät kotoiset konstit auttaneet, niin onnekseen sai kuolla.

Siunatuksi onneksi Rummukaisen Riitta sattui olemaan kotosalla. Läähättäen, puuskuttaen hän vaelsi koululle itkevän Aliinan jäljessä niin sukkelaan, kuin oli mahdollista hänen satakiloiselle ruholleen.

Rummukaisen Riitta oli lepikkomäkeläisten lääkäri. Rohvessyöriksi häntä köllinimeltä mainittiinkin. Kylän keski-ikäisistä aina kapalossa kitisevään vauvaan asti oli jokainen saanut ensimmäisen maailman kolhaisun Riitan leveästä kämmenestä. Kokkurapolvet hän vetreiksi hieroi. Vaelsivatpa naapurikylienkin vaivaiset saamaan Riitan sarvikupin kipeihin kylkiinsä.

Rummukaisen Riitta se paukautti elämänhengen siihenkin pieneen kääpiöön,

joka sateisena lokakuun päivänä ensi kerran hengitti omilla keuhkoillaan Lepikkomäen koululla.

Seuraavana päivänä kylän akat lennättivät korvasta korvaan sanomaa:

”Koulunrouva sai keskosen. Hengissä kuuluu vielä olevan. Pieni ja ruma. Ei pöytäveistä pidempi. Pumpulissa, kuumien vesipullojen vieressä säilytetään. Kunpa Jumala raukan korjaisi pian luokseen!”

Ja äiti ja isäkin huokasivat samaa vaikkeivät sitä ääneen lausuneetkaan.

Huonot matkaeväät elämän taipaleelle lähtijälle.

Tipuli! Oli nyt tuokin nimi! Eihän sellaista nimeä ollut kenelläkään. Ei sitä ollut allakassakaan. Opettaja aina keksi lapsilleen niin kummallisia nimiä. Tipuli! Kanalle tuollainen nimi sopi, ei kristitylle lapselle.

Taina, neljä vuotta vanhempi sisar, sen nimen vauvalle keksi.

”Näytä Tainalle Tipua!” pyyteli tyttönen. Nuken kokoinen sisar uuninhyillyllä vikisi Tainan mielestä kuin kananpoika. Perhekin kutsui vauvaa Tipuksi.

Eräänä päivänä pesi Rummukaisen Riitta vauvaa. Tauno ja Taina katselivat vierellä tätä tärkeää toimitusta. Pesunkohinassa kiskaisi vauva 1/4 pisaraa vettä henkeensä. Mustui maailma vauvan silmissä. Mustui vauva itsekin kekäleeksi.

”Nyt se kuolee”, ilmoitti Tauno. Noin muljahtelivat kerran rotankin silmät, kun

se nakissa kuristuen henkensä heitti.

”Jes siunatkoon! Kuoloo kuin kuolooki”, parahti Riitta. ”Eikoo sitä raukkoo ies kastettukkaa.”

Isä juoksi hätään. Kaappasi pesusoikosta saippuavettä leveään kämmenkouraan, valoi sen kekäleensä päähän ja sukkelausti saneli:

”Kastan sinut Tipuli Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen! Amen!”

Sanojensa vahvistukseksi hän kellautti vauvan alaspäin ja antoi läjähtävän lyönnin laihoille takapuolille. Ensimmäinen ja viimeinen lyönti isän kädestä. Mutta se lyönti oli tehokas. Lapsi aivasti, vaaleni ja jäi elämään kristittynä, kanamainen nimi elinkautisena maanvaivana.

Kun pappi ajanoloon laillistutti saippuavetisen kasteen, lisättiin lapselle vielä isoäidin nimi Anna. Niinpä kirjoitti pastori suttuisella käsialallaan kirkonkirjoihin koukeroita, jotka määräisivät vauvalle iki-ajoiksi nimen Anna Tipuli Pusu.

Tipuli eleli kahdeksatta kevättään. Hän ei ollut mallilapsi. Perheen kuopuksena katseltiin aluksi hänen kepposiaan läpi sormien. Tästä oli luonnollinen seuraus. Tytöstä tuli kovin villi nuori neiti. Vanhempien täytyi ruveta ankarasti oikomaan leväperäisyytensä seurauksia.

Oli kevät ja sunnuntaiaamu. Harakoilla oli metsät täynnä pesiä, pesät täynnä sieviä munia. Kylän poikaviikarien ajatukset leijuivat pesien ja munien ympärillä. Sinnepäin sinkoilivat Tipulinkin mielihalut.

Hän oli saanut juuri ylleen uuden, äidin vanhasta hameesta tehdyn puvun ja uuden, isän paidan selkämyksestä ommellun esiliinan, jossa oli kaksi taskuakin. Kullanvaaran Hiljalla oli vain yksi tasku.

Perhe istui aamiaisella. Isä luki säästykseksi Taunon ja Tainan kirjettä, jonka Tiaisen Matti äsken toi. Matti oli kyydinnyt

aamulaivalle jotakuta herraa, ja postinhoitaja oli antanut hänelle kirjeen. Tauno ja Taina olivat näet jo kaupungin koulussa. He kirjoittelivat kotiin, milloin tarvitsivat rahaa tai uusia vaatteita.

Kimakka vihellys kuului ulkoa.

Ah, siellä pojat jo olivat menossa harakan pesille! Tipuli kimmahti seisomaan. Lautanen loiskahti. Lusikka lensi komeassa kaaressa lattialle.

”Ampiainenko pisti?” kysyi isä.

”Ei. Pojat . . .”

”Istu alallasi, tyttö!” äiti keskeytti tottelevaisuutta vaativalla äänellä. ”Ei sovi ruokapöydästä lähteä lentelemään milloin sattuu.”

”Minullapa ei ole nälkä.”

Huh, miten hirveän säädyllinen äiti oli! Isä ei tuollaisesta piittäisi mitään. Mistä äiti lienee imenyt päähänsä, että hän muka oli poikamainen. Niin juuri, poikamainen. Kauhean metkaa olisi kyllä ollutkin olla oikea poika. Mutta sitä ei voinut enää mitenkään auttaa. Isä sanoi niin. Isä sellaiset asiat varmasti tiesi.

Nyt, nyt pojat menivät eilen löydetylle pesälle. Tipuli ei saa yhtään munaa, vaikka hän pesänkin keksi. Ei, se ei käynyt päinsä. Täytyi keksiä jokin tepsivä keino äidin säädyllisyyden kukistukseksi. Ehkäpä isä auttaisi.

Veitikka kipristäytyi yhteen ähkivään, voihkivaan sykkyrään.

”Mikä nyt tuli?” kysyi äiti.

”Lyyli ei ole taasenkaan malttanut keittää velliä kypsäksi”, valitteli sykkyrä surkeasti.

Lyyli kirkastui pöydän alapäässä. Hän vannoi sielunsa autuuden kautta velliin olevan liiankin kypsää.

”Ehkäpä se onkin liian kypsää. Tavallista se ei ainakaan ole. Se velloi mahani veteläksi.”

Äidin lusikka pysähtyi sentin päähän suusta ja painui hyvin, hyvin arvokkaassa tahdissa takaisin lautaselle.

”Ulos, velho!” Isä antoi häätökäskyn.

”Isä, sinä pilaat tytön tuollaisella menettelyllä”, nuhteli äiti.

”Äiti kulta, vekara näkyy olevan jo tar-

peeksi piloilla. Sitäpaitsi pahankuriset lapset aina karkoitetaan ruokapöydästä. Niinhän sinä, äiti kulta, itsekin teet.”

Tipuli kirmaisi tielle niin, että pitkät palmikot seipäinä selässä lensivät. Aivan oikein. Maantieojassa istuivat Kullanvaaran Jussi, Asikaisen Pekka ja Eino. Olivatpa Leena ja Tyynekin päässeet mukaan. Viivana vilisti koko lapsilauma metsään, jotta tanner tömisi.

Pesäpuu piiritettiin. Harakka parka säkätti, hätäisenä hyppien oksalta toiselle.

Pesäpuu oli solakka mänty, oikea kuningasmänty, metsän ylpeys. Sen alimmat oksat olivat hyvin neljäkin sylvä maankamaraa korkeammalla. Pojat yrittivät ja yrittivät reittää oksiin, mutta aina he puolivälistä putosivat maahan.

Harakka säksätti pilkaten.

”Nyt yritän minä”, sanoi Tipuli ja sylki kouriinsa.

”Akat nyt puihin!” virkko Kullanvaaran Jussi halveksivasti. Hän oli kolme vuotta vanhempi Tipulia ja oli mielestään mies.

”Itse akka lienet!” tyttö kivahti. Siekai-lematta hän tarttui Jussin ponnistavaan pohkeeseen. Roiskis! Kaarnat karisivat, kun poika männystä maahan kapisi. Tyttö oli jo puolimännnyssä Jussin selviytyessä seisoalleen.

”No, ukot, tulkaapa tänne akkojen luo!” Tipuli keinuttelihe ilkkuen tuuhealla, turvallisella oksalla.

”Kyllä sinoot aeka poeka”, tunnustivat Asikaisen veljekset. Jussi jupisi, että kummakos tuo oli, kun kynnet olivat kuin nas-kalin kärjet. Vieläkin niiden jälkiä poh-keissa poltteli.

Harakan pilkkanauru katkesi. Se säkät-ti, lenteli, hyppi, keikkui henkensä hädäs-sä. Tenavat puun juurella kiljuivat kuin peikon penikat ja pommittivat kävyillä linturukkaa.

Ryöväri pujotti kätensä risupesään. Vii-si kaunista munaa hävisi siniraitaisen esi-liinan taskuun. Ei ollut pesässä enempää munia.

”Tule varovasti, ettet säre munia!” jael-tiin puun juurelta neuvoja.

Luonnollisesti Tipuli pani parastaan. Sirosti hän liukui maahan. Toiset hyökkäsivät saaliin jaolle.

Voi, hirmu! Kaikki munat olivat taskussa möyhiytyneet velliksi. Entä uusi puku ja uusi esiliina! Tipuli ei pieniä tahroja pahoin pelännyt, mutta nyt hän jäi äänetömänä tutkimaan pukuaan. Tokkopa hän lienee koskaan ennen ollut niin kana-maisesti nimensä näköinen.

”Nyt sinä vasta olet kanan näköinen. Tipu, tipu, tipu!” härnäsi Jussi, jolle valkei kostonhetki. Toiset hyväkkäät nauroivat hyväksyvästi.

Pieni, pihkainen koura sukelsi mutkittelematta taskuun. Rotskis! Jussin uusi, harmaa pyhäpuku sai keltaisen koristeen.

”Itse olet kanan näköinen!” huusi tulistunut villikissa.

Jussi vilkaisi pukuunsa. Ärjähti. Kohautti uhkaavasti löksähtäneitä housujansa ja hyökkäsi Tipulia kohden kuin kuu-kauden nälkää nähnyt susi.

”Tulepas!” sähähti tyttö hampaat ja

kynnet puolustukseen valmiina kärhällä.

Jussi luotti ikäänsä ja isoon kokoonsa. Tyttö oli hoikka kuin kaisla ja pieni, mutta sukkela, notkea kuin kärppä. Hänessä tuntui olevan joka paikassa hampaita ja kynsiä.

Toiset lapset seurasivat jännittyneinä ottelua. Tipuli ei ollut koskaan ennen tappellut. Hän oli ilman muuta pitänyt itseään tyttöjen johtajana, eivätkä pojatkaan uskaltaneet asettua hänen tahtoaan vastustamaan, sillä olihan hän opettajan tytär, ja opettaja olisi voinut . . . hm. Kulanvaaran Jussi oli ainoa, joka ei alistunut Tipulin komennettavaksi. Siksi he olivat aina sotajalalla keskenään. Nyt oli tappelu näyttävä, kumpi oli ”haka”. Pojat usuttivat Jussia, tytöt Tipulia.

Molemmat sankarit vetivät tukkanuotaa parhaillaan. Vihdoin Jussi hellitti letin, tarttui tytön pukuun. Kuului ilkeä kurahdus. Puvunpala jäi Jussin kouraan. Tyttö kirmaisi pakoon, minkä ikinä sai irti kintuistaan.

Jussi tukka suorana pinkoi perässä.

Tipuli pakeni kankaan reunaan. Siinä oli pieni mäennyppylä. Mäen alla porisi kevättulvainen Humalapuro.

Jussi läheni peloittavasti. Tyttö kiri viimeiset voimansa kokoon ja pinnisti mäkeä alas. Ketterästi kuin västäräkki hän hyppi kiviä myöten kuohuvan puron poikki.

Vainolainen hylkäsi kivisen sillan. Hän päätti pompata puron poikki suoraan pakenijan niskaan. Kyyristys. Vauhti. Hyppy. Ja molskis! Poika parka pulikoi purossa.

Likomärkänä hän kömpi nelinkontin partaalle kuin kohmeinen, iso sammakko. Vihollinen vastarannalla rähähti iloiseen, ilkkuvaan nauruun.

”Sinä olet kuin sammakko! Ha ha!”

Vihainen mulaus välähti Jussin julmistuneista silmistä.

”Minä sanon äidille, niin saat varmasti selkääsi”, murisi hän itkua jauhaen.

”Sano, sano! Selkäsaunan saan sanomattasikin.”

”Sinä et ole mikään hyvätapainen tyttö.

Sinä olet keskonen. Sinussa on jokin nappula löysässä. Äiti on niin sanonut”, purki poika pahaa sisuaan.

”Minussa ei ole yhtään nappulaa. Oma nappulasi voi olla löysässä.”

”Äiti on sanonut niin.”

”Sinun äitisi ei tiedä mitään. Hän on oppimaton kansannainen, vaikka luulettelee olevansa parempi kuin muut emännät. Minun äitini sanoi niin!”

”Minun äitini voi antaa selkään sinun äidillesi. Sinun äitisi on laiha kuin tikku.”

”Sinun äitisi paksu kuin vesisammio.”

Juttu jatkui. Jussi asteli edellä vettä valuvana kotiin päin ja heitteli Tipulia eteensä sattuvilla kivillä ja kalikoilla. Tyttö kulki jäljessä sopivan välimatkan päässä, väistäen taitavasti heitokkaita, antaen sanan sanasta, parhaasta kaksi. Asikaisen pojat, Leena ja Tyyne tulivat puolueettomana jälkijoukkona riitapukarien perässä.

Koulun portilla erottiin. Annettuaan Jussille loppuletkauksen lähti Tipuli kii-

peämään kotirinnettä.

”Älä revi äläkä likaa vaatteitasi!” Äiti taisi aamulla puhella tuohon tapaan. Askelet hidastuivat. Mikä se niin aavistuksellisesti pään päällä suhahteli? Ahaa! Piha-koivu se vain heilutteli notkeita ritvojaan. Villikko pysähtyi. Mitähän varten Jumala loi koivuihin hienoisia oksia? Ei suinkaan vitsoiksi pahankurisille lapsille, jotka likaavat ja repivät vaatteensa — ja toistenkin vaatteet?

Musti astua löntysteli Tipulin luo.

”Ottaisitko selkääsi, kun olet turkkisi liannut?”

Musti ravisti turkkiaan. Se kammoi selkäsaunaa. Niin Tipulikin. Siksi hän pyörähtikin ympäri ja Mustin seurassa hävisi Lepikkomäen lepikkoihin. Sinä päivänä ilmestyi suuri ”karjakartano” Humalapuron partaalle.

Illalla, auringon kurkistellessa puiden latvojen takaa hirvittävä nälkä ajoi Tipulin kotiin. Hän koetti huomaamatta, muina miehinä livahtaa keittiöön. Oven takana hän kuitenkin kuunteli, oliko reitti selvä.

Silloin revahti keittiön ovi selkoselälleen. Hyvä, ettei kuuntelija saanut kuumua kulmaansa. Kynnyksellä seisoj Kul-lanvaaran komea emäntä, pyhäsilkki har-teille valahtaneena. Jussi-jura värjötteli äi-tinsä liepeitten suojassa.

”Tässähän tämä rasavilli-ryökkynä tulee”, toittotti emäntä keittiöön.

Nyt käpälämäkeen! Tipuli teki rasa-kan täyskäännöksen. Mutta emännän tu-keva käsi tarttui pakenijan palmikkoi-hin. Koholöyhkässä pääsi Tipuli äidin eteen.

”Tyttö, mitä kaikkea sinä olet taasen tehnyt?” kysyi äiti ja nojasi kuin Pontius Pilatus hellan kulmatankoon.

Isä sanoi kerran, että kaikki valehtelijat ovat sarvipään serkkuja ja että heidät pannaan kuoltuaan nuolemaan kylmää rautaa pahassa paikassa. Ei, Tipulia ei saanut pahinkaan selkäsaunan pelko valehtelemaan. Hän oli kerran nuolaissut kylmää kirveenhamaraa, joten hän mainiosti tiesi sen ja selkäsaunan eron.

”Puhu aina totta, vaikka sana päiväs-

sä”, kuului isän neuvo. Tipuli kertoi päivän seikkailut isän neuvon mukaan.

”Onko asia niin?” kysyi emäntä pojaltaan. Jussi kiemurteli kuin mato pihdisä.

”Onko asia niin?” kysyi äitikin, kun Jussi ei saanut kieltään pyörimään.

”Ooon!” tuli viimein venytelty vastaus.

Kullanvaaran emäntä ei siekaillut. Hän pyörähti ulos ja toi kaksi vitsaa. Toisen hän antoi koulunrouvalle, toisella voiteli poikaansa. Jussi ulvoi ja aneli armoa. Tipuli oli vaiti. Tämähän tuli ansiosta eikä armosta.

Illalla myöhään tuli isä kotiin kokouksesta. Hän sai kuulla päivän tuoreimmat uutiset.

”Harakka parka!” sanoi isä yksikantaan.

Tipuli kummastui. Miksi isä harakkaa sääli? Sehän oli sivuseikka koko jutussa.

Isä silmäili kirjaa ja urahti uudestaan.

”Harakka parka!”

Tipuli tuli uteliaaksi.

”Isä, onko siinä kirjassa satuja harakasta?”

”Ei. Ajattelen sitä harakkaa, jolta ajattelmaton tyttäreni ryösti kodin.”

Tipuli hätkähti.

”Ei harakalla ole kotia. Sillä on vain pesä, huono sekin”, puolustautui tyttö.

”Pesä on harakan koti. Se rakastaa sitä huonoa risukasaa, koska siinä ovat sen munat ja pojat. Ajattelepas, jos tulisi iso jättiläinen, pistäisi sinut taskuunsa ja murjoisi sinut siellä velliksi. Miltä luulet sen isästä ja äidistä tuntuvaan? Aivan samalta kuin harakastakin.”

”Mutta harakka onkin räähkälintu”, yritti tyttö vielä itku kurkussa.

”Kuninkaan mielestä on sinun isäsi räähkälintu, jos hän vertaa kotiamme omaansa. Suuren pitää aina olla hyvä pienelle, olipa tämä sitten vaikka räähkälintu, muista se! En pidä siitä, että pieni tyttäreni on sydämetön julmuri. Tuohon käteen, Tipuli, sinä et ole koskaan paha eläimille!”

Seuraavana aamuna Tipuli vei isän

kanssa kaksi kananmunaa harakan pesään, missä harakkaäiti hautoi ne pojiksi koko kylän ihmeeksi.

Asikaisen talo oli Lepikkomäen koulun lähin naapuri. Parisataa metriä leveä pelto oli vain talojen välillä.

Asikkalassa asui kymmenhenkisen talonväen lisänä viisi muuta perhettä. Talossa kuhisi väkeä aina kuin ”helluntain epistolassa”. Lapsia oli talossa kolmekymmentäkaksi (32). Luku oli aina suurene-massa.

Isossa tuvassa, jossa majaili kolme pesuetta, eleli vielä isäntäväen huudokas Maija-Liena. Päivät pääksytysten istui mummonruhmu uuninvieruspenkillä ja kehräsi kimeästi virttä kiekuen. Kun kuumuus ja syöpäläiset oikein kiusasivat, kellahti hän penkille ja otti pienen ettoneen.

Maija-Liena ja kolmekymmentäkaksi tenavaa olivat aina sotapolulla. Pitääkseen kiusankappaleet loitolla oli ämmällä leveäin peräpakarainsa alla kuormavitsa, josta

hän ei vahingossakaan luopunut. Siitä hän jakeli säälistä ropsauksia.

Talvella Maija-Liena oli sopuisa. Välisti lapset saivat tulla hänen rukkinsa ympärille kuulemaan entisten aikojen kaskuja. Aikuisetkin niitä mielellään kuuntelivat.

Mutta mitä pidemmälle kesä kului, sitä ärhäkämmäksi kävi ämmä. Heinäaikana oli hänen kiukkuisuutensa huipussaan. Lapset, jotka teutaroivat omin päin toistensa valvomina kartanon läheisyydessä, eivät uskaltaneet jalallaan tupaan astua. Ovelta ne ilkimykset kävivät ämmäparkaa härnäämässä. Sadatteleva ämmä lönkytti ovelle ruoskineen hätistelemään pentuja, mutta ennenkuin hän ehti lähellekään ovea, niin nämä jo räkyttivät ilkeyksiään pihalla. Sitä he tekivät päiväkaudet. Ei ihme, jos mummorukka olikin kiukkuihin kuin pesästään ajettu ampiainen.

Tipuli oli Maija-Lienan kanssa hyvissä väleissä. Hän niiata nöksäytti mummolle eikä koskaan kiusannut toisten lasten tavalla. Isä sanoi, että vanhoja ja köyhiä on kohdeltava yhtä ystävällisesti kuin nuoria

ja rikkaita. Ei isä sitä itse tehnyt. Kyllä Tipuli sen huomasi. Kun tarkastaja tuli taloon, kumarteli isä ja oli hirveän huomaavainen. Isäntien ja naapurien kanssa hän oli kuten tavallisestikin. Mutta isä ei ollut ilkeä kenellekään eikä kiusannut, kuten Asikkalassa monesti aikuisetkin tekivät. Tipuli seurasi isän esimerkkiä.

Yhtenä heinäpäivänä Tipuli sai kuitenkin kipakan ropsauksen Maija-Lienan kuormavitsasta. Kunniasanalla, syyttömästi.

Hän oli kotona riidellyt Tainan kanssa ja jäänyt häviölle nuoremman sisaren osaan kuuluvalla, luonnollisella tavalla. Hän meni naapuriin keventämään suruaan ymmärtävälle ystävälle, Maija-Lienalle. Yhteisymmärryksellisestä keskustelusta ei tullut mitään. Tenavat olivat tapansa mukaan härsyttäneet mummon vihasta sokeaksi. Kun Tipuli luottamuksellisesti lähestyi häntä, vihelsi kuormavitsa ilmassa, ja luja mäjäys ilmoitti sivalluksen kerrankin sattuneen maaliin. Pahasti parhaiten Tipuli pakeni pihalle.

”Ähä kutti! Siitä sait!” ilkkuivat toiset lapset.

Tipulin kunnioitus Maija-Lienaa kohtaan sai pahan kolahduksen. Pöhössä pohkein hän hautoi kosto.

Parin päivän perästä veisasi Asikkalan nouseva sukupolvi veisua, jonka Tipuli oli sepittänyt ja säveltänyt.

Maija-Liena, mallatsäkki,
makkoo pitkin penkkiä.
Toinen jalaka on tollallaa,
toise alla pittää vihtalenkkiä.

”On se tuo tyttö visu kakara ikkäiseksee! Tiepäs nyt tuommone värssy, eto elävä!” Aikuiset naapurissa niin kiittelivät. Ja Tipulikos vasta oli ollakseen!

Maija-Lienakin sai kuulla, kuka värssyn oli västännyt. Hän nousi, napitti hameensa, pyöräytti napin taaksepäin ja lähti lylertämään koululle kuormavitsa kainalossaan.

Koulun keittiössä istuttiin jälleen korkeaa oikeutta. Äiti oli tuomarina ja kuun-

teli, kun Maija-Liena kaakatti kuin hautova kana.

”Miksi teit runon Maija-Lienasta, Tipuli?”

”Hän löi minua.”

”Se haukkui minua . . .”, alkoi ämmä.

”Elkää valehdelko, vanha ihminen, tai saatte pahassa paikassa nuolla kylmää rautaa”, keskeytti Tipuli.

Mummon kolmihampainen suu loksahatti kiinni auetakseen valtavaan itkuun ja poruun.

”Tuommoisia ne ovat parempainkin ihmisten lapset! Vanhan, köyhän raukan toivovat pahaan paikkaan, eivätkä sielläkään sallisi hänen pääsevän lämpimään kolkkaan. Uui jui, vui vui!”

”Elkää nyt tuota noin pahaksenne ottaako! Tipuli, pyydä heti Maija-Lienalta ilkeyttäsi anteeksi!” sanoi äiti.

Tauno ja Taina kurkistelivat kamarin ovelta. Heillä näytti olevan hauskaa, kun Tipulille kävi hullusti. Kelpasi ollakin! Ei Tipulikaan aikonut aikaihmisenä saada selkäsaunoja. Mutta jos hänellä joskus

maailmassa olisi omia lapsia, niin kaikki hän ne yht'aikaa kurittaisi, etteivät kykenisi toisilleen ilkkumaan.

”Tipuli, mitä vitkastelet? Pyydä heti anteeksi!”

”Äiti, ottaisin mieluummin vitsaa.”

Maija-Liena myöntyi vaihtokauppaan. Mikä rangaistus nyt anteeksipyyntö oli? Ämmä oikein ähki, kun äiti vitsalla muutamana kerran hiljaa sivalsi Tipulin paljaille säärille. Lauhtunein sydämin hän palasi kotiinsa.

”Ohdakkeista on runoilijan polku”, tuumi isä vesalleen. ”Tekijänpalkkio ei ollut kehuttava.”

Harvoin kaksi kolmannetta. Tipuli sai kolmannenkin selkäsaunan sinä samana kesänä.

Isä oli ahkera kalamies. Päiväkaudet hän puursi Taunon kanssa järvellä kantaen kotiin milloin metrisiä haukia, milloin vaaksaisia ahvenia. Eräänä aamuna he toivat komeat hirvensarvet. Ne olivat takertuneet muikunverkkoon ja nousseet sen mukana syvyyksistä yläilmoihin. Salametsästäjät olivat tappaneet hirven niillä main talvella ja heittäneet juoruavan pään sarvineen ahventen valtakuntaan.

Ne samaiset sarvet aiheuttivat pari tapausrikasta päivää Tipulin ja Lepikkomäen historiassa.

Kylän tulevaisuus ja toivo oli käynyt nelikymmenpäisenä parvena uimassa Leppälammessa ja istui nyt Kullanvaaran saunan takana kellastuvan ruispellon

pientareella pohtimassa erilaisia hirvijuttuja.

Koulun Tipuli ihmeellisimmät jutut tiesi. Kateellinen Jussi koetti vängätä niitä valeiksi, mutta kun Tipuli vetosi isän ja veljen auktoriteettiin, menivät Jussin leuat lukkoon. Taunon laista veljeä ei toisilla ollutkaan. Hän oli päässyt jo viidennelle luokalle ”papinkoulussa”.

”Katsokaa tuonne!” huudahti Tipuli ja osoitti sormellaan salaperäisenä keskelle ruista.

Kaikki kaulat kurkottuivat.

”Mikä siellä on?”

”Hirvi!”

”Missä? Missä?”

”Raunio se on, ja sen päällä vanha juurikka”, yritti Jussi.

”Se on hirvi, leikkihirvi!” sanoi Tipuli varmasti.

”Hirvi, hirvi!” kiljui koko katras.

”Hiljaa! Me ammumme sen. Kivet ovat luoteja. Ensin on vain hankittava metsästyslupa. Sala-ampujat joutuvat linnaan.”

”Isä ei ikinä anna sotkea ruista”, ilmoitti Jussi.

Äh, totta! Lapsilauma painui synkistyneenä takaisin pientareelle istumaan.

”Sinä, Jussi, Kullanvaaran tuleva isäntä, voit kyllä luvata”, ehdotti lannistumaton Tipuli.

Jussi työnsi lakkireuhkansa takaraivolle ja raapi arvokkaana päätään. Jo sylkäisi pitkän pruikkasyyljen.

”No, jos häntä sitten mentäisiin”, myöntyi hän perusteellisen harkinnan jälkeen.

Se kelpasi. Jännityksestä kalpeana konttasi katras yhdestä avauksesta ruispeltoon. Raunion ympärillä ei enää kukaan muistanut rukiin sotkeutumista. Siellä hääri jokainen kuin palokuntalainen tulipalossa. Ruisparka!

Viikon perästä tulivat rukiinleikkaajat hirventappotanterelle. Siinäköös päiviteltiin, siunailtiin. Pahaksi onneksi löytyi sieltä Jussin viikon kateissa ollut lakki. Poika pantiin ahtaalle. No niin. Kukapa ei omaa

turkkiaan tulesta pelastaisi! Jussi kasasi kaiken syyn Tipulin niskoille. Tyttö sai ansaitun voiteensa.

”Mielikuvitus tekee tyttöparalle ilkeitä kepposia”, sanoi isä.

Mahtoikohan mielikuvitus olla jotain lajia ilkeyttä. Ehkä jokin perisynnin haara. Kuka hänet tiesi?

Tipulin mieli oli myrtynyt. Ei kai hänestä koskaan tulisi mallityttöä kuten Tainasta. Taina ei ollut eläessään saanut maistaa vitsaa. Hän, Tipuli, sai samana kesänä kolme kertaa. Eikä hän tuntunut tulevan yhtään paremmaksi. Päinvastoin. Teki mieli raapia kaikkia ihmisiä, äitiäkin.

Hän otti tyynyn ja ryömi vierashuoneen sängyn alle.

”Hyvä Jumala, ota pois minusta mielikuvitus, etten saisi enää koskaan vitsaa! Amen.”

Sitten tuli Nukku-Matti.

Elokuisen illan rauha levisi Lepikkomäen raatajien rintaan. Asikkalan saunan räppä-
nästä kihosi leppoinen utu. Välisti pöllähti

saunan ovesta sakea höyry. Sen seasta selveni ilkialaston intiaani, joka vasta varjona vaelsi tienvarren kiville nauttimaan iltatuulen viileistä löyhkistä. Miesten kansoittaessa kiviä vaelsi vaimoväki saunaan perässään kiljuva katras kakaroita.

Koululla ei vallinnut elokuisen illan rauha. Perheen nuorin oli hävinnyt teille tietymättömille. Ei löytynyt tyttöä kotoa, ei kylästä, vaikka kaikki paikat kaivoja myöten katseltiin.

Aurinko aleni. Ilta pimeni. Naapurin pöydälle ilmestyi savuava kitupiikki valaisemaan nuorten, murakkain perunain viimeistä vaellusta.

”Jokkoo se opettajav villikko-tyttö hävis iha piätiestä?” joku arveli posket potaatista pullollaan.

”Ei tuo tok’ ihme oiskaa, semmone vinttiö! Kumma, ku ei opettaja oo osanna sitä sem paremmi tallutella.”

”Kyllähä se toiste mukuloita hiännii. Sitä o nii hyvä toiste kohalla suutasa soittoo.”

Tuohon tapaan naapurissa pohdittiin

Tipulin häviämistä. Sitten kellahti jokainen täysin mahoin maata.

Koululla ei sinä yönä nukkunut kukaan muu kuin syntinen vierashuoneen sängyn alla.

Tuskin ehti aurinko heittää ensimmäiset säteensä metsien latvoihin, kun uusi etsiminen alkoi. Naapuritkin tulivat avuksi kiireellisestä leikkuuhötäkästä huolimatta.

Aamiaisen aikaan etsijät palasivat tyhjin toimin. Niin oli tyttö hävinnyt kuin tuhka tuuleen. Ei se enää ollut oikeata peliä. Eiköhän metsänhaltialla liene sormensa tässä jutussa. Kerrankin oli haltia lumonnut lehmän metsän peittoon. Koko kylä sitä haki. Ei löytynyt, ei vaikka. Vasta syksyllä marjamiehet kohtasivat raadon aivan pihapellon nurkalta. Hyi! Oikein kylmät väreet karmivat selkäpiitä.

”Kuule, äiti”, sanoi isä, ”sinun täytyy nyt ruveta lepäämään, muuten kuolet sinäkin.”

”Voi, voi”, vaikeroi äiti, ”ehkäpä Jumala rankaisee meitä nyt näin, kun silloin

kerran toivoimme, että Hän korjai... Kuule! Mikä tuolla vierashuoneessa ähkää?"

"Ei mikään. Olet niin väsynyt, että korvasi pettävät. Rupea nyt vain lepäämään."

"Kuule! Siellä on joku."

Isä avasi oven.

Pitkä, lattiaan asti ulottuva sänkypeitto heilui. Ei aikaakaan. Kaksi paljasta tassua työntyi sen alta näkyviin. Tassuja seurasi tavallisessa järjestyksessä hintelä vartalo ja pörröinen pää. Tyttönen nousi polvilleen. Haukotteli. Viruttelihe. Hän tunsii olevansa jälleen tyytyväinen oloonsa.

Yhtäkkiä temmattiin tyytyväinen haukottelija takaapäin lämpimään syliin. Par-ta pisteli ja kutitti poskia. Hyväinen jysäys! Mikä nyt isälle oli tullut, kun noin hyvänä piti. Kuohuva hellyys ei kuulunut isän, ei äidin tapoihin. Suudella nyt isoa tyttöä kuin mitäkin vauvaa! Tipulia nolotti.

Samaan kahuun hyökkäsivät äiti, Tauno, Taina. Kaikki he halusivat hyväillä

ällistynyttä Tipulia.

”Mitä varten sinä menit sängyn alle?”
kysyi Tauno, kun he vihdoin rauhoittuivat
ja laskivat tytön omille jaloilleen.

”Olin katkeroitunut elämään”, vastasi
tyttö. Isä oli joskus sanonut samat sanat.

”Häh?” kysyi isä.

”Selkäsaunako elämäsi katkeroitti?”
tiedusteli Tauno.

”Sekin, mutta mielikuvitus vielä enem-
män.”

”Mitä tarkoitat, tyttöseni?”

”Itsehän sanoit, että mielikuvitus tekee
minulle ilkeitä kepposia. Etkö sinä halua
kitkeä sitä minusta pois, kuten sanoit teke-
väsi muillekin pahoille taipumuksilleni.
Selkäsaunat eivät huvita minua.”

”Mielikuvitus on Jumalan lahja, lapse-
ni. Sitä tulee sinun päinvastoin kehittää ja
jalostaa.”

”Minä sanoin Jumalalle, että saa vain
ottaakin minulta koko mielikuvituksen
pois. Mitä minä sillä teen. En ymmärrä,
mikä kohta minussa sitä on. Onko mieli-
kuvitus vatsassa tai rinnassa, isä?”

”Mielikuvitus, lapsi kulta, on sielun kyky”, ja isä piti pitkän, valaisevan esitelmän mielikuvituksesta Boxströmin ”Sieluopin” tiedot tienviittanaan. Tipuli ei tullut hullua hurskaammaksi. Sen hän ymmärsi, että kiperä paikka se oli, koska sen selityskin oli noin monimutkainen.

Ai, ai, miten hauskaa! Tipuli pääsi kansakouluun. Äiti laittoi kirjalaukun. Taina kirjaili siihen punaisella langalla A. T. P. Aamuisin pantiin eväs ja kirjat laukkuun. Ilosta hihkuen tyttö kirmaisi keittiön ovesta ulos, harhaili ulkona, muka koulutiellä, ja tuli sitten toisten lasten kanssa luokkaan. Eihän maistanut miltään käydä koulua samassa talossa, jossa itse asui.

Asikaisen Pekan sai Tipuli vierustoverikseen. Saman päivän illalla hän ilahdutti vanhempiaan sillä varmalla tiedolla, ettei hän ikinä menisi naimisiin Pekan kanssa. Se haisi kuin märännyt pyypaisti. Valtava Pekan haju olikin. Parin päivän perästä rupesi Tipulikin hajahtamaan pahalle. Äidin kehoituksesta siirsi isä tyttärensä Miina Pesosen viereen.

Paikan vaihto joutui Asikaisen emännän korviin. Hän torautui siitä niin, ettei

antanut opettajan puida vähäisiä elojaan riihessään. Koska kerran ”neiti” rupesi pojan vieressä märänneelle haisemaan, niin miten viljat haisisivatkaan, jos ne heidän riihessään puitaisiin.

Jouluun asti oli emäntä nurealla tuulella Koulun väelle. Kun Tauno joulunpyhinä sattui Kullanvaaran emännälle kehumaan Asikaisen emännän kaljaa, niin tämä puhe kiersi asianomaisenkin korville. Tapanina tuli Koululle viisi litraa kehuttua juomaa. Hajut haihtuivat. Naapurisopu palasi.

Pesosen Miina ja Tipuli olivat ylimmät ystävät. Miina oli pieni, lihava tyllerö. Hänen nenänsä upposi miltei kokonaan punaisten poskien väliin. Tuskin sitä olisi muuten huomannutkaan, ellei se aina olisi ollut kukkuraisen täysi, että Miinan täytyi alinomaa vetää täytettä suurin rähinöin sisäänpäin.

Isä käski Miinan hankkia itselleen nenäliinan. Silloin tuli Pesosen ämmä koululle ja selitti seikkaperäisessä puheessa, etteivät hänen varansa ”vyörää” sellaisiin turhanpäiväisiin kapineisiin. Näytteeksi ne-

näliinan tarpeettomuudesta eukko nipisti näppärästi sormillaan nenänsä mehevän sisällön äidin uudelle karvamatolle ja levitti sen siihen lapikkaansa pohjalla. Onneksi äiti oli ulkosalla.

”Kelpaahan vanha paidanhelmakin siihen virkaan”, selitti isä.

”Meikäläinen, köyhä raukka, pitää paitansakin niin riekaleiksi, ettei siitä ole nenän pyyhkeeksi.”

Äiti antoi Miinalle pari puhdasta riepua nenän pyyhkeeksi. Ei Miina niitä muulloin käyttänyt kuin ollessaan laiskassa, jolloin hän itkeä tihersi niihin näyttääkseen sairaalta ja päästäkseen pois. Kevätpuolella rievutkin hävisivät. Miinan äiti oli niillä paikannut miehensä paidan.

Ohdakkeista oli Miinasta opintie. Hän voi väittää Hankoa Suomen pääkaupungiksi yhtä puhtaalla omallatunnolla kuin sanoa 5+12 olevan 23. Kaspian merta Miina sanoi Kapsian mereksi ja Egyptiä Ekpyyktiksi, eikä opettaja saanut hänen kieltään kääntymään, vaikka miten yritti.

Tipuli auttoi mielellään vierustoveri-

aan. Sillä aikaa, kun isä touhusi yläosastolaisten kanssa historian tai luonnontiedon kimpussa, saivat alaosastolaiset suorittaa hiljaisia tehtäviä. Saatuaan työnsä valmiiksi Tipuli työnsi auliisti vihkonsa Miinan rätisevän nenän alle. Miina, kieli tuuman ulkona nenänaluksen puhdistushommassa, jäljensi työtä parhaansa mukaan. Palkkioksi hän kynsäisi korvansa takaa pari, kolme kotieläintä Tipulille leikkitovereiksi.

”Eikö sinun omassa piässäs muka niitä oo”, sanoivat toiset tytöt.

”Ei ole. Äiti kampaa hiukseni joka ilta ja aamu.”

”Äitiskö sinun piäs kampookii?” kummeksivat tytöt. Tipuli punastui. Hän tunsii olevansa peukaloa imevä vauva, kun ei itse kyennyt hiuksiaan palmikoimaan. Hänen ei johtunut mieleensä, että tyttöjen oli paljon helpompi järjestää korttelin pituiset, harvat haivenensa kuin hänen vyötärön alapuolelle ulottuvat paksut palmikkonsa.

”Äiti, enkö saisi itse kammata hiuksia-

ni? Toiset tytöt kampaavat.”

”Voithan yrittää.”

Miten hauskaa! Tipuli tunsii olevansa iso tyttö, melkein aikaihminen.

Kampaamisen ilo loppui lyhyeen. Päässä alkoi tuntua ilkeää kutinaa. Kynnet tahtoivat omin luvii kavuta raapimaan. Äidin tähden täytyi sitä varoa. Hän olisi heti ottanut pois kampaamisoikeuden.

”Tyttö, sinä raavit yöllä päätäsi niin, etten saanut viereisessä huoneessa unta”, sanoi isä yhtenä aamuna.

”Tipuli, tule tänne heti”, komensi äiti.

Hitaasti Tipuli meni äidin luo. Pitihän valmistautua nielemään nuhdesaarna, pahimmassa tapauksessa tukkapölly.

”Katsotaanpa, miten olet hoitanut päätäsi”, alkoi äiti. Ruskeapalmikkoinen pää taipui äidin tarkastettavaksi.

Suuri parku vallitsi sinä aamuna Lepikkomäen koululla. Kauhistunut äiti otti sakset käsiinsä ja pidemmittä puheitta napsautti palmikot juuresta poikki. Ei ehtinyt tyttöparka armoa anella. Jospa hän olisi edes saanut leikkotukaksi jäädä! Ei!

Pää kerittiin paljaaksi kuin lammas kesäks/.

Mikä häpeä, mikä suunnaton häpeä oli olla nulipää. Tipulista tuntui, kuin olisi iso sauna rakennettu hänen harteilleen. Ikinä hän ei ilkeäisi ihmisiä silmiin katsoa.

Isä armahti sentään niin paljon, että ei tarvinnut mennä luokalle. Ennemmin Tipuli olisi kuollut kuin mennyt tovereitten näkyviin. Naapurien ovia hän ei availlut. Jos Koululle vieras tuli, hävisi kerikkopää näköpiiristä.

Tietysti kylällä tiedettiin, miksi Koulun rasavilli niin tyystin piileskeli. Olihan Koululla palvelustyttö, joka sellaisten asiain tiedottamisen piti huolenaan.

Joulun aikaan Tipulin häveliäisyys alkoi häipyä. Hiukset venyivät. Taina sanoi niiden tulevan entistään paljon kauniimmiksi ja ruskeammiksi.

Pelastuksen tie välähti kirkkaana Tipulille. Kaunistamista varten äiti oli hiukset leikannutkin. Mitäs nyt sanotte, rakkaat kyläläiset?

Koulun takana, parin kivenheittovälin päässä on Leppälampi. Sen pohjoisranta kohoaa jyrkkänä, kolmipolvisena mäkenä. Etelärannalla, jokainen omalla kummullaan, ovat Kullanvaara, Koulu, Asikkala.

Pohjoisrantaa sanottiin Ruunamäeksi. Sen huipulla kasvoi komea, koskematton petäjikkö. Rinteillä nuori varvikko versoi. Osa oli halmeena, osa kaskena, osa solakkana koivikkona odotti kirvesmiestä.

Mäen korkeimmalla kohdalla oli iso kivi, Pirunkallio. Paholainen oli sillä keran nitistänyt tottelemattoman poikansa pois päiviltä. Niin kerrottiin. Opettaja selitti jäiden sen siihen kuljettaneen. Turha selitys! Miten nyt jäät olisivat voineet kiivetä sellaisen mäen harjalle, jonne näkyivät kolmen pitäjän kirkot! Kyllä kiven oli paholainen lennättänyt. Näkyihän kiven

kupeessa vielä tänäkin päivänä hänen ison kämmenensä jälki.

Lapsista oli Ruunamäki maailman hauskin paikka. Sen rantaruohikosta ongittiin suurimmat ahvenenkosurit, saatiin kauneimmat lummekukat. Sen rinteillä kypsyivät ensimmäiset mansikat, sen juurelta poimittiin mehukkaat mustikat, sen koivikosta soireimmat sienet, petäjäköstä pulskat puolukat. Niin kesällä.

Talvella Ruunamäki oli ihanteellinen mäenlaskupaikka. Se tarjosi runsain käsin riemujaan isoille ja pienille. Pienet pojat ja tytöt, joiden pää ei vielä kestänyt kovaa vauhtia, laskivat ensimmäisestä polvekkeesta. Isommat lapset kiipesivät jo toiseen polvekkeeseen. Ja mies se, joka kolmannesta polvekkeesta kaatumatta alas hurahutteli. Koko kylä sen jo laski ihmeiden sarjaan.

Oli laskiainen ja ensiluokkainen suksikeli. Ruunamäen rinne oli ahkerassa käytössä koko päivän. Sinne Tipulikin hiihteli.

”Kullanvaaran Jussi laski kolmannen-

kin polvekkeen”, toittottivat ensimmäiset vastaantulijat.

No, jo tuon näki Jussista sanomattakin. Isojen poikien parvessa hiihteli, lakki takaraivolla, nutun napit auki. Tuon tuostakin hän sylkäisi mahtavana sivulleen, ei ollut näkevinäänkään huonompiaan.

”Kyllä siinä tarvitaan miehen sisu ja enemmänkin, ennenkuin uskaltaa ylhäältä asti alas viilettää”, kehuskeli Jussi ähkiesään rinnettä ylös.

”Kaikkeen sitäkin nyt tarvitaan.” Tipuli ei mitenkään malttanut pitää suutansa kiinni.

”Mitä kerikkopää päkättää?”

”Sanon, ettei kannata pullistella, kun ei ole tuonkaan suurempaa urotekoa saanut aikaan.”

”Vaikka onkin pääsi keritty, niin tekevättä se sinulta jää.”

”Siitä minä aina tulen alas, mistä sinäkin.”

”Älä turhan takia kuluta suusaranojasi!”

Tipuli ei virkkanut mitään. Hänen suu-

ret silmänsä hehkuivat vain kuin kissan silmät pimeässä. Totisesti hän näyttäisi olevansa yhtä hyvä kuin Jussikin. Hän heitti sauvat hangelle, tarttui käsin suksiin, lähti kapuamaan kapeaa polkua mäen harjalle.

Huohottaen hän saapui kolmannen polvekkeen laelle. Hiki oli. Väsyttikin. Hän istahti hangelle. Silmät siirtyivät hitaasti rinnettä alas. Ai, miten ilkeästi vihlaisi sydänalasta. Oli siinä putousta kerrakseen. Toverit jäällä näyttivät pieniltä kuin tanssivat sääsket tyynenä kesäiltana. Taisi olla hullua hommaa tämä kiipeäminen.

”Jo valuu sisu kaulalle! Ei se uskalla laskea. Johan sen sanoin!” kaikui hangella istujan korviin kaukainen ääni. Jussi ilkkui.

Tipulin veri lämpeni, sisu sakoi. Hänkö ei uskaltaisi? Ja kaatua hän ei saa, ei nimessä missään. Ehkäpä olikin parasta kiivetä ylemmä yksin tein, Pirunkalliolle saakka. Eihän kukaan noista suunpieksäjistä uskaltanut sieltä alas tulla. Jos sitten kaatuisikin, niin ei kukaan ilkeisi ilkkua,

kun eivät itsekään pääsisi akatta alas.

Tyttö tarttui suksiinsa alkaen kahlata ylemmä.

”Nyt se kuitenkin tappaa ihtesä”, hätäili Esko, iso poika, jolla oli jo kylliksi paljon älyä päässään käsittääkseen, ettei ollut pikkutyttöjen asia laskea Ruunamäen hui-pulta alas.

Lapsiparvi mäessä ja mäen alla rupesi ulvomaan kuin koira tapaturman edellä.

”Tipuliiiii, Tiipuuliii, elää määä!”

”Minkä päätin, sen päätin”, ajatteli Tipuli pilatusmaisesti. Hän kahlasi kiven kuppeelle. Nousi suksille istumaan. Kapisti lumen pois lapikkaistaan. Laski lakkinsa korvareuhkat alas ja veti ne leuan alle solmuun. Sitten hän nousi, tarkasti mäystimet, miettimättä matkan mahdollisuuksia sysäsi sukset hiljaiseen liikkeeseen.

Hän kyykötöi polviensa varassa. Kädet karrustivat. Onnellisesti hän sivuutti ylimmän polvekkeen. Hän nousi seisomaan. Kenenkään ei pitänyt päästä sanomaan, että hän istuen tuli alas. ”Fiuu, fiuu”, vihelsi ilma korvissa. Hanget vilisivät hur-

jaa vauhtia. Tuntui, kuin olisi lentänyt suoraa päätä kaivoon. Silmät himmenivät, täyttyivät vedellä. Sydänalasta juimi ja vihloi. Polvet muuttuivat vetreiksi, kuin olisivat olleet pullataikinasta.

”Nyt se kaatuu!” kiljahti joku.

”Minä en saa kaatua”, vastasi kaiku tuulta halkovassa päässä. Vetreät polvet kangistuivat.

Rips, raps. Rantakoivun ritvat iskivät kirvelevästi kasvoihin. Arveluttavasti horjahtaen lensi tyttönen jälle. Ei kaatunut. Jo erotti Jussinkin. Hän näytti niin hullunkuriselta vesikiehteisissä silmissä. Nyt se ilkimys pani sauvansa eteen. Tipuli koetti väistää kovasta vauhdistaan huolimatta. Sukset sujahtivat ristiin. Akka tuli. Se oli Jussin syy, Jussin syy. Ai, ai, kuinka pisti sääreen, maailma musteni. Yö. Olikohan tämä sittenkin vain unta?

”Kas niin, neiti Rasavilli Rohkea, olkaapa hyvä ja alkakaa tulla tajuihinne!” kuului outo ääni pimeydestä Tipulin korviin.

Silmät avautuivat verkalleen. Makuukamari. Siis unta koko mäenlasku. Mutta mitä merkitsi tämä kansankokous sängyn ympärillä? Isä, äiti, Lyyli, Kullanvaaran emäntä ja — totisesti — tohtori.

”Hyvää huomenta, neiti! Saako olla kuppi kahvia?” alkoi parrakas tohtori ja tarjosi jotain väkevälle tuoksuvaan juomaa.

Hyvänen aika! Oliko hän sairas? Ei suinkaan tohtori muuten istuisi sängyn vierellä. Pelko kouristi pikku sydäntä. Tyttö työnsi rajusti tohtorin käden syrjään.

”Äiti, äiti, kuolenko minä?”

”So, soo, tyttö!” hillitsi lääkäri. ”Älä hypi! Et kuole kohtakaan, jos maltat pysyä siivosti alallasi sängyssä, neitiseni. Olet

katkaissut sääresi ja saanut kelpo täräyksen. Nyt täytyy sinun maata monta viikkoa, kokonainen iäisyys. Sellaista on, kun lentää ylempää kuin siivet kantavat. No, juo nyt tämä sedän keitos.”

”Olenko taittanut jalkani?”

”Kyllä maar oletkin. Mutta pääsi ei ole paperista. Se näyttää kestävän vauhtia ja täräyksiä halkeamatta.”

”En minä olisi kaatunut, jollei Jussi olisi pannut sauvaansa eteeni.”

”Kyllä minä olen Jussin selkänahan parkinnut ja parkitsen vieläkin”, tarttui Kullanvaaran emäntä puheeseen.

Kaikilta pääsi helpotuksen huokaus. Luojan kiitos! Tytölle ei ollut täräyksestä tullut mitään pahempaa, vaikka hän oli kauan tainnoksissa. Oli oikein ”luojan lykky”, että tohtorikin sattui olemaan naapurikylässä sairaskäynnillä. Hyh, kyllä oli ollut hätää ja hötäkkää myydäkin yhden päivän osalle.

Seuraavana päivänä Jussi tuli anteeksi-pyyntöille. Oikein oli tälläytynyt pyhäpu-kuun. Pörröiset hiukset oli veden voimalla

kiskottu suoriksi. Äiti saatteli katuvaan syntisen tyttärensä luo.

Katuva syntinen seisahtui oven suuhun. Lakkireuhkana pyöri hänen käsissään kuin vesiratas kevättulvaisessa purosassa.

”Päivää!” virkkoi hän katsellen pitkin seiniä.

Tipulin mieli teki kimmota sängystä ja antaa Jussille leukoja loksahuttava tukkapölly. Kielenkärjellä pyöri valikoimaton varasto haukkumasanvoja. Mutta kun Jussi muistutti piimäkorvossa uinutta rottaa, lauhtui Tipulin mieli. Olipa Jussi-poikakin kerran masennettu oikein pohjamutia myöten.

”Päivää”, vastattiin vitkaan sängystä.

”Oletko sinä hyvin kipeä?” Anteeksi-pyytjäjä tarkasti huolellisesti lampun kannatinkoukun laessa.

”En. Jalkaa vain en saa liikuttaa moneen viikkoon.”

Hiljaisuus. Lakki vain pyöri.

”Tule lähemmäksi, niin saat katsoa jalkaani!”

”Näen minä sen kauempaakin.” Jussi

tuli kuitenkin arkaillen sängyn viereen.

”Onpa se turvoksissa.”

”Ei se noin paksu muuten ole, mutta lääkäri pani sen lastoihin, että luut osaavat kasvaa entisille paikoilleen.”

”Tuletko ihan terveeksi?”

”Tulen.”

Hiljaisuus. Lakki siirtyilihe levottomana kädestä toiseen.

”O-oletko-hy-hyvin — vi-vihanen — minulle?”

”Kyllä minä olen hyvin vihainen.”

Hiljaisuus.

”Jos haluat, niin saat tukistaa minua niin paljon kuin jaksat.”

”En halua tukistaa.”

”Tukista pois! Tulen niin lähelle, että saat.” Poika polvistui sängyn viereen. Hänen vesimärät kiharansa olivat Tipulin käden ulottuvilla.

”Vie pois märkä pääsi! En halua tukistaa. Olet saanut varmaankin vanhemmitasi kelpo löylyn. Riittääköön se!”

Jussi haki sängyn alle luiskahtaneen lakkinsa ja peräytyi ovelle poistumisaikeissa,

mutta palasi epäröiden takaisin.

”Kyllä sinun isäsi on hyvä mies. Kun oma isäni aikoi pieksää minua suksikepilä, tempasi isäsi kepin pois sanoen, ettei ole ollenkaan tarvis enempi luita katkoa, yksi taittunut luu riitti mainiosti.”

”Isä on hyvä”, todisti Tipuli.

”Olen ajatellut koko päivän, mikä ero on meidän vanhemmillamme. Jos sinä olisit ilkeyksissä tai vahingossa katkaissut minun jalkani, niin et ikinä, et moneen vuoteen ainakaan voisi meille tulla, etteivät vanhempani sinua haukkuisi. Sinun isäsi ja äitisi eivät ole minua sanallakaan moittineet. Päinvastoin ovat he ystävällisempiä minulle kuin omat vanhempani. Ymmärrätkö sitä?”

”En oikein.”

”Onko se sivistystä?”

”Sitä kai se on.”

”Kuule. Minä haluan myös tulla sivistyneeksi.”

”Eihän se käy päinsä. Sinusta tulee maanviljelijä. Isäsi tahtoo sitä.”

Jussin pää painui alas. Hän repi karva-

lakkiaan, kuin se olisi ollut kynittävä kukko.

”Halua sinä sivistystä, Jussi!” yhtyi huomaamatta huoneeseen tullut isä. ”Suomi tarvitsee kipeimmin juuri sivistyneitä maanviljelijöitä. Kasva sinä yhdeksi sellaiseksi!”

Tuntuu aikakin välisti pitkältä. Todellisuudessa kai aika on ainoa pitkä, jonka kanssa ihminen joutuu kosketuksiin. Sillä ei ole alkua eikä loppua, mutta keskiväliä vallan kauheasti. Ei uskoisi. Pian siitä voi hankkia varmuuden. Heittäytyy vain sänkyyn selälleen kuukaudeksi, pariksi kuuntelemaan ajankulua, niin jo tuli varmuus.

Tipulikin totesi ajan pituuden parannellessaan sääriluutaan. Eikä se ottanut sitenkään lyhentyäkseen, vaikka hän heitti tyynyllään nakuttavan herätyskellon niin taitavasti lattiaan, että se sillä hetkellä jätti kaikki kävelemiset ja istahti.

Aurinko kimotti kiusottavan kirkkaasti. Pienet pölyhiukkaset tanssivat sen sädejuovassa. Niiltä ei ollut sääri poikki kuten Tipuli-paralta.

Koululapset kirkuivat ja kolistelivat

suksiaan seinustalla. Silloin Tipuli oli vihainen auringolle, pölyhiukkasille ja Jussille. Erittäinkin Jussille. Senkin tarhapöylö!

Kirjat maistuivat puulle, pihkapuulle. Tipuli oli jo lukenut kaikki lapsille sopivat kirjat. Kirjahyllyssä oli kuitenkin eräs kirja, jota hänen mielensä teki hirveästi lukea, jota äiti ei antanut lukea, jota Taina viime kesänä oikein ahmien luki. Se kirja oli "Aarniometsän tyttäret".

Nyt Tipuli päätti käyttää sairautta hyväkseen hankkiakseen kielletyn kirjan luettavakseen.

"Isä!"

"Mikä hätä?"

"Kaipa minä kuitenkin kuolen."

"Älä! Tuntuuko siltä?"

"Pahasti tuntuukin."

"Jalkaako särkee?"

"Ei. Sielua."

"Se on paha se."

"Sinä voisit sentään lievittää tuskaa."

"Hetimitä. Vaapukkahilloako saisi olla?"

”Mutta isä! Sanoinhan, että sielua särkee!”

”Jospa muroleivos auttaisi?”

”Ei. Sielu kaipaa kirjaa.”

”Tuon heti ’Välskä . . . ’ ”

”Osaan ne ulkoa, isä. Anna minulle ’Aarniometsän tyttäret!’ ”

”Mutta ne ovat pelkkää roskaa.”

”On hauska penkoa roskaläjää. Muistathan, että löysin roskaläjästä kesällä hopeahelaisen piippusi.”

”Sinä osaat kumota väitteitä. Jospahan sitten antaisin.”

Ja Tipuli sai kirjan.

Yhtenä yönä hän näki siitä unta. Hän oli donna Dolores. Intiaanit ryöstivät hänet. Musta Haukka, jonka naama oli kuin äidin kahvipannu, tahtoi viedä hänet majaansa. Menihän Tipuli. Ei hän niin höperö ollut kuin kirjan Dolores, joka mieluummin halusi kuolla. Metkaa Mustan Haukan majassa olikin. Eivät intiaanit ollenkaan olleet julmia. Päinvastoin he olivat mielellään Tipulin kanssa kuurupiiloilla. Toisinaan jakoi Musta Haukka lei-

voksia. Hänen isänsä oli leipuri. Kerran Musta Haukka lahjoitti Tipulille komean sulan, ihan samanlaisen kuin kirkolla postineidin hatussa. Hän piilotti sulan visusti, ettei Taina sitä saisi omistaa. Tainalla oli sellainen tapa. Kun kummitäti kerrankin lahjoitti Tipulille pukukankaan, sai Taina siitä hameen.

Musta Haukka lähti sotaretkelle. Tipuli maalasi hänet isän saapasrasvalla sotakuntoon. Itsensä hän voiteli myös intiaaniksi.

Ai, ai, miten tuollainen uni oli metkaa. Vihaksi pisti, kun kesken heräsi. Tipuli nipisti silmät kiinni, koettaen ottaa unen päästä kiinni. Ei onnistunut. Hän jatkoi unta hereillä. Se onnistui. Yks kaks ihmeelliset tarinat livistelivät hänen aivoissaan.

”Tipuli”, sanoi äiti päivällä, ”mitä sinä sipiset?”

”Sipisenkö minä?”

”Sipiset. Äskenkin sanoit, että kuningas Kaarle Knuutinpoika väittää sinulla olevan Niilo Sturen kaulaketjun.”

”Mutta, äiti, ei ketju ollutkaan minulla.

Asikaisen Panu sen vei, vaikka minua syytettiin. Panu on vielä pentukoira, joka mielellään tavaroita kuljettelee. Sitä ei kuningas uskonut, ja minä sanoin hänelle, että hän on tyhmä ja ettei ole ihme, jos hänet ajetaankin maanpakoon.”

Äiti laski huolestuneena kätensä tyttären otsalle.

”Onkohan sinussa kuumetta?”

Vastaväitteistä välittämättä äiti pisti kylmän lämpömittarin Tipulin kainaloon. 36,5° mittari näytti neljännestunnin kuluttua.

Kirjat hävisivät Tipulin sängyn vierestä. Viis hän kirjoista! Ajatusleikki oli haus Kempaa kuin kaiken maailman kirjat. Täytyi vain varoa äidin kuullen sipisemästä. Äiti ei ymmärtänyt ajatusleikkiä. Hän uskoi ihmisten kuumetaudissa ollessaan sipisevän ja tarjosi kiniiniä. Hyi!

Vihdoin loppui iäisyys sängyssä. Jalkeille nousun päivä koitti. Juoksu ja hyppiminen olivat vielä kiellettyä huvia. Ei Tipulilla enää ollut niihin suuria haluja. Mieluimmin hän istui yksinäisessä nurkassa

sipisten jotain uutta ajatusleikkiä.

”Kuule, isä!” puheli äiti luullen olevansa isän kanssa kahden huoneissa. Tipuli istui kuitenkin vierashuoneen sohvan takana leikkimässä kerjäläisleikkiä.

”Mitä nyt?”

”Eikö sinustakin ole Tipulissa jotain kummallista?”

Kerjäläisleikki sohvan takana keskeytyi. Tyttö höristi korviaan.

”On tyttöparka tullut hiljaiseksi ja taltunut.”

”Etkö ole huomannut, että hän puhuu itseksensä?”

”Puhuu?”

”Niin. Olen monesti salaa kuunnellut, kun hän istuu yksin. Hän sipajaa asioita, joissa ei ole pontta, ei perää. Ei suinkaan hän liene saanut vikaa aivoihinsa kaatuaan?”

”Ole hupakehtelematta! Tyttö on tietenkin loikoessaan oppinut ajattelemaan ääneen. En luulisi sen muuta olevan.”

”Mutta niinhän Hurja-Tiinakin sipajaa.”

Kuuma tuli kerjäläisleikin leikkijälle. Luuliko äiti, että hän oli hullu kuten Hurja-Tiina, joka aina istui ja sipisi. Välisti remahti röhönauruun. Tipuli ei nauranut. Sittenkin! Entäpä, jos Hurja-Tiinakin leikki ajatusleikkiä! Niin se oli. Varmasti oli! Ihmiset eivät sitä ymmärtäneet, luulivat hulluksi.

Tipuli halusi saada siitä seikasta selvän. Hän hiivittäytyi keittiöön, sieltä hän suoraa päätä Asikkalaan, missä Hurja-Tiina eleli äitinsä kanssa porstuanpohjakamarissa.

Tiina, villinnäköinen, keski-ikäinen nainen, istui sängyn reunalla huojutellen laihaa ruumistaan edestakaisin ja sipisi:

”Elä itke, Tiina! Verner tuop sulle Helsingistä polokupyörän. Elä itke, Tiina! Verner tuop . . .”

Tipuli ei tuntenut Tiinan historiaa. Aikuiset sen kyllä tiesivät, mutta eiväthän ne lapsille sellaisista jutelleet. Sen verran hän oli kumminkin kuullut, että joku mies ei ollut Tiinaa huolinut vaimokseen. Siitä oli Tiina tullut sekapäiseksi. Keväisin hän vä-

listi sai raivokohtauksiakin.

Tipuli hiipi Tiinan viereen sängyn reunalle.

”Tiina, leikitkö sinä ajatusleikkiä?”

Tiina ei silmää sirauttanut, ratkutti rallatustaan:

”Elä itke, Tiina! Verner tuop sulle . . .”

Tipuli nyhjäisi hullua kylkeen.

”Tiina, kuule! Leikitkö sinä ajatusl . . .?”

Siihen kysymys katkesi. Tiina ponnahti pystyyn kuin nappulasta painettuna ja katkasi pelästyneen tytön kimppuun silmät päässä naljallaan kuin ansaan kuristuneella metsolla. Tipuli kirkaisi. Siihen olisi Tipulin elämän tarina päättynytkin, ellei Asikaisen isäntä olisi sattunut eteiseen, kun tyttö kirkaisi. Vähissä hengin hän sai lapsen pois hullun kuristavista käsistä.

Tipulilla ei tämän jälkeen ollut erikoista intoa ajatusleikkiin.

Seikkailurikas säärenkatkaisutalvi kehittyi kevääksi, kesäksi. Kaupungin koulussa olevat sisarukset palasivat kotikonnulle kesälomaa viettämään. Kullanvaaran Jussi ja Tipuli menivät heitä vastaan Kanavalle. Jussi ajoi edellä Harmikilla, Tipuli perässä Liinukalla. Liinukka oli akkain ajokki.

Valtion satavuotinen hongikko helähteli, kun lapset huutaen ja hihkuen ajaa kolistelivat sen sylissä kiemurtelevaa, mäkistä maantietä.

Laulurastas kapsahti kukkalatvaisimman kuusen korkeuteen jaellen viisaita varoituksia vaeltajille.

”Jussi, kuunnellaan laulurastasta!”

Ptruu! Jussi pysäytti Harmikin. Liinukka pysähtyi itsestään. Lapset kohottivat katsantonsa pienen, harmajan otuksen puoleen.

”Prrr, prrr, prrrrr, prrr...”, kuului kumma pärinä läpi hiljaisen salon. Laulurastas ei ainakaan voinut pikku kurkustaan tuollaista meteliä ilmoille sysätä. Se katsoikin viisaammaksi pyrähtää lentoon, painua turvallisemmille paikoille. Hevoset luimistelivat levottomina korviaan.

Hätäytyneinä lapset vilkaisivat heti taakseen. Sillä kohdalla tie oli kilometrin, parin pituudelta suora. Se kiipesi kolmen toistansa korkeamman mäen yli, päättyen taivaaseen kuin Jaakobin uni. Sieltä taivaan rajalta syöksyi nyt tuulen nopeudella alas musta möhkäle, jonka etuosa välähteli kuin ilta-aurinko akkunalasissa.

”Nyt on surma irti”, sanoi Jussi. Hänen äänensä tärisi arveluttavasti.

Kauhu kangisti Tipulin kielen ja mielen. Siellä se nyt itse Paha tulla lennätti heidän perässään. Ei se voinut olla mikään muukaan. Viimeinen hetki oli käsissä.

Jussi aikoi heittäytyä maahan pötkiäkseen pöheikköön piiloon. Harmikki ehkäisi sen homman. Sekin vainusi vaaran, hirnahti, nosti häntänsä mielenosoitukselli-

sesti pystyyn, ja niin sitä menttiin, että jouhet soivat. Jussi horjahti ohjaksiin sotkeutuneena pitkälle kARRIKORIIN.

Liinukka, vanha kompura, nelisti parhaansa mukaan Harmikin jäljestä.

Tipuli oli niin pelästynyt, ettei hän edes pakoa hoksannut harkita. Vaistomaisesti hän piteli ohjaksista ja koetteli pysytellä pahasti pomppivissa kärryissä.

Mörkö, paholainen, vai mikä ihmeen intikka se nyt oli, säkätti jo aivan Tipulin takana. Hänet se nielisi suupalakseen. Aijai! Se karjahti, karjahti kuin kiukkuinen kahlekoira. Sen kuuma henkäys tuntui jo niskassa. Nyt, nyt se syö.

Mitä? Eikö riena halunnutkaan syödä? Tipuli kokosi kaulalle valahtaneen rohkeutensa rippeet ja vilkaisi kuin vilkaisikin taakseen.

Mitä nyt! Intikalla ei ollut päätä, ei kaviojalkoja. Se oli yhtä vatsaa koko otus. Suunnilleen se oli samanlainen, jos rovas-tin nelipyöräiset rillat olisivat kiivenneet hevosetta, aisoitta kirkkomäkeä ylös. Ja vatsa oli täynnä ihmisiä. Ne elivät vielä.

Ne huiskuttivat käsiään Tipulille ja huusivat.

Sillä hetkellä lennätti Liinukka kuormansa mäenharjalta painanteeseen. Tipulilta pääsi helpotuksen henkäys. Kylä näkyi. Ei vihtahousu päivällä kylään tule.

Pillastuneet hevoset lensivät vaahdosta valkeina kylään. Lähellä kanavaa Liinukka hiljensi vauhtiaan seisahtuen korskuen paalun luo. Harmikki sensijaan syöksyi täyttä laukkaa avoimesta portista kanavan partaalle. Jussi ja Harmikki olisivat varmasti saaneet heittää kanavassa ”jääkонтinsa”, elleivät kanavalla työskentelevät tukinuittajat olisi ehtineet tarttua hurjistuneen hevosen turpaan.

”Mikä hevosen noin pillastutti?” kysyivät miehet.

”Pi-pi-ru ajoi meitä”, änkytti Jussi ja vilkuili hölmistyneenä ympärilleen.

Jätkät nauraa höröttivät, pilapuheita pistelivät.

”Ei pirua enää ole olemassakaan. Sen vekkulin minä hukutin viime talvena Pökösyläisen piimäpyttyyn”, ilkkui harvahan-

painen jätkä.

Tipuli avasi suunsa sanoakseen, kuka sen asian parhaiten tiesi, mutta silloin alkoi jälleen kuulua paholaisen pärinä. Hevoset rimpuilivat riimunvarsissaan. Jussi livahhti kuin näädän hätyyttämä orava kanavarengin tupaan.

”Eläs perrrhana”, kirosi äskeinen piruntappaja. Piippu pudota nöksähti hampaista maahan.

”Etpä saanut tarkkaan henkeä pois vihtahoususta, koska tuolla taasen tulla hyristää”, arveli eräs mies ivallisesti, kouristi kuitenkin varmuuden vuoksi kätensä lujasti puukon ympärille.

Siinä se nyt tuli musta möhkäle. Pöly pilvenä perässä pöllysi. Piruntappajaurho volahti ilkeästi, kääntyi, livisti rantaan ja soutu selälle päin minkä kerkesi ja jaksoi.

”Automapiilhän tuo on! Ha hahaa!”

”Mikä?”

”Automapiil. Semmone vaunu, joka kulukoo omin neuvon niiku junai. Se syöp vain penssiiniä eikä tarvihe kiskotietä. Kaapunnissa näin jo tuommose viimo ke-

sänä”, selitti muuan jätkä rintaansa röyhistäen.

Kaikki huokasivat, mistä syystä lienevät huoanneetkin.

Auto pysähtyi kanavan veräjälle. Silmälasipäinen herra kepsahti siitä maahan. Kumarrellen hän auttoi alas korean, nuoren naisen. Tipuli ei ollut eläissään nähnyt niin hienoa ilmestystä. Postineiti kirkolla ei ollut lähimainkaan niin komea kuin tämä neiti. Oikein oli tällä verkko-kin silmillä, paljon tiheämpi kuin isän paras muikkuverkko, ja hame oli silkkiä, ja siinä oli kolme rimpsua, ja neidillä oli kädessään sinikukkainen sateenvarjo, jonka hän levitti auki, vaikka ei yhtään sataanut, ja koko neiti haisi kuin suuri kielokimppu, vaikk’ei vielä kielot kukkineetkaan. Tipuli ei muistanut autoa ollenkaan tarkastella, niin häntä komea neiti kiinnosti.

Muu kansa kahahti auton ympärille. Joku kesyyntynyt poikaviikari keksi auton tuuttauslaitteen, painoi sitä.

”Jes siunatkoon!”

”Eläpäs nyvi sitä kalakoprines!” varoitti joku vanhus. ”Sahvööri antaa sulle nuuskua”, uhkasi autontuntija tukkilainen.

Sahvööri oli kantanut herrasväen matkalaukut kanavalle. Mahtavana hän tunkeutui koneensa luo, kaivoi kammin kassoistaan, pani koneensa pörisemään. Hyvin oli koppava mies. Ei alentunut sanallakaan vastaamaan utelioiden kysymyksiin. Käänteli konettaan, peruutteli, pörisi matkoihinsa.

”Kovi olj yöttö”, tuomitsi hajaantuva kansa.

Tipuli oli seurannut herrasväkeä kanavan laidalle, jossa nämä kulkivat edestakaisin puhuen jotain outoa kieltä. Utelias lapsi heittäytyi nurmipenkerelle istumaan ja katselemaan outojen ihmisten eleitä.

Hoikkakinttuinen, punakaulainen Kanavaherra asteli käytävää pitkin kanavalle. Jo keksi hiekassa Jussin pillastuneen hevosen syvät kärrin raiteet.

”Kukka pirhanan tollo on taas ajannu hevossens kans tenne?” kysyi hän kiukkuisesti eräältä isännältä.

”En minä vua tiijä.”

Tipulia huvitti hirveästi herran puhe. Aika mies ja puhui kuin Kasurisen kaksivuotias Kaisa! Kiukustunut Kanavaherra kuuli tytön naurun tirskehduksen.

”Mite sine siellä naura o’ tirske? Kene lupa sinu sinne nurmi tramppa?”

Tuo puhe ei suinkaan tytön riemua hillinnyt. Mutta Kanavaherra ei ymmärtänyt leikkiä. Hän harppasi hoikilla pillikintuillaan tytön luo. Hiekka pöllähti, kun hän tempasi lapsen alas nurmikolta.

”Mine opetta sine naura o’ nurmi tramppa.”

Hopeahelainen keppi suhahti ilmassa. Kirpeä kipu ja säikähdytys saivat tytön parahtamaan. Hän ei ollut tietääkseen tehnyt mitään pahaa. Olikohan hän taas joutunut hullun kanssa tekemisiin! Tyttö parahti uudestaan.

”Vai vielä sine huuta o’ kirkku!” ja herran keppi kohosi toistamiseen. Toista rop-sausta ei kuitenkaan tullut. Autossa äsken tullut herra ehättäytyi väliin pelastaen tytön.

Herrat mongersivat kiivaasti keskenään. Mitä, sitä ei Tipuli tiennyt. Hän painautui luottavaisena pelastajaansa vastaan. Hetken perästä meni Kanavaherra puhisten taloonsa.

”Tekikö sinun kovasti kipeää?” kysyi vieras herra ystävällisesti kumartuen nyyhkivän lapsen puoleen. Hän otti hyvälle tuoksuvan nenäliinan taskustaan ja pyyhki tytön silmät.

”Koskihan tuo”, kuiskasi Tipuli.

”Sinä olet reipas tyttö. Ajoithan auton edellä kuin mies. Tässä saat namusia. Ne parantavat kivun. Älä vain mene enää tuon vihaisen sedän nurmelle.” Hän taputti keveästi Tipulia poskelle ja meni naisensa luo.

Jo oli Jussikin rohjennut tulla pois piilostaan. Molemmat lapset menivät sillalle katsomaan, miten vesi koskessa kohisten hyppi kivien yli.

”Katso tuonne, katso!” Jussi nyhjäisi Tipulia kylkeen osoittaen kädellään kosken partaalle.

Rantakoivun riippuvien ritvojen suojas-

sa ystävällinen herra suuteli koreata nais-
ta.

Tipulia hävetti kuin Hartikaista hyvät humalat. Häntä aina hyväilyt hävettivät. Ei sellaista viitsinyt mitenkään katsoa.

Jussia ei hävettänyt. Työntäen kädet kyynärpäitä myöten housuntaskuihin hän meni läheltä seuraamaan toimitusta. Siinä hän olisi seisoa tollottanut ties kuinka kauan, ellei laiva olisi huutaen tullut niemen takaa näkyviin. Kaikki kiirehtivät kanavan partaalle.

”Saikoon tuo herra pois rikan neidin silmästä? Monesti hän yritti”, sanoi Jussi juostessaan.

”Mitä rikkaa hän nyt olisi pois ottanut! Pussailivathan nuo!”

”Älä! Eivät noin isot ihmiset pussaile.”

”Herrasväet pussailevat. Mutta ethän sinä sitä asiaa tiedä, kun olet talonpoika.”

”Pussaatko sinä isoksi tultuasi?”

”Luultavasti.”

”Pussaisitko minua?”

”Sinua! Kuka sinua pussaisi! Ethän käytä edes nenäliinaa.”

Taunon ja Tainan mukana tuli Erkki Eronen, kaupunkilaispoika, viettämään kesäänsä Lepikkomäen koululla. Hänen vanhempiansa talossa oli Taunon ja Tainan koulukoti.

Erkki oli yksitoistavuotias herra, jäänyt ehdoitta lyseon ensimmäiselle luokalle. Päiväkaudet hän soitteli viulua. Välipaloiksi kiusasi Tipulia.

Tipuli ei pitänyt hituistakaan kaupunkilaisnulikasta. Oli muka olevinaan parempikin herra, vaikkei tiennyt, miten hevonen kärryjen eteen valjastetaan. Sitten hän sanoi Tipulia Ripuliksi. Osasipas, senkin rakki! Ei ikinä hän ottaisi miehekseen tuollaista pitkäkoipista ilkiötä, mamsellia. Tipuli lajitteli miehet kahteen ryhmään: sellaisiin, jotka hän ottaisi miehekseen, ja sellaisiin, joita hän ei ottaisi miehekseen. Erkki ja Jussi kuuluivat armotta jälkim-

mäiseen ryhmään, ”pussaileva herra” edelliseen.

Monesti Tipulin mieli teki kyniä Erkkiä hiuksista, mutta ei uskaltanut. Poika oli häntä päätänsä pidempi. Kannella vanhemmille hän ei viitsinyt, sillä eiväthän hekään voineet vierasta poikaa kurittaa.

Taina rupesi myös viljelemään Ripulinimitystä. Tipuli oli kyllä tottunut, että sisaruksensa kunnioittivat häntä kaiken karvaisilla haukkumanimillä. Mutta Ripuli sanaa hän ei tulisi kärsimään, ei ainakaan Tainan suussa. Sisarelle oli annettava pieni, nipistävä ojennus.

Hävytöntä oli muuten sekin, että Taina kohteli häntä kuin kapalovauvaa, jolla ei ole minkäänlaisia aavistuksia täysikasvuisten, kolmetoistavuotiaiden neitojen kotkotuksista ja hommista miesmaailmassa. Isää, äitiä ja Taunoa sisar visusti varoi, mutta Tipulin hän aliarvioi. Ohoo, Taina, keikkanokka! Tipuli valmistaisi sinulle ilkeän heräämisen piittaamattomuuden unesta.

Päivällispöytä. Pusut päivällisellä. En-

simmäiset mansikat viekoittelivat jälkiruokamajakossa. Painostava, helteinen hiljaisuus sisällä ja ulkona. Perheen puhe-suoni oli tyrehtynyt. Ruoka-astiat vain kalisivat omalla ilmeettömällä tavallaan.

”Sydämeni on kuin haarukan keihästämä peruna”, huokasi pöydän alapäässä istuva Tipuli.

Perhe heräsi, naurahti virkistyneenä.

”Mikä sen on keihästänyt?” uteli veli huvitettuna.

Velho mulisti silmänsä kattoon niin, että vain valkuaiset näkyivät, ja jatkoi kiimeästi:

”Ikävä sydäntäni kalvaa ja syö. En tiedä, onko nyt päivä vai yö. Unohdan maan ja kaiken muun, muistan vain pienen mansikkasuun . . .”

Tainan hymy hyytyi. Kiukun puna kihahti poskille. Eikös ollutkin tuo viheliäinen penikka lukenut hänen kirjettään, pännännyt vielä sen ulkoa päähänsä ja nyt lateli sitä perheen riemuksi kuin hyväkin teatterilainen. Uhkaavat silmäykset eivät syntyneen tehonneet. Pöydänalainen, vaientava

potkukin sattui pöydänjalkaan. Tipuli jatkoi rämpsyttyä yltyvällä riemulla:

”Ah, sinä suloinen mansikkahuuli, kuinka noin hennot kiusata mua. Jos vanhempasi vaanivat sua, niin lähde kanssani Amerikkaan! Vai pidätkö jostain toisesta? Varoitan sinua moisesta! Kaiken syyn raskaan päällesi lykkään ja kosken kuohuihin varmasti hyppään.”

Sitten tuli paussi. Se nousi perunavadiista ja lensi täyttä vauhtia vasten naurusta levenevää suuta. Koko perhe kohottautui säikähtyneenä sentin verran, painautuen sitten entistä lujemmin penkilleen.

”Taina!” jyrähti isä.

”Taina!” säesti äiti.

”Taina!” totesi Tauno.

”O-o-on hä-hä-vy-töntä ihiiii lu-kea ihii, ihii toisen ki-rje ja sitten ihihiii julkaista se uuu-uu!” ulisi Taina. Hän ei ollut yhtään ison neidin näköinen.

Katsokaa tyhmyyttä, joka majaili kolmannelle luokalle siirretyn neidon päässä! Olisipa pitänyt suunsa kauniisti supussa, niin perhe ei olisi ikinä arvannut, mistä

Tipuli rämpsyn oli oppinut. Oma suu, oma suu tikanpojan surma.

Isä julisti perheen sotatilaan. Kukaan ei saanut sanoa halaistua sanaakaan. Äiti yritti puolustaa Tainaa, mutta isä heitti häneen niin keisarillisen silmäyksen, että äiti vaikenä kuin rnyyrä.

”Tytöt, tilinteon hetki on koittanut!” sanoi isä ruoka-amenen kajahdettua. Taina seiso i sorretun ja hävitetyn näköisenä akkunan edessä. Tipuli oli jo ehtinyt pujot tautua eteisen ovelle saakka, josta arkail len palasi.

”Mitä varten luit Tainan kirjeen?”

”Maksoin vanhan kalavelkani.”

”Mikä kalavelka se semmoinen on?”

”Hän haukkui minua Ripuliksi.”

”Mitä sinä teit hänelle?”

”En ole totellut kaikkia hänen määräyk siään. En kaivanut maasta kirkiheinää, vaikka hän käski. Hän pelkää näet mullan pilaavan kyntensä.”

”Onko asia näin, Taina?”

”Oo-on.”

”Hyvä! Tipuli, on ruma tapa lukea salaa

toisten kirjeitä. Kunnon tyttö ei lue vierasta kirjettä, vaikka se olisi pöydällä levällään. Paina tämä mieleesi vastaisen varalle! Rangaistukseksi tästä kerrasta saat kitkeä kaalimaan. Mars työhön!”

Tipuli pujahti eteiseen liukkaasti kuin sisilisko kiven koloon. Painittuaan hetken omantuntonsa kanssa, kuunnellako vai ei oven takana, hän meni pakkotyöhönsä.

”Vanhako olet, tyttöseni?” jatkoi isä oikeuttaan.

”Kyllähän sinä sen tiedät.”

”Kyllä minä tiedän, mutta itsellesi ei pieni kertaus ole haitaksi. Siis sano ikäsi!”

”Kolmetoista vuotta.”

”Oletpa tosiaankin jo iällinen! Aiotko todella antaa toivorikkaan sulhasesi hypätä koskeen?”

”Isä!”

”Anna hypätä, se on isäsi neuvo! Vedellä on ihmeellisen virkistävä voima. Se antaa elämän rohkeutta. Toisekseen. Onko sinusta soveliasta, että nuori, naimista ajatteleva neiti heittää ruokapöydässä pe-

runalla kiusallista pikkusisartaan? Hyi! Perunanheitto onnistui kuitenkin erinomaisesti. Se on minusta lieventävä asiahaara. Siksi saatkin lievän rangaistuksen tahdittomuudestasi. Kitke yksi porkkanapenkki käsineittä tai kaksi käsineet kädes-
sä!”

Taina kitki kaksi penkkiä. Mutta vihainen hän oli ja sihahteli kuin kuuma rauta märällä sormella kosketettuna. Kaali-
maan puhdistaja sai silloin tällöin nis-
kaansa kimpun sisarellisesti heitettyjä rik-
karuohoja.

Tipuli sai ensiksi rangaistuksensa kärsi-
tyksi. Iloisin mielin hän keikutteli keitti-
öön.

”Äiti, ole hyvä, anna voileipä!”

”Rakas lapsi, juurihan söit.”

”Ei tullut vatsa täyteen. Pelko vei ruo-
kahalun.”

Kohta oli Tipulilla kädessä vatsansa pi-
tuinen voileipä. Hän hipsutteli vierashuo-
neeseen, missä Erkki soitteli ”Pientä In-
gaa”.

Villikissa rakasti soittoa. Hän osasi itse-

kin soittaa virsiä koulun harmoonilla. Kun isä välisti oli kokouksissa tai matkoilla ja äiti piti koulua, soitti Tipuli rukousvirren. Hauskaa se oli, mutta ei läheskään niin hauskaa kuin soitteleminen yksin hämärässä luokassa. Ajatusleikki alkoi silloin aivan itsestään. Kuninkaat, prinssit, haltijat, keijut voi nähdä ihan elävinä. Ne olivat vain vakavia kuin kirkossa eivätkä suostuneet hauskoihin kepposiin.

Tipuli kyyristyi kynnykselle kuulemaan ”Pienen Ingan” tarinaa. Hän osasi sen laulaakin. Nyt, nyt hän näki Pienen Ingan. Se käveli kukkaniityllä hakien mansikoita sinikellojen siimeksestä. Mutta kenpä oli tuo, joka mustalla ratsulla rinnettä riensi Ingan luo? Kuningas Kaarle Knuutinpoika! Kuningas laskeutui ratsultaan. Hän halusi suudella Pientä Ingaa kuten ”miellyttävä herra” Kanavalla suuteli komeaa naista. Marjatuokkonen putosi Ingan kädestä.

”Läiskis!”

Se oli todellinen läiskäys. Voileipä lo-
sahti lattialle.

Soitto katkesi.

”Ripuli, mitä viskot leivästäsi?”

Tytön silmät välähtivät. Hän nosti leipäpalan lattialta. ”Älä hauku!”

”Onpa sinulla kännikkä kädessäsi, yhtä pitkä kuin itsekin. Aina syöt, mutta et tule sen pulskemmaksi.”

Tipuli raivostui. Vai luuli poika saavansa sättiä miten halusi! Yhdellä loikkauksella hän seiso i viuluniek an vieressä. Voileipä ratsasti viulun kielillä voipuoli alas päin.

”Viuluni!” parahti poika.

”Mene nyt kantelemaan, niin saat yhtä pitkän voileivän kuin viulusikin! Tule sitten riemuitsemaan piiskajaisista! Mutta muista, että viulullasi ei ole armoa sittenkään silmissäni niin kauan, kun haukut minua Ripuliksi!”

Erkki tarttui voileipään. Se lennähti kursailematta äidin uudelle verkaliinalle, luonnollisesti voipuoli liinaa vasten.

Tipuli höikeltäytyi pakoon pari askelta. Ka, miksei hän lähtenyt kurittamaan? Oli si edes pikkuriikkisen kironnut tai hauk-

kunut! Tyttö palasi hämmästelllen lähemmäksi.

Hyvänen aika! Hän itki. Totisesti itki, iso poika! Itki ja puhdisti nenäliinalla rasvattua aarrettaan.

Tipulille tuli ilkeät olot. Halutti mennä karkuun. Halutti pyytää anteeksi. Halutti hiukan kiusatakin.

”No, mikä nyt tuli?” Tainan multaiset käsineet ilmestyivät akkunalaudalle, heti sen jälkeen koko utelias naama.

Erkki käänsi hänelle selkänsä.

”Hyvänen aika! Kuka on röhvännyt voihin äidin uuden liinan? Tipuli tietysti.”

Tipuli nakkasi niskojaan.

”Tietysti minä. Minä nakkasin voileivän Erkin viulullekin”, julisti hän uhkamielisesti.

Kiekkona kieri Taina äidille kantelemaan.

Äiti tuli. Tuomio lankesi. Tainan suureksi tyydytykseksi se ei ollut lievempi eikä ankarampi kuin selkäsauna. Äidin kasvatustapillinen periaate oli kääntäen

verrannollinen lauseeseen ”joka vitsaa säästää, hän vihaa lastaan”. Isä hänen mielestään pilasi tytön liiallisella lempeydellä. Kehen lie tullutkin työstä tuollainen ilkimys. Ei koko suvussa ollut sellaista, ei isän, ei äidin puolella.

Selkäsaunasta ei tullut kuitenkaan mitään. Erkki sen esti.

”Täti ei saa lyödä Tipulia! Minä heitin voileivän pöytäliinalle. Minä . . . minä ärsytin Tipulia ja haukuin syyttömästi. Minä olen syyllinen. Tyttö on viaton”, tunnusti poika ritarillisesti.

Tipulin silmät revahtivat selkoselälleen kuten vieraseteisen ovi tarkastajan tullessa. Millainen poika Erkki olikaan! Hänhän käyttäytyi kuin pojat hyvissä nuorten kirjoissa. Tipuli siirsi hänet arvelematta ”sellaisiin miehiin, jotka hän ottaisi miehekseen”.

Taina sensijaan haukkui Erkin ritarillisuuden raunioiksi. Mokomakin, kun esti tytön hyvin ansaitun selkäsaunan!

Parin päivän perästä Tipuli kysäisi Erkiltä, miksi tämä esti piiskajaisten toi-

meenpanon.

”Miksikäkö?” virnisti poika pilkallisesti. ”Sinä olet liian laiha lyötäväksi. Turhaa ajanhukkaa katkoa vitsoja luihisi.”

Tipuli siirsi Erkin takaisin ”sellaisiin miehiin, joita hän ei ikinä ottaisi mieheksseen”.

Kesä meni. Meni toinen. Päiväjärjestykseen joutui Tipulin kouluunlähtö. Oli huisketta ja hälinää Lepikkomäen koululla. Koululaisia laitettiin matkakuntoon. Paikattiin, parsittiin, uutta ommeltiin, sillä vasta jouluna vaatteet jälleen joutuisivat äidin käden ulottuville. Neuvoja ja ohjeita sateli. Tipulia, ensikertalaista, erikoisesti evästettiin. Valitettavasti hän ei tunnin perästä muistanut sadatta osaa ohjeista.

”...ja muista pitää puhdas nenäliina taskussasi! Et saa ominpäin juoksennella kaduilla, eksyt tai jätät hevosen alle! Et saa esiintyä siellä minään ihmeenä ja kummana! Tee kuten toverisi tekevät! Puheitasi varo! Sinulla on tapa sanoa räikeitä totuuksia päin naamaa. En neuvo valehtelemaan. Koeta pitää vastenmielisyydet omina tietoinasi!” tuohon tapaan äiti puheli pitkät, pitkät tunnit.

Tipuli auttoi äitiä ja koetti kuunnella. Mutta ei hän sille voinut mitään, että koulu, kaupunki, ero kodista, uudet vaatteet, neuvot, kaikki, kaikki pyörivät yhtenä sekamelskana hänen mielessään kuin jyvät myllynkiven silmässä.

Hänellä oli yllään uusi puku. Tällä kerralla se ei ollut Tainan tähde, ei äidin vanhasta tehty, vaan ihka uusi, punainen, koristeena valkea pitsikaulus. Äiti olisi teetänyt pukuun kasvunvaran, mutta Taina pani jyrkästi vastaan. Hän ei ilkeäisi sanoa sisarekseen sellaista rumulia, jolla olisi isot vaatteet. Välisti oli Tainasta iloa ja hyötyä.

Entä kaikki uudet liinavaatteet! Aivan halutti hyppiä niitä ajatellessa. Taina kyllä vaati vahvasti, että hänelle uudet laitettaisiin ja Tipuli vanhat saisi. Äiti oli suostuvainen vaihtokauppaan, mutta silloin isä sanoi painavan sanansa, ettei Tipulikaan ollut emintimän lapsi, vaan tuli hänenkin saada osansa uusista vaatteista.

Jaloissa narisivat juuri neulalta heitetyt kengät. Juhlalliselta tuntui niissä kävele-

minen. Eteisessä seisoivat vieretysten uutuuttaan loistavat kalossit, Tipulin ensimmäiset kalossit. Kunhan ei vain Killi menisi niitä repimään. Pentukoiria oli aina valmis ja hanakka sellaiseen hommaan.

”Minne sinä nyt lennät?” keskeytti äiti.

”Minusta tuntuu, kuin Killi näreksisi kalossejani.”

”Hyvä lapsi, tuossahan Killi nukkuu uunin edessä! Sinä et saa mutistella huuliasi, kun joku sinua puhuttelee! Älä seiso niin! Kenkäsi läntistyvät . . .” ja ohjeita tuli kuin kaljaa täysinäisen tynnyrin tapis-ta.

”Äiti, luultavasti isäkin haluaa antaa minulle neuvoja. Menen nyt niitä kuulemaan.”

”Oikein sydämeeni koskee, kun ajatte-len . . .”

Tipuli ei enää kuullut, mikä äidin sydämeen koski. Hän laukkasi isän luo työhuoneeseen. Siellä vasta oli hävityksen kauhistus. Tauno, herra seitsemäsluokkainen, laitteli lattialle levitettyjä vöryjään

matkakoriinsa. Isä kiristeli hampaitaan kauluksen kiinnityspuuhissa.

”Tyttö, tule auttamaan isääsi komistushommissa.”

Isän piti lähteä saattamaan nuorimmaistaan kaupunkiin ja muutenkin järjestelemään koulukodin taloutta.

Tyttö harppasi paitapinon ja kirjakasan yli isälle avuksi.

”Sinä olet viisas ihmisen alku”, jutteli isä tyttären voimistellessa keljun kaulusnapin kimpussa. ”Toivottavasti ei ilkeä kaupunki tee sinusta jonkinjoutavaa himphamppua. Muista aina olla oma itsesi! Soo tyttö! Aiotkos hirttää vanhan isäsi kaulukseensa? Kapise matkoihisi! Yritän itse! Ja varo, ettet opi lipeväkieliseksi kielastelijaksi! Puhu totta, vaikka maailma rävähtäisi kahtia! Soo! Nyt se taas luiskah-ti.”

”Kuule, isä! Se on Taunon kaulus.”

”No, eikös olekin! Tuossa on, poika, piimälänkesi! Johan minun olisi pitänyt hoksata, etteivät poikasten kaulukset ole aikamiesten vehkeitä. Tyttö, laputa hakemaan

isälle kaulus!”

”Tipuliii! Käy hakemassa Taunon sukat! Ne ovat aidalla kuivumassa!” komensi äiti.

”Tipuli! Tyttö, kuuletkos! Mihin olet pannut kenkäharjani? Hae se heti käsiin!” ärisi Tauno.

”Tipuli, Tipuliii! Mene ottamaan kasvit pois puristimesta! Ne muuten unohtuvat”, ulvoi Taina.

Välisti, etenkin kiireellisinä lähtöhetkinä, oli hirveän hankalaa olla nuorin. Jokainen käski, komensi, torui. Omat asiat jäivät rempalleen. Tipuli juoksi hakemaan aidalta sukkia.

”Tipuliii!” Asikaisen emännän ääni kaajahti pellon poikki. ”Tokko sinä meinoot mejän väille hyvästiä sannookkaa?”

Todella! Asikaisen väki oli aivan unoh-tua hyvästelemättä. Sukat lennähtivät keittiön portaille. Tipuli pinkoi piennarta pitkin naapuriin.

Kaikki ämmät ja tyttäret keräytyivät lähtijän ympärille. Kovin oli tyttö nyt pyntätty! Villakankaasta pukukin tehty.

Paljonko lienee tuo pitsikaulus maksanut? Ja alushameen helmassa oli oikein ”rottuuria”.

Päälylyshame kohotettiin. Jokaisen täytyi saada omin sormin hypistellä ”rottuuria”.

”On mulla housunlahkeissakin brodyyria”, kehaisi Tipuli ja näytti.

”No, onpas! Kyllä noihin kommeuksiihe pitäs tok hiuka näkyvä ja vilahella. Eihä niihe tiijä muute oleva olemassa-kaa”, neuvoi emäntä.

”Kyllä nyt on jo mualimaloppu lähellä, kun naiseläjättii ruppeevat housut jalassa kävelemmää”, urahti Maija-Liena uuninpenkiltä.”Minä oon elänä kolomekaheksatta ajastaikoo enkä oo äkypakka-sellakaa housuja tarvinna.”

”Sulla eivät lie hammeet koskaa olleet polovee asti?”

”Varjelkoo! Minä oon elänä ikänj kunniallisesti.”

”Mitkäs ämmiikäräjät tiällä o käynnissä?” kysyi tupaan tullut isäntä mätkäyt-täen mären rukkanensa penkille.

”Koulun Tipuli o sanomassa jäähyyvääsiää.”

”Vai jo sitä sinnäi lähet isäs rahoja hävittämää! Paremp ois panna nekkii rahat pankkii, niin ois jottai hyötyvä niistä. Tyhjä soon tyttäriä kouluuttoo. Kyllä ne ossoovat kouluitta penikoita pyöräytellä.”

”En mene ikinä naimisiin”, huusi tyttö loukkautuneena, posket kilpaa hehkuen puvun kanssa. Hän oli mielessään päättänyt mennä naimisiin jonkun ylhäisen ritarin kanssa, mutta Asikainen julkaisi asian niin räikeästi, että iljetti ja pani vaistomaisesti puhumaan vasten parempaa tietoaan. ”Minusta tulee virkanainen, ja minä hoidan isää ja äitiä, kun he tulevat vanhoiksi.”

”No, no!” myhäili isäntä piippuunsa tupakkaa tunkien. ”Viisas kakarahan sin oot, vua joutuu viisassii vippuu. Ja miehepuoleen pittää sinu halus oleman, sanotaa sanassai.”

”Elä kiusoo lasta!” keskeytti emäntä, kun näki tytön kyyneliin asti loukkaantu-

neen.”Oha se hyvä, että suap oppia. On meitä tuhmia tollikoita tiällä jo kosolta ennestäänii. Elä vua tule nii ylypeeks ku sisares!”

Pitkän pakinan perästä Tipuli vihdoin sai hyvästelleeksi Asikkalan väen. Saunan suojassa hän uskalsi ryhtyä tarkastelemaan vaatteitaan. Eikös vain Riitta noennut alushametta. Jo hän sen arvasi, mutta sanopas heille siitä, niin heti olisivat ylpeäksi haukkuneet.

”No, Amerikastako sinä ne sukat kävit hakemassa, kun näin kauan viivyt?” alkoi äiti Tipulin sisään pujahdettua.

”Tipuli, missä ne kasvit ovat?”

”Tipuli, joko harja löytyi?”

”Tipuli, mihin sinä kannoit sen täyden arkun?”

”Kävin Asikkalassa sanomassa hyvästit”, vastasi Tipuli rauhallisesti.

II

Tipuli pantiin Kaupungin yhteiskouluun monesta pätevästä syystä; koska tyttökoulusta, jota Taina kävi, ei päässyt ylioppilaaksi; koska lyseoon, mikä oli Taunon koulu, ei huolittu tyttöjä; koska yhteiskoulu oli ainoa tie, jota myöten Kaupungin tyttölapset pääsivät yliopiston ovelle; koska Tipulista teräväpäisenä tyttönä aiottiin kouluttaa suuripalkkainen virkanainen; koska yhteiskoulussa oli ensiluokkainen tilaisuus perin pohjin kyllästyä poikiin ja saada heistä niin kamala käsitys loppuiäkseen, että nauttien jäisi vanhaksipiiaksi eikä ajattelemattomasti uhraisi ”ranskoja ja proosia” avioliiton alttarille.

Asianomaiselle itselleen antoi saman sävöksen, mihin kouluun hän joutui. Mieluimmin hän olisi palannut isän mukana kotiin. Urhoollisesti hän sentään itkut neli.

Kaupunki — muurahaispesä! Onko ke-
nestäkään hauskaa istua muurahaispesäs-
sä? Kaikki kaupunkilaiset olivat toistensa
kaltaisia kuin muurahaiset. Ja niin kiire
niillä oli. Siinä ne erosivat muurahaisesta,
etteivät ketään outoa tunkeilijaa purreet.
Äkäisiä silmänmulauksia ne kyllä antoi-
vat, kun tietämättömänä niiden sivuutta-
mistavoista törmäsi niitä päin. Tipuli kul-
ki aina keskellä katuja, missä hevosetkin,
silloin vältti syliintörmäykset ja silmän-
muljaukset. Kaupunkilaiset näet pelkää-
vät vasikoita, sikoja, lampaita, kuinka ne
uskaltaisivat kulkea hevosten kanssa sa-
malla tiellä. Tipuli ei pelännyt kuin sutta
ja karhua.

Metsiä Tipuli ikävöi. Kaupungissa kas-
voi puu siellä, toinen täällä. Jos ikävissään
meni hyväilemään niiden runkoja, niin
kohta oli joku haukkumassa ilkeäksi ka-
karaksi. Inhoittava Kaupunki!

Kaupunki muutti Taunon ja Tainan.
Tuskin heitä tunsisi sisaruksikseen. He oli-
vat täysverisiä kaupunkilaisia. Joka ilta he
menivät kaupungille kävelemään ja tulivat

kotiin läksyjään lukemaan niin myöhällä, että Tipuli ei jaksanut tikkupönkkien varassakaan pitää silmiään auki. Ensimmäisellä viikolla Tipuli pyrki heidän mukaansa kaupungille, mutta sai niin ankaran kiellon, ettei toiste uskaltanut edes siihen suuntaan suutansa avata. Välisti tuli heidän luokkatovereitaan, suuria herroja ja neitejä, iltakaudeksi istumaan Taunon kamariin. Hurjan hauskaa heillä tuntui olevan, mutta Tipuli ei päässyt seuraan, koska oli "lapsi". Neidit puhuttelivat ystävällisesti Tipulia, taputtivat hänen päätänsä ja sanoivat: "Vai olet sinä Tainan sisko." Herrat eivät suvainneet häntä edes huomata.

Koulussa oli mukiinmenevää. Siellä oli toisiakin Kaupunkia kammoavia, kotia kaipaavia sieluja. Koko ensiluokka oli sellainen. Saipa Tipuli sieltä ensimmäiset ystävät, pari tytön tanttaraa. Molemmat hyvin kilttejä, hyvin tyhmiä, jäivät heti ensimmäisenä vuotena luokalle ja muuttivat takaisin tuntemattomuuteen.

Tämä ensimmäinen luokka näytti opet-

tajakunnasta tavallista harmaammalta ja mitättömämmältä. Eipä siltä. Ensimmäinen luokka on aina opettajistolle massaa. Harvat massayksiköt uskaltavat silloin vielä kirkastautua luonteiksi. Pysyvätpä jotkut, suunnilleen puolet luokasta, koko kouluaikansa opettajistolle tuntemattomina suureina. Toiset onnettomat antavat heti alkajaisiksi sattuman kautta itsestään väärän kuvan, jota ei kahdeksan vuoden ahkera ponnistus voi opettajiston mielessä kokonaan muuksi muuttaa.

Tipulista opettajat olivat suuria, kunniotettavia herroja, keisarin jälkeen suurimpia. Sitä hän ei vain käsittänyt, miksi he hymyilivät, kun hän heille nimensä sanoi. No, hän hymyili vastaan. Pian hänelle kuitenkin asia valkeni.

Pari viikkoa oli kulunut koulun alkamisesta. Silloin tuli luokkaan uusi oppilas, Ampiaisen, ilkeä poika, pormestarin poika. Hän oli kokeillut lyseon ensimmäistä luokkaa pari vuotta ja tuli nyt koettamaan, olisiko yhteiskoulussa paremmat ylenemismahdollisuudet.

Ampiainen joutui Tipulin vierustoveriksi, ja Ampiaisen vihasi tyttöjä.

Ensi töikseen Ampiaisen piirsi Tipulista pilakuvan lähettäen sen luokalle kiertämään. Tipuli mittasi samalla mitalla takaisin ja teki Ampiaisesta niin onnistuneen kuvan, että tämä näki parhaaksi jättää hänet sillä alalla rauhaan. Seuraavan kerran Ampiaisen pani piirustusnastan Tipulin tuolille. Luokka varoitti Tipulia. Vaara välttyi. Ampiaisen vihasi koko luokkaa.

Kaikki opettajat kutsuivat ensiluokkalaisia etunimeltä, ainoastaan suomen opettaja lateli kaikki nimet, olipa niitä vaikka kymmenen. Hän se aina Tipulia-kin sanoi Anna Tipuli Pusuksi. Tältä maisterilta Ampiaisen kuuli ensi kerran vierustoverinsa nimen. Ja sitten se ilkimys alkoi ratkuttaa:

”Anna, Tipuli, pusu! Anna, Tipuli, pusu!”

Nyt kirkastui Tipulille nimensä merkitys, kirkastui opettajain hymy. Kuumat veret kohahtivat tytön poskille. Ampiaisen

ei ainakaan saisi hänen nimeään rankaise-matta ratkuttaa.

”Oletkos vaiti!” varoitti vihastunut tyt-tö. Ampiaisen nauroi halveksivasti mui-kistaen suunsa entistä kiusottavammin torvelle.

”Anna, Tipuli, pusu!”

Silloin oli Tipulin vaaksainen kärsivälli-syys lopussa. Äidin varoitukset unohtui-vat. Hän hyökkäsi pahaa aavistamatto-man pojan kimppuun kuin raivostunut kissa, kynsi, tukisti, puri. Ampiaisparka ei liene milloinkaan saanut niin perinpoh-jaista selkäsaunaa kuin sen maantiedon-tunnin alussa.

Tappelun kuumimmillaan raivotessa laahusti luokkaan Koulun Äiti, pyyleväinä joka kulmaltaan, kengän kärjet metrin päässä töyssähdellen. Omin käsin hän erotti sydämistyneet tappelupukarit.

”Kuinka sinä, tyttö, tappelet kuin pahin katupoika?”

Tipuli oli niin tappelusta tuohtunut, et-tei saanut sanaa suustaan. Toverit selitti-vät rehellisesti tappelun syyn ja synnyn.

”Sinä olet ilkeä lapsi, Tipuli”, tuomitsi Johtajatar. Hän lähetti riitaveljet peseytymään.

Seuraavana päivänä tappelusta vasta jyräkkä nousi. Mamma Ampiaisen tuli koululle. Hän ei ollut lempeimmällä tuulellaan. Millainen koulu tämä oikeastaan oli! Hänen rakkaalta, kiltiltä, siivolta pojaltaan oli toinen silmä melkein poskelle väännetty. Jos nyt näkö ei ollutkaan vaarassa, niin jäisi poskeen iänikuinen ruma arpi. Sellainen tyttöpeto olisi erotettava koulusta. Hänhän turmelee kaikki viattomat karitsat sekä henkisesti että ruumiillisesti. Kuka sivistynyt ihminen uskaltaisi panna lastaan tällaiseen petojen luolaan. Ellei ilkeää tyttöä heti eroteta, niin Mamma Ampiaisen heti ottaa poikansa koulusta pois. Amen!

No, arvaahan sen, kun pormestarin rouva kerran tällaisen vaihtoehdon laati, kuka siinä pelissä lyhyemmän korren veti. Johtajatar ilmoitti Tipulille, että hän ei saanut tulla enää koskaan kouluun, koska oli käyttäytynyt pahennusta herättävästi. Ei

tarvinnut olla niin oikeudenmukainen tuollaisia maalta kotoisin olevia, tunte-mattomien perheiden lapsia kohtaan. Ar-vohenkilön suosio on aina arvokkaampi kuin oikeus.

Tipuli tuli itkien kotiin.

”Mitä sinä itkeä kolloitat?” kysyi Tauno, kun Tipuli ei tullut syömään, vaan itkeä tuhersi nurkassa.

”Minut erotettiin koulusta! Yhyy!”

”Häh? Erotettiin? Mitä ihmettä sinä olet tehnyt?”

”Annoin selkään yhdelle pojalle, Ampi-aiselle.”

”Mistä syystä?”

”Hän ratkutti aina ivallisesti nimeäni.”

”Se oli oikein!” ymmärsi veli. Nähtä-västi hänellä oli siitä omaperäiset koke-mukset. ”Elähän itke. Minä lähden huo-menna puhuttelemaan johtajaanne. Satut-ko muuten tietämään, missä asuu pieksä-mäsi raukka!”

”Hän on pormestarin poika.”

”Yki Ampiainenko?”

”Yrjöksi häntä kutsutaan.”

”Tukka punainen, naama kesakkoinen?”

”Niin.”

”Älä ole milläsikään, Tipuli! Lue läksysi vain. Ylihuomenna varmasti pääset kouluun.”

Ja Tipuli pääsi kouluun. Seuraavana päivänä tuli Mamma Ampiainen yhteiskoulun johtajan luo ja aneli hätäytyneenä, että se erotettu tyttö otettaisiin takaisin kouluun. Rouva oli muka kotonaan ajatellut ja huomannut rangaistuksen liian ankaraksi tyttöparalle. Ehkä hänestä sentään taitavan käden ohjaamana kehittyi kunnon ihminen. Johtaja ei aluksi ollut taipuvainen tällaiseen soutamiseen ja huopaamiseen. Mutta silloin rupesi Mamma Ampiainen itkemään ja sanoi johtajan tekevän hänet onnettomaksi loppuiäkseen. Koska johtaja kuului niihin miehiin, joihin naiselliset kyyneleet vaikuttavat. Lupasi hän ottaa syntisen armoihinsa.

Jotta ei kukaan erehtyisi luulemaan Mamma Pormestari Ampiaisen tulleen omasta halustaan edellistä aikaansaannos-

taan perumaan, jäljennetään tähän se voima, joka sai Mamman liikkeelle.

Kunnioitettava rouva Ampiaisen.

Kaupungissa herätti viikko sitten suuren skandaalin painoasiamies Lundin rouvan lempikoiran kova kohtalo. Tiedätte, että koiran tappo on selitetty kapinaksi keisari-valtaa vastaan. Tappajalle ei kunnian kukko laulane —! Onneksi sitä ei ole saatu selville.

Arvoisaa rouvaa kai suuresti huvittaa tietää, kuka oli tuo uljas koirarakin tappaja? — Poikanne Yrjö! — Älkää pyörtykö, armollinen rouva! Asian tietää vain satakunta lyseolaista, ja ne osaavat olla vaiti.

Nyt on tämän saman sankarin tähden erotettu yhteiskoulusta eräs pikkutyttö, joka on uskaltanut hiukan kovakouraisesti opettaa sankarille gentlemannin tapoja naisia kohtaan.

Tämän kirjeen kirjoittajan nöyrä pyyntö on, että kunnioitettava rouva Ampiaisen toimittaa tytön huomenna kouluun.

En ole ryssien kätyri, mutta tuo pikku-

tyttö on sisareni, ja veri on vettä sakeampaa. Arv. rouva toimikoon, miten parhaaksi näkee! En ole huvikseni tätä kirjetä kirjoittanut.

Tytön veli.

Tavallisen kuolevaisen historiassa ovat merkilliset tapaukset harvinaisia. Eihän hän muuten olisikaan tavallinen. Tipulista kehittyi ensimmäisen kahauksen jälkeen tavallinen, tottelevainen koululainen, jonka jokaisen päivän täyttivät luvut tai lomat. Pitivätpä muutamat, ennakkoluulottomat opettajat häntä kilttinä oppilaana. Toiset, hyvämuistiset, vaanivat uusia viikoja.

Toveripiirissä Tipuli kuului luokan hiljaisiin. Hän oli saanut maineesta tarpeeseen ensiluokalla sattuneen tapauksen johdosta. Hän liittyi luokan synnynnäisiin vanhoihinpiikoihin. Ne tyttötoverit, jotka olivat imetetyt miehiä miellyttämään, sanoivat lievästi häntä kakaraksi. Pojat juuri tiesivät, että tuo pieni, pitkäletkinen kääpiö oli heidän luokallaan.

Vasta viidennellä luokalla Tipuli pomp-

pasi kansan syvistä riveistä pintakerrokseen. Se tapahtui kuusijuhlissa. Erkki Eronen, vanha riitaveikko, lyseon penkit pehmitettyään istumakelvottomiksi, oli yleisen tavan mukaan hakenut kovempaa puuta yhteiskoulun penkeiltä. Niin hän sattui joutumaan Tipulin kanssa samalle luokalle. Erkistä oli kasvanut pitkä, komea herra, joka oli päätänsä pitempi muuta kansaa. Hän seurustelikin vain kahdeksaluokkalaisten kanssa. Kaikissa toverikunnan juhlissa hän esiintyi viuluineen, ja kaikki kohtelivat häntä tulevana suuruutena.

No niin. Siinä edellä mainitussa kuusijuhlissa piti Erkin taaskin esiintyä. Mutta nyt sattui niin ikävästi, että säestäjä kääntyi aivan viime minuuteissa sairaaksi, tulirokkoon. Niin jäi Erkki säestäjättä. Samalla sattui niin ikävästi, ettei kukaan yäluokalaisista uskaltanut harjoittamatta lähteä säestämään.

Tipuli istui Elli-ystävänsä kanssa kansan seassa. He ihmettelivät parhaillaan, mitä ihmettä herra Erkki Eronen ”taiteili-

jahuoneen kynnyksellä” kaulaansa venyttellen kansan seasta haki. Eikä ystävysten ihmettely pienentynyt, kun Erkki loikki pitkin askelin heidän luokseen.

”Tipuli, tule heti! Sinun täytyy säestää minua.”

”Minunko?” ällistyi Tipuli odottamattomasta kunniasta.

Erkki ei alentunut vastaamaan. Hän nosti hintelän tytön seisomaan ympäröivien riemuksi ja työnsi hänet edellään pianon luo. Tipuli ei ehtinyt kunnolleen vastustavaa sanaa lausua, kun hän jo istua keikotti pianotuolilla nuotit edessä. Ei siitä, etteikö hän olisi osannut säestää. Hänen kanssaan Erkki kaikki kappaleensa harjoitteli, mutta tuo tuijottavien naamojen paljous tahtoi väkisinkin pelottaa.

”Soitakin kunnolleen!” komensi Erkki, ja etupenkissä istujat hymyilivät.

Tipuli soitti kunnolleen. Ellin vakuutusten mukaan ”miljoona kertaa paremmin” kuin Erkin tulirokkoinen säestäjä. Elli oli puolueellinen arvostelija. Ampiaisenkin tunnusti, että osasi tyttö muutakin kuin

raapia, ja hän rupesi tervehtimään Tipulia. Opettajakunta tarkisti kantaansa tyttöön. Toverikunta löysi uuden toimivan kansalaisen ja hänen kauttaan muutamia muita uinuvia kykyjä. Synnynnäiset vanhatpiiat osoittautuivat näet kykeneviksi ohjelmansuorittajiksi.

Viidennellä luokalla Tipuli rakastui ensi kerran.

Oli kevätilta. Lumi venyi arveluttavana vellinä kaduilla ja teillä. Taivas oli kyllästetty vesihöyryllä melkein kepillä hämmennettäväksi. Koko maailma näytti kylvystänousseelta, kylmästä kylvystä. Sinä iltana se tapahtui.

Elli-ystävä ja Tipuli kulkivat lumivelliä pitkin. He eivät vaivanneet aivojaan iki-liikkujan keksimisellä. Matemaattiset ongelmat olivat myös rauhassa. He harkitsivat vain sitä, mitä mahtoi olla Ampiaisen tavattoman, yliluonnollisen kohteliaisuuden takana, jota hän oli alkanut ystävyksille osoittaa.

”Anteeksi, neiti! Tämä putosi teiltä.”
Miellyttävä herra ystävällisesti hymyillen

ojensi Tipulille tämän toisen lettinauhan. Miellyttävä herra oli niin pitkä, että virren säe ”oi, iäisyys, en pelkää pituuttasi” kohosi Ellin runolliseen sieluun. Miellyttävä herra sai tästä nimen ”Iäisyys”.

Tipuli lehahti punaiseksi kuin ”Iäisyyden” ojentama lettinauha. Hän sopersi hymyillen kainon kiitoksen. ”Iäisyys” nosti leveälieristä hattuaan kuin tytöt olisivat olleet ruhtinattaria ja poistui pitkin, reippain askelin pari ihailevaa katsetta selässään.

Samassa Tipuli tunsu sydämensä lyövän oudon nopeaan. Mitä se oli? Oo! Hän oli rakastunut ”Iäisyyteen”. Sanokaapas, kuka teistä ei rakastuisi pitkään, miellyttävästi hymyilevään, komeaan, nuoreen herraan, joka teitä ensi kerran sanoo neidiksi koko muun maailman röyhkeästi sinutellussa!

Tämä Tipulin ensimmäinen rakkaus kehittyi kaikin puolin onnettomaksi rakkaudeksi. Ensiksikin hänelle ei suotu tilaisuutta nähdä toista kertaa ”Iäisyyttä”, vaikka hän koko kevään haki häntä. ”Iäi-

syys” oli ollut tähdenlento. Toiseksi hän ei uskaltanut edes Ellille vihjaista tunteistaan, kun pelkäsi joutuvansa väärinymmärretyksi. Elli sanoi viisitoistavuotiaiden tyttöjen rakkauden olevan vedellä miedonnettua kaljaa ja kelpaavan vain vasiikan juomaksi. Tämä ei varmastikaan ollut hänen oma keksintönsä, vaikka hän sillä pröystäili. Tipulin sydän oli haljeta purkamattomien salaisuuksien ponnistuksesta. Onneksi onnettomuudessa oli hänellä hyvä ruokahalu ja ensiluokkainen yöuni.

Samaan aikaan lämpenivät Ampiaisen tunteet Tipulia kohtaan jostain aavistamattomasta syystä. Lämpimät tunteet ilmenivät karamellien ja mantelien muodossa. Tipuli söi hyvällä omallatunnolla makeisia, sillä itse hän harvoin voi kustantaa suulleen sellaisen nautinnon. Sitten näytti Ampiaisen erittäin kernaasti uutta kelloaan Tipulille matematiikantunnilla, mistä tämä oli hyvin kiitollinen. Mutta, että tämä kaikki johtui lämmenneistä tunteista, siitä ei Tipulilla ollut aavistustakaan.

Kun Tipuli ei vielä sittenkään ymmärtänyt kiinnittää ansaittua huomiota Ampiaiseen, vaikka tämä oli urheasti väittänyt koko luokan kuullen Tipulin hiuksia koulun kauneimmiksi, rohkaisi Ampiaisen itsensä ja pisti kirkkohistoriantunnilla, itse johtajan nenän edessä, valikoitusnaisen rakkauskirjeen tytön niskaan.

Tipuli, joka eleli onnettoman rakkautensa lumoissa, ei ollenkaan ymmärtänyt tarjona olevaa onnellista rakkautta. Hän suuttui. Kaikki kimeä-ääniset koulupojat tässä rakastuakin uskalsivat! Johan nyt! Ei Simon Montfort kohdellut sen julmemmin albigensseja kuin Tipuli Ampiaisen kirjettä. Hän repi sen tuhanneksi siruksi ja johtajan poistuttua heitti ne päin pojan naamaa. Minkälaisen rangaistuksen Montfort sai tihutyöstään, sitä ei ”kirkkohistoria lyseoita ja tyttökouluja varten” kerro. Tipuli sai sensijaan näpsäyksen, joka opetti hänet ajattelemaan, ettei saanut hyljeksittyäkään kosijaa halveksia.

Ampiaista ei oltu näet luotu sellaisista tarpeista, jotka vaieten kärsivät vastoin-

käymiset. Hän ei tiennyt, mikä nautinto on salatusta tuskasta kuihtuminen. Hän ei tiennyt, että todellinen rakkaus on kärsimystä ja kuolemaa. Hän, Ampiaisen, tunsi olevansa verisesti häväisty luokan ja koko Euroopan edessä. Maksoi mitä maksoi, mutta hänen täytyi saada häpeä mahdollisimman runsaskorkoisena heitetyksi takaisin tytön silmille.

”Ha ha ha! Luulitko sinä sen tottakin olevan”, räjähti Ampiaisen kapistellen paperisiruja vaatteistaan. ”Kaikkea vielä, pieni hottentotti! Älä keikuttelekaan niskoja! Rumien tyttöjen ei kannata keikutella, se on kaunotarten oikeus. Katsokaa! Oikeinhan se kalpeaksi lävähti. Ei tainnut tietääkään olevansa ruma, pieni marakatti.”

Meluava luokka jähmettyi, kuin olisi johtaja ukkospilvessä luokkaan pöllähtänyt. Kaikki tuijottivat Tipulia, joka todella oli valkea kuin kauluksensa.

”Katsokaa! Nyt se rupeaa itkemään.”

”Panetko juuri tällä hetkellä suusi koreasti suppuun!” Erkki Eronen seisoj miehen

mittaisena Ampiaisen edessä.

”Hän taitaakin olla sinun nimikkosi!”

”Oletko sinä herrasmies olevinasi ja käyttäydyt noin säädyttömästi pikkutyttöä kohtaan”, uskalsi Heikkikin mennä jo Tipulin puolelle.

”Käyttäytyikö tyttö säädyllisesti minua kohtaan?”

”Kiitä onneasi, ettei hän taasen sinua kynsillään opettanut”, letkautti joku tyttö.

Miltä näyttääkään hienosti kiilloitettu lattia, kun siinä pyörähdellään terävänäulaisella kengän korolla? Juuri samanlaiselta näytti Tipulin sydän. Lattia ei osaa itkeä suruaan. Tipuli osasi. Hän vaipui synkkään toivottomuuteen, niin synkkään, että Taina kysäisi, vaivasiko sisarta hammasärky. Ja olisi siinä joku toinen viisitoistavuotias neito vaipunut synkempäänkin toivottomuuteen.

Kaikki kauniit unelmat loistavista kosoista täytyi heittää romukoppaan. Ei kukaan mies huolisi rumaa tyttöä vaimokseen. Hyvästi, ”läisyys”! Terve, vanhan-

piian mökki! Oli paras aika ruveta sitä jo unelmin koristamaan, jottei sinne ikävään kuolisi.

Opettajakunta sanoi kuudennesta luokasta, ettei niin kyvytöntä luokkaa ole ennen koulussa ollut eikä luultavasti tule olemaankaan. Kuudes luokka röyhisti rintaansa ja oli ylpeä kyvyttömyydestään. Ennätys kuin ennätys. Sodanjälkeinen holtittomuus oli siis jo kauniilla oraalla.

Kyvyttömyyskin kai lasketaan algebran tai geometrian avulla? Ikuistetaan tähän luokan matemaattinen keskitaso, että jokainen voi omakohtaisesti luokkaa arvostella.

Synnyynnäiset vanhatpiiat saivat 7+, naimisia varten luotujen tyttöjen numerot heiluivat 4:n ja 5:n välillä, pojat saivat 7- ja Tipuli keinutuolin eli 6.

Koulun kyvyttömimmässä luokassa olivat ensimmäiseltä luokalta asti jaksaneet pysytellä mukana: Ampiaisen, jonka luokalle jääntiä luokan kaikki tytöt toivoivat,

mutta joka ei tätäkään toivomusta täyttänyt; kolme synnynnäistä vanhaapiikaa, joista täytyy ennen unohtumista mainita, että he kaikki joutuivat naimisiin; Heikki, joka oli siistimpi, huolellisempi, tarkkaavaisempi kuin koko luokka yhteensä; Elliystävä, jota auttoi isän yhteiskunnallinen poliisimestarinasema vaikeissa paikoissa, esim. algebrassa; ja Tipuli. Muut luokan kymmenen oppilasta oli noukittu matkan varrella kyvykkäämmiltä luokilta, että kaikki olisi mahdollisimman täydellistä kyvyttömimmällä ja kyvykkäillä luokilla.

Ei tämä luokka olisi kauneuskilpailussaakaan päässyt ensipalkinnolle. Lyseon vastaava luokka julkaisi viidennen luokan sulottarien välityksellä, että kuudennen luokan tytöt olivat kaikki "löttösiä". Naimisia varten luodut tytöt muuttuivat heti lyseon kuudesluokkalaisten verivihollisiksi. Synnynnäiset vanhatpiiat kohauttivat harteitaan ja piirtelivät hiekkaan todistettavia geometrian kuvioita. Tipuli lainasi peilin ikiviholliseltaan Ampiaiselta, josta oli venynyt täydellinen keikari, ja kysyi

huolellisesti tutkittuaan pikku naamansa, antaisiko Ampiaisen hänelle ensipalkinnon marakattinäyttelyssä. Ampiaisen vastasi halveksien, etteivät hännättömät marakatit pääse edes näyttelyyn. Senkin nolkki! Tipuli lausahti tuon ääneen.

Tipuli oli jo täydellisesti tyytynyt osaansa, kovaan osaansa elämäänsä rumana tyttönä. Hän oli hyvästellyt viehkeän naisellisuuden päättäen elää reilusti kuin pojat. Siihen hänellä taisi olla synnynnäisiä taipumuksiakin. Toverit olivat yksimielisiä siitä, että Tipuli oli hauska tyttö, jonka seurassa ei tarvinnut kuolla ikävään.

Opettajakunnan mielipiteet samasta asiasta olivat hyvin ristiriitaisia. Sen näki Tipuli todistuksestaan. Tyttö itse tuumi, että oli hullua ahertaa yhdeksikön eteen, kun kuutosellakin voi luokkaa muuttaa, ja vielä hullumpaa oli kuunnella kymmenen edestä ikäviä asioita, kun seitsikonkin tähden piti jo hiljaa istua.

Tulipa sitten kouluun uusi opettaja, Siijainen vain. Vakinainen opettaja meni Normaaliin kuuntelemaan, antamaan

näytetunteja ja tuntemaan muutenkin olevansa vain ihminen. Se on opettajille perin tärkeää se.

Sijainen oli mies, nuori, kaunis, naimaton, ja luuli olevansa parempi kuin koko muu kansa. On erittäin vaarallista ottaa yhteiskouluun opettajaksi nuori, kaunis, naimaton mies. Koko tyttölauma häneen rakastuu. Niin kävi nytkin. Koko koulu rakastui. Tipuli koulun mukana. Niin hyvätkin päätökset tulevat syödyiksi.

Tipulilla oli kuitenkin yksi arka paikka, josta hän ei sallinut edes rakastetun Sijaisen leikkiä laskea. Arka paikka oli hänen nimensä. Mistä lienee rakastettu Sijainen sen täydellisenä laitoksena tietoonsa onkinut, ja Tipulin suureksi harmiksi hän viljeli sitä koko loistossaan jokaisella tunnillaan. Ei se vielä mitään olisi ollut, kyllä Tipuli olisi sen niellyt mukisematta, jos hän ei olisi käyttänyt Ampiaisen korostusta ja äänensävyä. Se se niin kiukutti. Mutta Sijaista ei käynyt opettaminen gentlemanin tavoille samoin kuin Ampiaista. Häntä vastaan täytyi käyttää tepsivää,

mutta vaaratonta keinoa.

Ei aikaakaan, kun rakastettu Sijainen huomasi eräällä tunnilla, että Tipuli istui haaveillen eikä tiennyt opetuksesta tuon taivaallista.

”Anna Tipuli Pusu!” sanoi Sijainen herättääkseen tytön. Edellä ei ollut vastattavaa kysymystä.

Tyttö ei värähtänyt.

”Anna Tipuli Pusu!”

Jo käänsi tyttö ihmetellen silmät Sijaiseen.

”Anna Pusu!” Sijaisen äänessä väreili jo kiukku. Luokka jännitti ja oikaisi selkänsä. Se odotti jotain.

Anna Pusu nousi punastellen seisomaan, painoi päänsä kainona alas ja ujona virkkoi:

”Herra maisteri, pitäisikö se antaa näin koko luokan nähden?”

Että rakastettu Sijainen punastui ja että luokka aivan kiemurteli naurusta, on sanomattakin selvä. Tipuli pääsi lopputunniksi vilvoittelemaan raittiiseen ilmaan, mutta se ei häntä surettanut. Herra Sijai-

nen lakkasi sanomasta Anna Pusu, ja se oli tärkein pykälä siinä luvussa.

Koulukoti kaupungissa oli hävitetty. Tauno oli Helsingissä lukemassa lääkäriksi. Tainalla oli paikka Kaupungin pankissa. Hänellä ja Tipulilla oli yhteinen huone Erkki Erosen kotona. Vuokran he suorittivat kahtia.

Pankkineiti oli kaupungilla päivät pääksytysten. Siellä söi, siellä joi, siellä työskenteli, siellä huvitteli. Yösilmän, tavallisemmin aamuyön kamarissaan vietti, välisti illalla pistäytyi pukua muuttamassa.

Tipuli ruokaili Erosien pöydässä huomattavalla hinnanalennuksella. Hän oli sitoutunut hinaamaan Erkkiä läpi läksyjen vaikean salakarikon. Raskasta hommaa. Mutta köyhän tytön täytyi tehdä kaikkensa tullakseen mahdollisimman vähällä toimeen. Aika oli huimasti sodan takia kallistunut, isän palkka oli pysynyt kallistumatta. Äidin oli täytynyt sanoa palvelija-

tarkin irti, jotta nekin pennit voitaisiin käyttää lasten hyväksi. Isä ja äiti olivat niin epäitsekkäitä. Itse kärsivät puutetta, kunhan lapsilleen saisivat taatun toimeentulon.

Hyinen tammikuun ilta. Erkki loikoili huoneensa uunin edessä kuin elämäänsä tyytyväinen kissa. Tipuli istui pöydän vieressä parhaansa mukaan ajaen historianläksyä hänen kalloonsa.

Ei Erkin muistissa mitään vikaa ollut. Se oli hyvä ja toimi melkein ensiluokkaisesti, kun sai hänet vain tarkkaavaisesti kuuntelemaan. Siinä sitä konstia kysyttiin. Poika ei yhtään välittänyt läksyistä. Viulu, viulu ja viulu oli hänelle kaikki kaikessa. Pitääkseen hänen ajatuksensa hiukankin mukana oli Tipuli heittänyt hänen niskaansa kaikki esineet pöydältä. Mustepullo yksin oli jäljellä, läksyä pari sivua. Taas hän näytti tuleen tuijottavan, vaikka Caesarin tunteet Rubiconilla olivat sillä hetkellä tärkeämpiä kuin jokin sävellurius.

”Arpa on heitetty!” hihkaisi läksyn-

valmentaja.

Erkki kimposi istumaan.

”Mitä sinä huudat?”

”Vai minä huusin. Caesar niin huusi mennessään Rubiconin yli.”

”Minusta kuulosti, kuin olisit sinä . . .”

”Kuinka minä voisin historiallisia lauseita sanella.”

Erkki seurasi viisi minuuttia Caesaria Roomaan.

”Sanopa, minkä kappaleen esittäisin . . .”

”Jos et kunnollisesti kuuntele tätä läksyä loppuun, en vastaa ainoatakaan kysymykseen.”

”Vie hiiteen historia Caesareineen!”

”Vie itse! Paremminkin kai sinne tienkin tietänet.”

Voi taivahan tabernaakkeli, tuota poikaa! Höyrykoneen keksiminenkään ei kai vaatinut niin suurta neroa kuin tämän herran hereillä pitäminen. Tipuli ei lannistunut. Erkin isä oli luvannut Tipulille kaksisataa markkaa, jos Erkki keväällä pääsee luokalta siirtymään. Kaksisataa markkaa

olisi oikea aarre viitosiin tottuneessa kukkarossa. Täytyi yrittää, vaikka homma oli yhtä vaikeaa kuin tervapytyssä käveleminen. Kekseliäs läksynvalmentaja nousi seisomaan. Historia librettona hän sävelsi ja näytteli maaliskuun iduksen.

”Äläs!” murahti Erkki. Kuunteli, innostui, haki historiansa ja pöytäliina toogana saapui senaattiin. Tipuli lauloi Cascan, Brutuksen ja senaatin osan.

”Tipuli, sinun täytyy kehittää ääntäsi! Sinusta voi tulla mainio oopperalaulaja.”

”Se on sen ajan murhe! Nyt on parasta opetella saksaa, että voi mennä Berliiniin jatkamaan opintojaan.”

”Joko sinne saa tulla?” kysyi rouva Eronen, ja harmaja pää kurkisti ovelta.

”Tervetuloa!” vastasi toiveikas poikansa.

Ketterästi kuin nuori tyttö kapsahti pyöreä mamma poikansa kamariin. Hän oli jo kuusi vuotta yli viidenkymmenen, mutta iloisuudessa ja reippaudessa hän voitti monen kaksikymmenvuotiaan. Lapsia hänellä oli ollut kymmenen, joista vain

puolet oli elossa, neljä tyttöä, yksi poika. Tyttäret olivat kaikki akateemisen sivistyksen saaneita ja 75 % oli heistä jo onnellisesti naimisissa. Tämä nuorin vesa, perintöruhtinas, oli kumma kapine. Hänelle täytyi valaa viisautta tipottain päähän. Isoisältään oli perinyt soittovimman. Sellainen oli sekin. Juoksi ympäri kyliä soittelemassa kaikissa kissanristiäisissä. Talo ja perhe saivat tulla toimeen, miten parhaaksi näkivät. Erkkiä oli toki siunattu järkevillä vanhemmilla, etenkin järkevällä äidillä, ja järkevät vanhemmat olivat päättäneet kouluttaa ainoan poikansa ylioppilaaksi. Siinä eivät silloin auttaneet ”Antin armot, eikä Tuomahan tulukset”. Ihminen ei ole ihminen, ellei hän vähintään ole ylioppilas.

”Nyt on mailman nurin”, alkoi rouva.

”Enpäs minä ole sitä huomannut”, sanoi poika.

”Sinä!” Ääni ei imarrellut poikaa. ”Sinä et toki sellaisia asioita huomaa.”

”Mikä maailman myllisti?” kysyi Tipuli. Rouvan sydämellä tuntui olevan pois-

vierittämistä kaipaavia kiviä.

”Ryssät!”

”Äiti! Älä huuda! Voi kuulua kadulle. Joudut vielä Spalernajaan!”

”Nykyään ovat kaikki kunnon ihmiset Spalernajassa. Hulttioimet vain vapaalla jalalla juoksevat. Ryssien perässä. Hyi!” Rouva turisti nenäänsä täynnä pyhää vihaa. Viaton nenäparka hohti tulipunaisena kovakouraisen kohtelun jälkeen.

”Kenet täti on nyt taas tavannut siitä seurasta?”

”Kenet! Hyvä luoja, tuota lasta, mitä kysyy! Kaikki!” — Selvyyspaussi. — ”Kansalaiset. Minä näin insinööri Ekin rouvan kävelevän upseerin kanssa.”

”Nyt sinä, äiti, uneksit. Tänne peukalosi! Puraisten, jottas heräjäät.”

”Poika, anna peukalolleni rauha! Minä en nuku seisoallani sinun tavallasi, arvoisa poikani. Siinä et ole tullut äitiisi. Ensiruululin itsekin silmieni ruvenneen vanhuuttaan huristamaan. Päätin tarkistaa ne. Talonomistaja Erosen rouvalla on vielä ketterät kintut allaan. Yks kaks tulin paria

vastaan. Minun silmäni eivät hurista vielä. Siinä pasteeraili rouva Ek, jonka mies on Krestyssä oppimassa kumarrusta. Eikä siinä vielä kaikki. Mitä luulette minun keittiössäni tavanneen?”

”Ryssän.”

”Iivana illastamassa. Kaisa vieressä katsomassa. Silloin valaisi herran kirkkaus mun sieluni. Tuli lähtö Iivanalle. Tuli lähtö Kaisalle. Minä puhdistan puimatantereni.” Ja rouva iski vakuutukseksi nyrkillä polveensa.

”Joko sinun puimatanteresi on nyt puhdas?”

”Ei.” Rouva huokasi kuin vieläkin olisi sydämellä kiviraunio. Hän kaivoi silmälasit taskustaan. Huolellisesti pyyhittyään hän nosti ne arvokkaasti nenälleen ja tuijotti murheellisena Tipuliin.

”Minulla on vakava sana sanottavana sinullekin, Anna Tipuli Heikintytär Pusu.” Rouva Eronen oli harras sanankuulija, ja hänen sielunpaimenellaan olisi nyt ollut oiva tilaisuus nähdä, miten kuohkeaan multaan hänen sanansa olivat sin-

gonneet. Ellei olisi nähnyt rouvan suusta sanojen putoilevan, olisi varmasti luullut pastorin aloittavan pienen puheen, niin oli ääni samanlainen.

”Minulle?” ällistelihe Tipuli. Hän toimitti pikaisen kertauksen eletyssä elämässään.

”Oletko pitänyt silmällä kaunista sisartasi?”

Tipulista tuntui, kuin olisi kylmä viisipenninen solahtanut pitkin paljasta selkää.

”Se ei ole juolahtanut mieleenikään.”

”Ei! Mutta minun mieleeni on johtunut. Pankkineidin palkalla ei osteta sellaisia ranne- ja korvahelyjä. Ne minut oikeille jäljille johtivat. Mutta siitä on tehtävä pikainen loppu. Ymmärrät, mitä sinun rauhaasi sopii, Tipuli?”

”Ymmärrän.”

Tipuli väänsi huoneensa kaikki lamput palamaan. Kaikki oli kaksi tässä tapauksessa. Hänen täytyi valaista ympäristönsä voidakseen kirkkaasti ajatella.

Perhehuolet olivat yllättävän raskaina pudonneet hänen harteilleen. Hänen kunnia-asiansa oli kantaa ne yksin. Isällä ja äidillä oli murheita muutenkin, ilman tätäkin kommellusta. Taina, Taina, minkäs tempun teitkään!

Sisarusten välit eivät olleet koskaan olleet oikein luottamukselliset. Heillä oli niin erilaiset luonteet ja erilaiset harrastukset. Taina oli ruhtinatar. Tipuli pieni piika. Se tuntui luonnolliselta. Pusun perheessä oli järkähtämättömänä lakina, että nuoremman on palveltava vanhempaa. Sitäpaitsi Taina oli perheen kaunotar, jota oma ja vieras väki hemmoitteli. Varsinkin äiti oli valmis uhraamaan hänelle vaikka

silmän päästään, jos hän olisi sitä halunnut. Puhtaalla omallatunnolla Taina otti vastaan äidin uhraukset. Niinpä hyväsydäminen, epätsekäs äiti kulki talvet ja kesät niissä päällyysvaatteissa, jotka isä oli kerran lahjoittanut nuorelle morsiamelleen.

”Kunhan Taina viran saa, kyllä hän minulle kaiken korvaa”, sanoi äiti, kun isä koetti pitää hänen puoltaan.

Nyt oli Taina jo pari vuotta ollut virassa, mutta äidillä ei ollut vielä uusia päällyysvaatteita.

”Kansakoulunopettajain rouvat tuntee vaatteista”, sanoi Tipulille eräs toveri kerran.

”Miten niin?”

”He ovat ainoat antiikkisesti puetut rouvat.”

Toverin tarkoitus ei ollut loukata Tipulia. Hän ei tiennyt, että Tipulin äiti kuului tuohon antiikkipukuiseen luokkaan. Mutta huomautus pisti Tipulia.

Sinä iltana Tipuli sanoi sisarelleen:

”Jättäisit kerrankin tuon itsesi pyyntää-

misen ja ostaisit äidille uuden takin!”

Taina käännähti ympäri hämmästyneenä.

”Saahan äiti itse hankkia takin, jos haluaa. Jäähän hänelle nyt kaikki ne rahat, jotka menivät minun elatukseeni.”

”Niin kyllä. Mutta ota huomioon ajan kallistuminen. Isän palkka ei ole yhtään noussut. Minun kouluttamiseni vie paljon rahaa, ja Taunokin tarvitsee välisti apua.”

”Tauno ottakoon velkaa riittävästi! Niin tekevät muutkin opiskelijat. Ja sinä! Kehtaatkin puhua kouluttamiskuluistasi! Sinunlaisesi on hävytöntä lukea ja tulla ylioppilaaksi ja tuhlata vanhempiesi varoja.” Ja kaunotar haukkui pienen sisarensa itsekkyyden ja kunnianhimon huipuksi. Tipuli kuunteli ääneti.

Tänä iltana hän ei enää alistuisikaan sisaren tahdon alle. Tänä iltana tehtäisiin selvä jutusta. Tänä iltana katsottaisiin, kenenkä paidassa kaulus kestää.

Kello oli puoli yksi, kun Taina vihdoin viimein tuli kotia. Tipuli istui täysissä pu-

keissa pöydän ääressä. Hän oli valmistanut täydellisen hyökkäys- ja puolustuslinjan.

”Mitä sinä vielä olet valveilla, tyttö?”

”Valveillapa tuota näyt vielä sinäkin olevan.”

Hyvä Luoja! Kuinka hän saattoi olla noin viattoman näköinen, vaikka oli häpeään tahrimassa nimensä, mikä pahempi, perheensä nimen!

”Mitä sinä tuijotat minua kuin heikkopäinen? Ala riisuutua!”

”Katselen huuliasi.”

”Mitä niistä?”

”Näyttää siltä, kuin niissä riippuisi rysän suukkoja, ja täällä haiseekin ryssältä. Vedä ilmanvaihtaja auki!”

Taina hätkähti. Hän sipaisi huuliaan kuin pistääkseen juoruavan suudelman taskuunsa. Rouva Eronen ei siis ollut nähnyt väärin.

”Mitä sinä tarkoitat?”

”Niinkö olet jo venäläistynyt, ettet selvää suomea ymmärrä?”

”Sinä olet hullu!”

”Sinuna en olisi siitä niinkään varma.”

”Kuulehan, tyttö, minä olen päättänyt nyt antaa sinulle hyvän tukkapöllyn.”

Sisarukset seisoivat vastatusten, Tipuli korttelia lyhyempänä sisartaan, mutta koko hänen olennossaan oli jotain uutta, outoa uhmaa, jota Taina ei ollut ennen nähnyt. Tukistava käsi painui alas. Tainan edessä ei enää seisonut pikkutyttö, jota voi letistä ravistella tottelevaisuuteen, vaan nuori nainen, joka tiesi, mitä tahtoi.

”Seurustelen kenen kanssa tahdon”, Taina polkaisi vihaisena jalkaa.

”Kai sinulla lienee tiedossasi esimiehesi mielipide sellaisista naisista? Edeltäjäsi potkittiin juuri sentähden pois paikastaan. Sinä et siis olisi ensimmäinen.”

Taina peräytyi kuin iskua torjuen.

”Sinä et voi mennä sitä hänelle sanomaan. Olethan sisareni.”

”Näin tosissani en ole elämässäni ollut. Joko luovut miehestä tai huomenna käyn tervehtimässä päällikköäsi.”

”Hän ei usko sinua.”

”Kuvitteletko hänen luulevan, että hu-

vin vuoksi olen tullut perheeni häpeää hänelle kertomaan?”

”Minä rakastan Koljaa, minä rakastan. En välitä, onko hän ryssä vai saksalainen. Minä olen hänen morsiamensa”, huusi Taina kiihtyneenä kuin kiukkuinen pikkulapsi.

Tipuli valahti kalpeaksi. Hänen huulensa kapenivat punaisiksi viiruiksi, joiden välistä loisti uhkaava hammasrivi. Hänen silmänsä leimahtelivat.

”Sittenkin sinä luovut!”

”Si-nä ta-apat mi-nut!” Taina heittäytyi itkien sänkyyn. Hän kiemurteli kuin tuskissa oleva sairas.

Tipuli-raukan sydän ei ollut kivistä. Hänen romanttinen mielikuvituksensa, jonka hän oli salvannut taistelun tuoksinnassa telkien taa, lennähti nyt säälin vapauttamana kaikessa loistossaan esiin. Ehkäpä Tainan upseeri oli kunnon mies. Jospa hän todella rakasti Tainaa! Oli vaikka ylhäinen herra, ruhtinas, jolla oli ihana linna Krimillä. Ja Tainasta tulisi sen linnan valtiatar. Samanlainen tapaus näytet-

tiin hiljan elokuvissa. Siinäkin suku oli hirveän vihainen tytölle . . .

Sovinnollisena Tipuli kumartui sisarensa puoleen. Hän aikoi antautua rauhan-neuvotteluun. Silloin kohosi Tainan jalka. Kirpeä potku sattui Tipulin poskeen. Salamat välähtelivät silmissä. Hän pyörtyi.

Viikon makasi Tipuli vuoteessa. Poski oli pahasti paisuksissa. Lääkäri pelkäsi silmänkin olevan vaarassa.

”Oletteko varma, neiti, että poskenne sattui pöydän kulmaan?” epäili tohtori.

”Ettekö te usko sitä, tohtori?”

”En, sillä tässä on selvä kengän koron jälki.”

”Minun täytyy kuitenkin uskoa, että poskeni sattui pöydän kulmaan.”

Taina oli kuin sulkasato kana. Hän oli saanut rouva Eroselta kunnollisen rippisaarnan. Eikä ollut varmaa jaksoiko rouva pitää näitä potkujuttuja omina tietoinaankaan.

Potku oli sittenkin onnenpotku, vaikka Tipuli saikin siitä ainaisen muistoarven poskeensa. Viikon perästä levisi huhu

kaupungille, että eräs tyttökoulun kolmasluokkalainen oli karannut upseerin kanssa Venäjälle. Karkulainen saatiin Moskovassa kiinni ja palautettiin oikeille omistajilleen. Upseeri oli nainut mies ja kolmen lapsen isä, sama Kolja, jota Tainakin niin armottomasti rakasti.

Taisi Taina olla kiitollinen sisarelleen tämän karkausjutun valjettua hänen tiedokseen. Mutta ei hän pyytänyt Tipulilta anteeksi potkua, ei kiittänyt hänen väliintuloaan, joka esti hänen joutumasta ”Jorron jäljille”. Ettei hänen sydämensä ollut aivan näitä tunteita vailla, sen todistaa se, että hän maksoi lääkärin laskun ja käski olla hiiskumatta asiasta vanhemmille.

Tipulin omat asiat ottivat tiukalle. Hän oli astahtanut rakastetun Sijaisen henkiselle liikavarpaalle, ja se ei ole sallittu oppilaalle. Herra Sijainen päätti opettaa nenäkään tytön kunnioittamaan ja pelkäämään esivaltaansa. Hyvin se opettajalta käykin.

Maisteri Sijainen oli kyvykäs mies, omien kehujensa mukaan nero. Ilmankos hän osasi taitavasti pistellä ja letkautella Tipulia. Tyttö ei ollut millänsäkään, sanoipahan olevan hauskaa, kun sai olla kovasimena, johon maisteri kiilloitti ruostunutta älysäiläänsä. Ja sehän se rakasta maisteria enimmäen kaiveli, kun hänen nasevimmatkaan iskulauseensa eivät saaneet tyttöä itkemään. Sijaisen mielitehtäviin kuului myös tyttöoppilaiden itkettäminen.

”Oletteko innostunut naisasiaan?” ky-

säisi maisteri kerran taas Tipulilta. Hän ei itsekään ymmärtänyt, ehkei hän sitä sentään erikoisesti tutkinutkaan, mikä tuossa tytössä kiusasi häntä ja sai hänet melkein raivostumaan.

”Valitettavasti ei minulla ole ollut tilaisuutta siihen syventyä ja innostua. Mutta jos maisteri on innostunut, niin luokka ja minä ilolla kuuntelisimme liikkeen pääpiirteet”, vastasi tyttö järkähtämättömän kohteliaana.

”Vahinko, ettei ole aikaa! Te olette synnynäinen naisasianainen.”

Luokka riemastui. Se antoi kaikessa rakkaudessa liikanimiä jäsenilleen. Nyt sai Tipuli sellaisen. Sijaisen kylvöstä se nousi kauniille oraalle. Hänet ristittiin ”Sufraketuksi”. Muutaman viikon kuluttua pitkiä sanoja kammoava luokka jätti supra-tavut pois, ja tyttöä sanottiin paljaaksi ”Ketuksi”.

Sitten meni pari tuntia pahemmista kummelluksista. Tällainen meno tuntui kuitenkin Ampiaisesta ikävältä. Hän päätti hiukan virkistää ”teemoihin” hukkuvaa

luokkaa. Luokassa alkoi kierrellä salakähmäinen paperipala, joka hyvässä järjestyksessä joutui Tipulinkin niskaan, kaivettiin ylös ja luettiin.

”Siveä neito, supra-Kettu, Anna Tipuli Pusu ja einiinsiveä maisteri Krister Ambrosius Sijainen kuulutetaan täten huliviliavioliittoon, neljäs kerta”, oli paperissa.

Tipuli puristi kauhistuneena paperin pieneksi palloksi. Ettei vaan maisteri ollut sitä nähnyt?

”Tipuli Pusu, mikä paperi teillä on kädessänne?”

Eikös, kelmi, nähnyt! Hänellä vasta korpin katse. Kyllä hän haaskat havaitsi.

”Hiis!” mutisi Ampiaisen. Hän tunsu jo narun kaulassaan. Tietysti ”Kettu” antaisi hänet ilmi. Sellaisia tytöt aina ovat, reiluimmatkin.

”Ei minulla ole mitään paperia kädessäni.”

”Te panitte sen suuhunne.”

”Nielin sen”, totesi syntinen vedet silmissä. Kuivan paperipallon nieleminen ei ole hauskaa hommaa.

”Vai niin! Vai harjoitatte te lunttaamista.” Maisteri hykersi käsiään. Saipas hän kerran tytön kiikkiin.

”Se ei ollut luntti.”

”Noo, mikäs se sitten olisi ollut?” Ivallisesti.

”Olipahan vain.”

”Se oli luntti. Muuten ette olisi sitä niin innokkaasti niellyt.”

”Se ei ollut luntti!”

”Vaiti! Viitsittekin!” Maisteri pisteli ja haukkui. Hyvin osasikin, olihan hän oppinut mies. Luokka kuunteli hölmistyneenä, kaunottaret vahingoniloisesti hölmistyneinä, synnynnäiset vanhatpiiat epäilevinä, pojat hiukan virkistyneinä. Kenenkään mieleen ei iskenyt äskeinen viaton ”kuulutuskirja”, paitsi Ampiaisen, joka oli innokkaana seurannut neronleimauksensa vaellusta luokassa.

Maisterin marssittua matkoihinsa, piirittivät synnynnäiset vanhatpiiat ja pojat syntisen, jolta rakas maisteri oli luvannut ainoan kympin raksia pois todistuksesta. Miehiä miellyttämään luodut tytöt kiersi-

vät kaaressa ilmitullutta ja olivat onnellisia, etteivät itse olleet satimessa.

”Mitä siinä paperissa oli?” kiljui Ellistävä ylinnä muita.

”Sehän oli ’pastori’ Ampiaisen kuulutuskirja”, vastasi Tipuli hartioitaan kohauttaen.

”Ooo!” kirkastui luokka, alkaen pommittaa Ampiaista tunnustuksen tekoon.

”Ei siinä taida muu auttaa kuin tunnustaa syntinsä ja tehdä parannus”, myöntyi Ampiaisen.

”Parannuksesta sinun ei kannata puhua, mutta tunnustus on tehtävä, siitä et pääse yli, et ympäri.”

”Annetaan olla akan järvessä! Koetan itse selviytyä asiasta. Emme kerro heille, mitä siinä lapussa oli. Sen verran he saavat uskoa sanoja ja rehellistä naamaa. Jos eivät usko, niin otan käytöksenalennuksen. Sillähän aloitin koulunkäyntinikin. Minkä nuorena oppii, sen vanhana taitaa”, pauhasi Tipuli.

Kolmen jälkeen oli kansliassa poliisitukinto. Läsnä olivat johtaja, luokanvalvoja,

Sijainen, syntinen. Luokka odotti nurkan takana kadulla. Hetken juhlallisuus sai syntisen housut hotajamaan. Hiljaisessa sielussaan päätti syntinen uhrata hekatombin, punakuvasen paperimarkan, pakanalähetyksen pahvialttarille, kun lempeä kohtalo jätti äidillisen johtajattaren pois juhlasta.

Johtaja, hiljainen, sävyisä mies, joka parhaansa mukaan koetti sovittaa asioita kaikkien opettajatoverien mieliä myöten, kuulusteli lainrikkojaa. Hän silmäili kiinteästi pientä perhosneulaa pyöreän leuan alla, ikäänkuin se olisi luvatta pistäytynyt Sijaisen hunajakupilla ja nyt nuoleskeli tyytyväisenä sormiaan. Isä neuvoi ennen tytärtään katsomaan aina puhuteltavaa silmiin. Se oli puhtaan tunnon merkki. Mutta eihän niin arvovaltaisen henkilön kuin johtajan tarvinnut piitata mitään tuollaisesta silmiintuijotusjoutavuudesta. Ei ollut ollenkaan välttämätöntä johtajan tarkastella koululaisten silmäkuita. Pojarieskat väittivät, että johtaja oli aikoinaan ollut aikamoinen vintiö ja risti koulussaan

ja siksi ei nyt uskaltanut ”aatetovereita” silmiin katsoa. Kuka hänet tiesi! Tipuli olisi voinut vanna, ettei johtaja koskaan ole ollutkaan nuori poika.

”Olen kuullut jälleen ikävän uutisen sinusta, Tipuli. Luulin jo, että olisimme onnistuneet taltutella raisun luonteesi (sitä varten ei opettajakunta ollut todellisuudessa pannut kahta tikkua ristiin), mutta huomaaan erehtyneeni. Maisteri Sijainen kertoi sinun harjoittavan vilppiä. Voihan se ehkä olla erehdyskin. Kysyn sinulta vielä kerran, mitä oli siinä paperissa, jonka olit niellyt?”

Tipulin käsi nousi vaistomaisesti perhoseen. Tuntui, kuin se olisi saanut todella eloa ja ruvennut sätkyttelemään siipiään. Olihan johtaja siksi jämerä äijä, ettei olisi ollut kovin suuri ihme, jos elotonkin olisi katseestaan ruvennut elämään.

”Jos voisin sen sanoa, en olisi paperia niellyt”, vastasi tyttö katsoen rehellisesti johtajaan.

”Si-nä kieltäydyt sanomasta?”

”Niin. Jos ette usko sanaani, en voi sille

mitään. Totuutta en halua sanoa, valehdella en viitsi.”

Johtaja siveli leukaansa. Luokanvalvoja seisoj tuijottaen Tipuliin kuin Lootin vaimo Sodomaan. Maisteri Sijainen ravasi hermostuneesti edestakaisin ahtaassa kansliassa. Hänen teki armottomasti mieli ravistaa tyttöä pitkistä palmikoista.

”Tämä on kiusallinen juttu”, mutisi johtaja.”Minusta tuntuu siltä, kuin olisit syytön. Mutta ei tällaista voida läpi sormienkaan katsoa. Se voisi johtaa kaikenlaiseen kurittomuuteen. Ellet voi mitenkään puhdistautua, on velvollisuutemme antaa sinulle käytöksenalennus.”

”En voi, kun ei sanani kerran riitä.”

”No niin. Asia on sitä myöten selvä. Saat poistua.”

”Anteeksi! Ehkä ei vielä vedetä asiaa umpisolmuun”, puuttui puheeseen harmaapäinen luokanvalvoja-neiti. ”Haluaisin vielä kuulla muutamia seikkoja. Tipuli, jää! Sinä et ole valehtelijan näköinen, etkä sinä ole koskaan valehdellut meille. Luvallasi, johtaja, saanen tehdä hänelle

muutaman kysymyksen?”

”Ole hyvä!”

”Keneltä sinä sait paperipalan?”

Tipuli punastui. Hän avasi huulensa, mutta puristi ne jälleen kiinni. Pitikö hänen vielä sotkea Ampiaisen tähän juttuun. Ei.

”Antoiko joku poika sen sinulle?”

Tipulin silmät painuivat noloina ensi kerran lattiaan koko kuulustelun aikana.

”Antoi.”

”Voisitko kertoa minulle, mitä siinä lapussa oli?”

”Voisin toki”, livahti tytöltä. ”Neitihän ymmärtäisi eikä pistelesi sillä joka tunti. Ooo!” Säikähtyneenä pisti syntinen käteensä lörpöttelevän suunsa tukkeeksi.

Luokanvalvoja hymähti.

”Hyvä on. Saat mennä! Et sinä ole luntannut.”

Eikö hän ollutkin hurmaava vanhaneiti? Oikea opettajan esikuva. Tipuli olisi mennyt vaikka tuleen hänen puolestaan. Luokanvalvoja oli suoranuottinen opettaja. Hän rohkeni katsoa oppilasta silmiin,

sieluunkin, jos tarvittiin. Hän uskalsi olla oma itsensä oppilaitaan kohtaan. Hän kiitti ja moitti sukuun ja nuttuun katso-matta. Oppilaat olivat hänelle kiintoisia yksilöitä, joiden nuoresta reippaudesta hän osasi ammentaa itselleen työniloa, reippautta, uskallusta. Hän näki kaikki ta-pahtumat suurpiirteisesti, ajan hengessä. Hänen tunneillaan oppilaat tunsivat ole-vansa ihmisiä eikä läjä kepposrikasta mas-saa. Luokanvalvoja oli ankara, mutta oi-keudenmukainen. Koko koulu kunnioitti häntä.

Tipuli ei saanut käytöksenalennusta. Eläköön Luokanvalvoja! Synnynnäiset vanhatpiiat päättivät tulla hänen kaltaisikseen. Elli ja Tipuli jumaloivat häntä. Ampiainen katsoi velvollisuudekseen käydä pari kertaa auttamassa takin hänen ylleen. Toiset pojat arvelivat, että ”on suuri vahinko, kun sellainen ihminen ei ole mies”. Ja miehiä miellyttämään luodut tytöt kuhersivat: ”On ihmeellistä, että hän on jäänyt vanhaksipiiaksi, kun hänelä on vielä vanhanakin noin suuri vaiku-

tusvoima herroihin.”

Sijainen oli hapan ja pistävä, rätisi välis-
ti kuin palava kataja. Hän piti Tipulia
entistä ankarammin silmällä.

No, eikös vain hän keksinytkin jälleen
paperipalaa tytön kourassa. Se päivä oli
”den första april”.

”Kiellän jyrkästi Tipuli Pusua nielemäs-
tä sitä paperipalaa, joka hänellä nyt on
kädessään!”

Tipuli nousi seisomaan koettaen näyt-
tää syylliseltä syyttömältä.

”Avatkaa käsi!” Maisteri loikki Tipulin
luo. Mutkitta, metkuitta hän tarttui tytön
hentoon ranteeseen. Nyt ei paperi pääsisi
karkuun.

”Ei siinä mitään merkillistä ole”, sanoi
tyttö, mutta ei avannut sormiaan. Maiste-
rin täytyi ottaa toinen kätensä apuun. Yli-
voiman edessä täytyi antautua. Hän sai
paperin. Kuin Austerlitzin voittanut Na-
poleon hän marssi takaisin korokkeelle.

”No niin, Tipuli-neiti, on hauska näh-
dä, minkä pienen romaanin te tästä pape-
ripalasta laitate”. sanoi hän ivallisesti.

Hän avasi paperin.

”Aprillia, herra maisteri” oli paperissa.

Miltä taasen näyttääkään sen naama,
joka nuolaisee ennen tipahtamista?

Luokan naama muistutti hyvin kohon-
nutta ruisleipää, joka hymyilee joka raol-
laan.

Pää on pohjalla isossakin lankakerässä. Pää on pohjalla pitkässäkin kevätlukukaudessa, toisille surullinen, toisille riemuinen pää. Tipulille pää oli ratkiriemuinen. Hän pääsi ehdoitta seitsemännelle ja veti Erkin mukanaan. Riemastuneena hän tanssi "skipiooni-polskaa" palatessaan tutkimuksesta säteilevän luokan etunenässä. "Skipiooni-polska" oli Tipulin tieteellisen tutkimuksen tulos. Hän väitti Publius Cornelius Scipio Aemilianus Africanus Numantinus Minorin tanssineen sitä savuavan Kartagon raunioilla. Tällä kerralla tanssi muistutti enemmän intiaanien skalppitanssia kuin kankean roomalaisen arvokasta riemua, mutta Tipulin täytyi nähdä luokan keväinen naama ja siksi hän tanssi takaperin.

"Ajatelkaa, rakkaat kansalaiset!" huusi Tipuli, koettaen saada äänensä kuulu-

maan yli puhepuuron. ”Eikö ole kaupungin suurin ihme, että yhteiskoulun kyvyttömin luokka lentää ehdoitta . . . Aijai!”

Takaperin kulkeva Tipuli lensi ehdoitta passissa olevan poliisin syliin. Luokan riemu kohosi huippuunsa. Pönäkkä poliisi, joka oli aikonut hiukan ripittää meluavaa luokkaa sen häiriöstä kaupungin rauhaa vastaan, heltyi odottamattomasta syleilystä ja auttoi horjahtaneen nuoren neidon tasapainoon omille ketterille kintuilleen.

”On sentään siunattu asianhaara että poliisit ovat miehiä. Jos tuo nyt olisi ollut nainen, niin olisinpa saanut viikon oljennella poliisikamarin pahnoilla törkeästä ajostani esivallan yli”, tuumi Tipuli selvittyään syleilystä.

Ja Erkin isä, pappa Eronen, luki Tipulin eteen kolme kaunista satamarkkasta, joista kaksi tyttö heti korjasi, ja ottihan hän kolmannenkin, kun ensin oli hiukan kursaillut.

Hip hellettä, sanoi jänis pakkasella! Nyt sai äiti vihdoinkin uuden takin.

Tipuli unohti olevansa iso daami ja ar-

vokas seitsemäsluokkalainen. Hän pinkoi kuin Tatu Kolehmainen maratonia suoraapäätä lähimpään takkikauppaan. Se oli kaupungin kallein ja hienoin liike. Välipä tällä! Hän tunsu olevansa kolmisatasineen miljonääri.

”Mitä teille saisi olla?” kysyi käherretty myyjä, sillä hän luuli henkihapatuksissa olevan tytön olevan rouvansa kiireellisellä asialla. Ostajat eivät koskaan rynnänneet paljain päin tähän puotiin.

”Minä ostan takin”, julisti Tipuli.

”Olkaa hyvä ja katselkaa!” sanoi käherretty yliolkaisesti viitaten halpoihin takkeihin ja alkoi kehua kahdelle maalaistytölle takkeja, jotka tekivät heidät pahasti pehnatun olkikuvon näköisiksi. Tyttöparat kääntelehtivät ujoina peilin edessä eivätkä uskaltaneet sanallakaan vängätä vastaan. Ja myyjättäret tunsivat olevansa parempia kuin nuo ”publikaanit”, maalaiset, joita hekin olivat olleet kolme, neljä vuotta sitten!

Tipuli ei mennyt takkeja katselemaan. Tuolla seisoi kaksi myyjätärtä laiskoina.

Heidän sopi tulla näyttämään.

Samassa putkahti kadulta puotiin kaksi kaunista kukkaa Luojan ruusustosta ja yksi, joka muistutti täyteläistä tähkää. Laiskat myyjättäret hyökkäsivät kukkien kimppuun. Täyteläinen tähkä pysähtyi odottavan Tipulin viereen. Siinä he sitten yhdessä katselivat, miten koko puoti käännettiin ylösalaisin niin, että se muistutti Japania maanjäristyksen jälkeen.

”Kiitoksia paljon! Emme me nyt tällä kerralla mitään osta”, ja kukat Luojan ruusustosta pujottautuivat hymyillen kadulle.

Myyjättärien hymy jäätyi. He sähisivät kiukusta. Toinen alkoi viskoa tavaroita paikoilleen. Toinen tuli palvelemaan täyteläistä tähkää.

”Mitä saisi olla?”

”Olkaa hyvä ja antakaa tälle pikkuneidille ensin. Hän on kauemmin odottanut”, sanoi tähkä.

”No, mitä sinä haluat?”

Tipuli vilkaisi taakseen, mutta kun ei siellä huomannut ketään sinää, niin hän

arvasi kysymyksen koskevan itseään.

”Ostan takin.”

”Itsellesikö?”

”En. Äidilleni.”

”Minkä kokoinen on äitisi?”

”Onpahan samanlainen kuin sinä.”

Myyjätär muljautti koirannylkysilmäyksen tyttöön. Sitten hän meni ja nakkasi pari harmaata, Ukko Noan aikana muodissa ollutta takkia tytön eteen.

”Ostaisin paremman takin!” sanoi Tipuli, mutta myyjätär ei kuullut, jupisipahan vain itsekseen, että kaikki mutakuonot tässä pakkailevat sinuttelemaan.

Kun myyjätär, satulanenäinen muuten, ei kuullut Tipulin pyyntöä, meni tämä itse valitsemaan takkia. Kohta hän tulikin takaisin, sievä, musta takki kädessään.

”Olisiko rouva ystävällinen ja koettaisi tätä takkia”, rohkeni Tipuli kääntyä täyteläisen tähkän puoleen, kun tällä oli niin perin ystävälliset silmät. Rouva suostui heti. Takki kävi hänelle kuin valettu. Tipulin silmät rupesivat jälleen loistamaan. Hän ei mitenkään malttanut olla vieraalle

rouvalle kertomatta äidistä, kodista ja yllätyksestään. Oikein epäkohteliaat puotipuksut, hyvä arvonimi heille, unohtuivat.

”Tämän takin otan”, sanoi Tipuli myyjättärelle. Tämä kääri sen tuhisten papeeriin.

”Paljonko se maksaa?”

”Kuusisataa markkaa.”

Tipuli lennähti kalpeaksi. Hyvä luoja! Niinkö kallis se olikin! Ja hän kun luuli voivansa ostaa hyvän takin, että äiti olisi kerrankin puettu kuten muutkin rouvat!

”Ei, neiti, en voikaan ostaa sitä takkia. Minulla on rahaa vain kolmesataa markkaa”, sopersi tyttö häpeissaan.

Satulanenäkös oikaisi vartalonsa. Hän oikein käristi tytön katseellaan. Kaikenlaisia moukkia, kun eivät ensin hintaa älyä kysyä. Nyt oli takki rypistynyt pilalle. Oli uudestaan ”prässättävä”.

Tipulin silmissä pyörivät kyöneleet. Hänet oli tasoitettu maan tasalle.

”Kuulkaapa, neiti!” puuttui puheeseen täyteläinen tähtkä.”Miksi ette äsken samalla tavalla ripittänyt noita kahta naista jot-

ka mitään ostamatta käänsivät puotinne ylösalaisin? Minä ostan tämän paketissa olevan takin, jonka hinta muuten on neljäsataa markkaa. Se on merkitty hintalappuun. Tälle nuorelle neidille ostamme takin toisesta liikkeestä, jossa on kohteliaampia myyjiä, joille kelpaa raha 'nuttunsa näköisien' kukkarosta. Tässä ovat rahat. Voitte kerrata terveiseni liikkeenne johtajalle, että hänen serkkunsa, Sopasen hovin rouva, kävi täällä. Itse kyllä aion ilmoittaa hänelle käsitykseni henkilökunnastaan, sillä te olette puolueellinen sitä sanomaan. Hyvästi!”

Täyteläinen tähkä ja Tipuli menivät kadulle.

”Kas tässä on pakettinne, pikku neiti”, sanoi ystävällinen tähkä Tipulille, kun he pääsivät ensimmäisen kadunkulman taa.

”Hyvä rouva, teidänhän se on.”

”Teidän se on. Antakaa minulle vain rahanne!”

”Mutta takki maksoi neljäsataa. Ja minulla on vain . . .”

”Ei se minulle tuota tappiota. Minä

saan tavallisesti serkkuni liikkeestä alennusta. Karhuan sieltä pois satamarkkaseini. Kas niin. Olkaa nyt vain kiltti!”

”Te olette niin hiiirrrveän hyvä! Kiitoksia!”

”Ei ansaitse, ystäväni! Olkaa aina yhtä kirkassilmäinen! Kirkkaat silmät ovat sydämen avain. Terveisiä äidillenne!”

Ja laivat Kaupungin satamassa olivat valkeita kuin joutsenet Niemen lammikoissa. Lippu perässä vilkutteli punasinivalkois-
taan. Koululaiset ajoivat selkäkenossa ”is-
sikoilla” rantaan ja olivat hirveästi ollak-
seen.

”Satasalmi” oli sataman komein laiva.
”Satasalmen” kapteeni oli komein kaptee-
ni. Talven aikana oli hänen ympäröksensä
levinnyt niin, että juuri parahiksi hän sopi
yläkannen porrasaukosta soluttautumaan
alakannelle. Mutta iloinen hän oli ja huusi
jo kaukaa koululaisilleen, että ”nyt ei an-
neta luottolippua ollenkaan. Jolla ei ole
rahaa kotimatkan lunastamiseen, saa py-
syä kauniisti rannalla.”

”Noin te sanotte aina. Kuitenkin te hiu-
kan maksaisittekin meille, että paremmin
tulisimme laivaanne”, huudettiin vas-
taan.

”No, viisikö teitä nyt palaa kotimaa-han? Missä pikku-Pusu on? Ei suinkaan se raukka liene jäänyt luokalleen ja epätoivoissaan hirttänyt itseään palmikoihinsa? Ee-ei! Tuoltahan hän tuleekin! Eikä ole kasvanut senttiäkään!”

”Enkö ole kasvanut!” huusi Tipuli muka loukkautuneena. ”Olen kasvanut kolme senttiä.”

”Alaspäin.”

”Kapteeni, ostakaa silmälasit! Olette talvella lukenut pitkällänne, nyt on näkö pilalla.”

”Oho, vai näkö pilalla! Luulenpa, että erehdytte, neiti. Vanhalla kapteeni-sedällä on vielä ensiluokkainen näkö. Todistan heti väitteeni. Te vekkulit olette jääneet joka ainoa luokalle.”

”Hoohoo! Eeei!”

”Herra, älkää kiljuko! Tehän tuotte moisella mellakalla poliisin laivaan. Tarkoitin sanoa, että teillä on ehdot matemaatiikassa. Naisen aivot, kanan aivot!” Sen sanottuaan kapteeni painoi kädet korvilleen paeten ahdistava tyttöparvi kintereil-

lään hyttiinsä.

”Oletteko te henkivakuutettu?” kysyi kapteeni hetken perästä eräältä nuorelta herralta, kun hän tyttöjen huomaamatta pujahti kannelle.

”Kuinka niin?”

”Keväiset koulutytöt ovat hengen päälle käypiä. En voi ollenkaan vastata omasta enkä matkustajien turvallisuudesta, kun heitä on laivassa.” Kapteeni lylleröitteli ällistyneen herran luota laivan perälle, josta kuului iloinen ”sen kansa kaikki kärsinyt ja onnehensa tyytynyt”.

”Jos kielin voisi kertoa . . .”, aloitti kapteeni, mutta hänet keskeytettiin, piiritetiin ja vaadittiin ankarasti peruuttamaan ”kanan aivot”, koska ei kukaan tytöistä ollut saanut matikasta ehtoja.

”Mitä? Oletteko te kaikki niin pelottavan järkeviä? Pikku Pusu lienee sentään saanut viisi. Hän on tänään niin naisellisen näköinen. Mitä hänellä on tuossa paketissaan, jota hän noin uskollisesti kädessään riiputtaa?”

”Niin, Tipuli, mitä sinulla on paketissasi?”

Tipuli sävähti punaiseksi. Tytöt sitä uteliaammiksi.

”Näytä heti! Onko siinä uusi puku?”

”Älkääpäs kiusatko tyttöäni!” Kapteeni meni heti ystävänsä puolelle.

”Siinä on vain uusi takki äidilleni”, sanoi Tipuli ja pisti paketin muka välinpitämättömästi penkin alle. Eiväthän tytöt ymmärtäneet, mikä aarre hänelle takki oli. Ostapa vaikka puulusikka ensimmäisillä itse hankkimillasi rahoilla, niin se on arvokkaampi kuin tusina toisen rahoilla hankittuja hopeisia omasta mielestäsi.

Siinä melutessa ja peuhatessa sentään takki viimein unohtui. Toverit alkoivat toivotella hauskoja kesiä, pujahtaen yksi toisensa jälkeen jollekin vaatimattomalle puulaiturille. Vihdoin oli sakista Tipuli yksin laivassa. Hänkin rupesi kokoamaan kampeitaan.

Takkipaketti oli hävinnyt perältä penkin alta!

Kylmä käsi puristi Tipulin lämmintä sydäntä. Hän muisti ihan varmasti panneensa paketin penkin alle. Varmuuden

vuoksi hän haki laivasta joka paikan, jos tytöt olisivat sen hyvinkin piilottaneet. Mutta ei. Hehän olivat aina yhdessä. Milloin he olisivat sen kätkeneet?

Laiva huusi Kanavaan. Parin minuutin perästä oli Tipulin noustava laivasta. Hän ei voinut sille mitään, että purskahti itkemään.

”Mikä nyt on tullut?” kysyi kapteeni, kun Tipuli itkien nosteli tavaroitaan Kanavan reunalla. Laiva oli jo lähtötöräyksensä puhaltanut. Miehet päästelivät köysiä pollareista.

”Mi-nulta hävisi se paketti”, tunnusti Tipuli.

”Äidin takkipakettiko?” ymmärsi kapteeni.

”Niin.”

”Antakaa köysien olla!” huusi kapteeni. Laivalla pantiin toimeen yleinen etsiminen. Tipuli ja kapteeni selittivät tarkalleen paketin ulkomuodon. Kaikki olivat tietävinään ja muistavinaan, ettei kenelläkään laivasta poistujalla ollut sellaista pakettia kädessä. Kaikista ponnisteluista huolimat-

ta ei vain pakettia löytynyt. Laivaväki, joka erikoisesti piti Tipulista, lupasi pitää silmällä kaikkia poistujia ja ottaa paketin pois. Kapteeni saatteli haikeasti itkevän Tipulin Kanavalle.

”Se roisto pitäisi hirttää, joka tytöltä paketin kehtasi varastaa”, jupisi kapteeni ja oli hyvin onnistuneesti suuttuneen virtahevosen näköinen.

Laivalla oli aina Kaupungista asti mukana nuori, komea upseeri. Upseeri oli huvitettuna seurannut kapteenin ja tyttöjen yhteistä ilakoimista. Erikoisesti oli häntä juuri miellyttänyt pieni, leimuavasilmäinen Tipuli, jonka nauru ja laulu oli kaikunut ylinnä muita. Hän hyökkäsi heti kapteenin kimppuun ja kysyi, mitä pieni satakieli itki.

Kapteeni, joka oli ennen nuorna miesnä ollessaan osannut tehdä krukommin nalievo ja napraavo, oli unohtanut tyyten taitonsa.

”Nie panimaaju”, sanoi kapu.

Upseeri toisti kysymyksensä englanniksi.

Kapteenin naama alkoi lauhtua äkeistä poimuistaan. Englannin puhuminen lauhdutti aina hänen mielensä. Siinä kielessä on ensiluokkainen varasto sadattelusanoja, eikä kapteeni niitä säästellyt kertoessaan upseerille lemmikkiään kohdanneesta onnettomuudesta.

Äkkiä upseeri kääntyi ja livahti tiehensä. Kapteeni tuijotti ällistyneenä hänen heliseviä kantapäitään. Oli tainnut tulla puhutuksi liian paksua herramamsellille. Merillä ei siilailtu sanoja, ja tuo engelska tahtoi aina mennä entisellä painollaan.

Samassa upseeri palasi takaisin. Hänellä oli kädessään Tipulin paketti.

”Mitä hittoa!” huudahti kapteeni.

Upseeri selitti olevansa hyvin pahoillaan. Hän oli tavannut paketin käytävältä, johon tuuli sen penkin alta heitti. Hän nosti paketin hyttien eteisen naulaan. Joku herra oli pannut takkinsa sen päälle. Piilo oli mainio.

Kapteeni käski heti laivan peräytyä Kanavan luona olevaan laituriin. Tipuli oli vielä sovittelemassa tavaroitaan kärryihin.

Hän itki yhä niin katkerasti, ettei avosuinen kievarin kyytipoika uskaltanut häneltä mitään kysyä. Ajattelipahan vain, että ”on tainna tulla jäätystä luokalle”.

Molemmat nuorittivat tavaroita kärryihin niin ajatuksissaan, etteivät hoksanneet laivan paluuta, ennenkuin se oli melkein laiturissa kiinni.

”Paketti löytyi”, kajahti laivasta.

Tipuli hyppäsi kärryistä alas kuin orava puusta. Pian oli kallis paketti hänen käsissään. Loistavin silmin hän puristi sen syliinsä.

”Kiitos!” huusi hän poistuvan ”Satasalmen” selittävälle kapteenille ja heitti lentosuukon.

Kapteeni oli jälleen pilvetön isäntä laivallaan. Hän taputti upseeria isällisesti olkapäälle.

”Neljännestunnin se tyttöreppana vei kalliista ajastamme, mutta siivekkään suukon sai. Ja se on maksu, jota meikäläiset vanhatpojat emme saa kuin kerran viidessä vuodessa.”

Kotona olivat isä ja äiti portilla vastassa. Heidän kasvonsa loistivat kuin Kullanvaaran tuvan akkuna auringon säteissä. Tipuli loisti itse kuin täysikuu.

”Tyttö, mitä oletkaan tehnyt! Olethan virunut pituutta kyynärän verran”, tunnusti isä.

”Olen sataviisikymmentä senttiä.”

”Kuinka voi pieni isäsi enää pitää sinua kurissa. Onneksi ovat palmikkosikin pidenneet. Painat tietysti vähemmän kuin nälkiytynyt kärpänen?”

”Neljäkymmentäkuusi kiloa ja viisisataa grammaa.”

”Oijoi! Kylläpä puuro löysi kotinsa tänä kesänä. Montako nelosta sinulla on?”

”Kuutonen pienin.”

”Montako käytöksenalennusta?”

”Ei yhtään.”

”Sinusta näyttää paisuvan kunniaa suvulle. Mikä arpi on poskessasi? Ethän liene tapellut sikäläisten poikaviikarien kanssa? Puolitoistametrinen tyttö!”

”En poikien tällä kerralla, mutta tyttöjen.”

”Miten naisellista. Kumpi teistä ensin potkaisi? Sinä?”

”Henkisesti potkaisin.”

”Oikein, tyttö! Käytä sinä vain varmasti henkistä kantapäätäsi.”

Äiti oli heti ensi tervehdyksen jälkeen ryhtynyt tarkastelemaan tyttären tavaroita, olivatko kaikki mahdolliset kampsut mukana. Huomattuaan niin olevan kääntyi hän haastattelemaan kuopustaan.

”Miten Taina jaksaa?”

”Hyvin. Tervesiä häneltä!”

”Milloin hän tulee lomalle?”

”Hänellä on nyt juuri loma.”

”Miksi hän ei sitten tullut kanssasi kotia?”

”Hän meni hiukan matkoille Helsinkiin.”

”Eikö hän tulekaan kotona käymään?”

”Arveli pistäytyvänsä teitä katsomassa jonakin sunnuntaina.”

Äiti huokasi.

””Mikä ruma arpi sinulla on poskessasi?”

”Onko se ruma?”

”On. Mistä sen sait?”

”Vahingossa.” Tipuli kierteli neuvotto-
mana harteitaan. Hän ei ollut vieläkaan
tottunut valehtelemaan vanhemmilleen.

”Missä sellainen vahinko tuli?”

”Tässä olisi äidille pieni tuliaispaket-
ti.”

”Kaaduitko, vai löikö joku sinua?”

”Mitä ihmettä sinä sillä tiedolla teet,
äiti!” ryhtyi isä pelastamaan tytärtä risti-
kuulustelusta. ”Avaa pakettisi, että näh-
dään sen sisällys!”

”Voihan hän nyt kertoa vahingon!
Vaikka olisi silmä mennyt. Löikö joku
sinua?”

”Ei lyönyt.”

”Kaaduitko?”

”En. Jospa äiti nyt avaisi pakettinsa.”

”Mäenlaskussa helmikuun 24 p:nä kello
5 ip. hän kaatui ja iski kulmansa kan-
toon”, runoili isä.

”Älä sinä, isä, rupea tytön puolesta va-
lehtelemaan! Uskonpa, että olet vielä ta-
pellut, koska asia noin vaikeasti valuu
huuliltasi. Voi, voi, minkälainen villikissa

olet! Milloinkahan sinusta oikein on iloa vanhemmillesi.”

Tipuli kuunteli ääneti. Tuo oli äidin vanha virsi, ei niin tosi kuin totuttu. Kuunnellessaan hän avasi paketin ja nosti takin suoristumaan.

Äidin virsi lopahti. Hän löi ihastuneena kätensä yhteen.

”Hyväinen aika! Takki! Minulleko? Voi, voi kuinka sievä! Kyllä on Taina taas huputellut rahojaan. Olisinhan vanhalla-kin toimeen tullut. Voi, sitä lasta! Taina se aina äitiä muistaa! Siitä lapsesta on vain pelkkää iloa.”

Tipuli meni Asikkalan akkoja tervehtimään.

Oli kesäinen sunnuntaiaamu. Aurinko kohosi juuri metsien takaa. Kastehelmet uinuivat vielä kukkien korsilla, heinien varilla. Koko ihana maailma kuvastelihe Ison Sompajärven väreettömässä kalvossa. Rakasteleva sorsapari narahteli ruohokkon rinnassa. Käen kultainen kukunta kajahteli yli vaarain ja vetten. Tuhannet riemurinnat säestivät kultahelkkää harpuillaan, huiluillaan.

Valkamassa lyötiin veneen perätappi kiinni. Riemuiten heitteli kaiku ääntä rannalta toiselle. Kirkkomiehet siellä laittelivat kulkuneuvojaan kuntoon. Jos peräpitäjäläinen mieli kuunnella Jumalan sanaa kirkossaan, täytyi hänen nousta kilpaa kesäisen auringon kanssa. Mutta sen hän toki teki riemuiten. Mitä oli kirkossa käynti ilman kirkkomatkaa? Ei mikään! Kirkkomatka kuului välittömästi peräpi-

täjäläisen jumalanpalvelukseen. Se hänen sielunsa vei kiitollisena Jumalan jalkain juureen. Ja vaikka hänet Runebergin saanaan siirrettäisiin ”loistoon kultapilvien”, niin tällaista kirkkomatkaa hän aina kaipaisi.

Siltä ainakin Tipulista tuntui, kun hän istui ääneti veneen perässä ohjaten sitä päin auringon kultaista kehrää.

Ja Kullanvaaran Jussi hoiteli airoja.

Jussista oli venynyt pitkä, harteikas nuorukainen. Lepikkomäen neitokset katselivat häntä pitkin silmäripsin. Mutta Jussi ei heistä paljoa piitannut. Hänellä oli parempiakin tarjolla. Kirkonkylän säätyläisneitokset, sopivan kavaljeerin puutetta potien, tanssivat ja kävelivät kuutamopoluilla mielellään kauniin ja rikkaan talonjussinkin kanssa. Tämä sai Jussin ajattelemaan paljon korkeita asioita itsestään. Korkeat ajatukset rupesivat myös näkymään ympäröivälle kansalle. Jussi puki itsensä ostopoverkaan. Ei edes arkipuvuksi enää kelvannut herralle harmaa kotikutoinen. Patiininsa hän kiillotti kerran päiväs-

sä. Sunnuntaisin oli hänellä korviin ulottuvat ”kovat” kaulassa. Hm, hymähti kotikylä ja antoi Jussille köllinimen Herra.

Viime talven oli Herra-Jussi ollut seminaarissa, eikä se seikka ollenkaan opettanut häntä vähäksymään kykyjään. Päinvastoin. Nyt kruunasi kaiken hänen komeutensa silmälasit ja hopeahelainen kävelykeppi.

”Herrijee”, sanoi Tipuli suorasukaisesti, ”mitenkähän hieno sinusta paisuukaan, kun opettajaksi pääset! Ensi keväänä kai saamme nähdä sinut hännystakissa ja silkistormarissa.”

Jussi suuttui ja ilmoitti pukeutumiskykyksensä olevan kokonaan hänen oman asiansa. Kenen kannatti, se könnötti.

Nyt näytti Jussi leppyneen ja unohtaneen kokonaan Tipulin nenäkkään huomautuksen. Kaunis kesäaamu irroitti täydelleen hänen kielensä kannat, eikä hän voinut olla kehuskelematta voitoistaan seminaarikaupungin sulotarparvessa.

Tipuli kuunteli äänetönnä, hengessään

huutomerkitellen Jussin kehuja.

”En ollenkaan epäile, etten saisi naista kuin naista rakastumaan itseeni, jos vain tahdon.”

”Ohoh!” pääsi Tipulilta.

”Epäiletkö sitä?”

”Vahvasti, veikkonen.”

Jussi kuvasi vakuuttavin sanoin ja vielä vakuuttavammin ilmein, miten seminaarikaupungin naishammaslääkäri oli häneen pikiintynyt. Oli aina kutsunut hänet iltaisin kotiinsa, ja miksei, hauskaahan siellä pidettiin. Siitä olisi helposti saanut vaimon, mutta oli niin ruma — ja vanha.

”Sitäpä arvelinkin jo”, ilmoitti tyttö pahanilkisesti.

”Saan minä nuorien ja kauniidenkin päät pyörälle.”

”Ehkä, mutta et kaikkien.”

”Koetetaan! Sano joku tyttö, jonka luulet voivan hylätä minut!”

”Hyvä! Sanon heti erään, jota et saa ikinä rakastumaan itseesi.”

”Olenpa todella utelias.”

”Minä.”

”Sinä?”

”Niin minä.”

”Odota! Sinä teet pilkkaa minusta. Mutta minä olen näyttävä sinulle, että pääsen tässä maailmassa korkeammalle kuin sinä, ja silloin on ivasi lopussa. Olet katsova kunniaksesi kuulua minulle. Muista se!”

”Muistan.”

Pieni, valkea laivanreuhkana nukkui lahon laiturin kyljessä. Eivät olleet vielä laiturin luona olevassa talossakaan muut heireillä kuin emäntä ja porsas. Edellinen seisoi pirtin portailla syyhytellen, haukotellen niin, että rannat raikuivat. Jälkimmäinen kihnutteli kylkeään lonksuttavaan portin pieleen.

Pyhäpukuista kirkkorahvasta alkoi verkalleen valua metsäveräjältä laiturille. Miesväki sijoittautui syljeksien ja tupakoiden ranta-aitan seinuksille. Naiset nostivat helmuksensa, levittivät isot nenäliinat nurmikolle ja lysähtivät niiden päälle istu-

maan. Kirjava eväsvakka sijoitettiin kupeelle. Pyhäaamun hohde oli kaikkien kasvoilla.

Tipuli kulki vakan luota vakan luo maistellen emäntien eväitä. Palkkioksi hän sai selittää perheensä ja kylän kuulumiset. Tämän puolen emäntien tuli niin harvoin käydyksi sillä puolella, kun oli tuo iso Sompajärvi välissä. Emännät kertoivat kilvan omat tapahtumansa.

Jutellessa, kalakukkoja katsellessa humausaika nopeasti laivan lähtöön. Siunatkoon! Aivan höyrypillin ääni koholle säikäytti. Nenäliinat taitettiin huolellisesti kokoon, hakattiin kämmenien välissä pahimmat rypyt suoriksi, pujautettiin avariin taskuihin. Sitten mentiin varovasti lahoa, reikäistä laituria myöten laivaan. Näin sunnuntaiaamuisin ei ollut mitään kiirettä ja hoppua sinne. Istumapaikkoja riitti jokaiselle. Kiireelliset ja ”perillä kirkkoa kävijät” olivat jo edellisenä päivänä menneet kirkolle yösimöihin.

Hiljalleen laiva puksutteli niemen ja saarien lomitse. Ei niillä vesillä äkkinäinen

olisi osannut liikkua, mutta tämän laivan ajomies tunsu jokaikisen nyrkkiä suuremman kiven niillä main.

Kolmen, neljän lankun nenästä käytiin ottamassa väkeä laivaan. Sitten lähdettiin halkomaan selkävesiä kohden korkealla kummulla komeilevaa kirkkoa. Mummot kiekuttelivat hiljaista suvivirttä laivan perällä. Miehet juttelivat sadontoiveista. Nuoret katselivat toisiaan, välkkyviä vesiä, kimaltelevaa kirkon ristiä mielessä sanaton kiitoslaulu olemassaolon riemusta.

Kimeästi ulvahtaen tervehti laiva kirkkolaituria, joka oli kukkurapäänä laivaa ”passaamaan” tullutta pyhäpukuista väkeä.

Laivalla syntyi kuhina. Jokainen hamuili eväsvakkaansa. Naiset oikoivat rypistyneitä hameitaan. Tyttäret vilkuilivat hyttien akkunoista, olivatko huivin rusetit sutkassaan, ja työnsivät hassottavat hapsensa korvan taa.

Hiljalleen solui väki laivasta maihin. Eväsvakat jätettiin tuttuihin taloihin. Jokainen lähti kampeamaan jyrkkää rinnet-

tä ylös mäkiin.

Urut pauhasivat, seurakunta veisasi, kun Tipuli saapui kirkkoon. Hän oli pistäytynyt Harjulassa pyytämässä Liisaa kirkkoon, mutta tyttö oli hävinnyt eikä häntä kuulunut kotiin. Äitipuolensa arveli hänen menneen ongelle.

Tipuli painui parvelle. Asettui akkunan ääreen niin, että päätä kääntämättä näki hautausmaan kukkeiden koivujen yli järven saarineen, selkineen, salmineen katoavan etäisyyden sinessä haamottavien kumpujen kätköön.

Kappalainen piti rippisaarnan, piiskasi okaruoskalla teko- ja perisyntiä. Sanoivat häntä hyväksi saarnamieheksi! Olkoon! Tipulille sanat putoilivat liian harvassa tahdissa. Hänen ajatuksensa tekivät sanojen välillä kymmeniä sivuloikkauksia. Hän ei saanut selvää saarnan sisällyksestä, vaikka hän välisti todenteolla koetti. Yks kaks huomasi hän jälleen ajatustensa len televän omilla teillään. Sen hän saarnasta tajusi, että rakas Jumala on hirveä pöpö, joka armotta syöksee hairahtuneen ihmi-

sen tulipätsiin. Miksei kappalainen puhunut rakkaudesta? Sehän aivan loisti, säteili, lämmitti joka puolella. Se otti sielun siivilleen, puisteli arkitomut ja valkaisi sen. Se syleili mustaa tuomaripappia alttarilla, valaisi riemuitsevalla loisteellaan saarnakirjan. Mutta pappi astui askelen pimentoon. Hän aivan haltioitui vyöryttämään ukkosia, salamoita, rakeita seurakunnan niskaan. Ja seurakunta nyyhki. Joku mummi-riepu aivan ääneen vaikerteli. Koko kirkko tuntui vapisevan syntisten hädästä.

Kirkko hetkahti ja seurakunta hätkähti, kun lukkari urkujen säestyksellä pauhautti amenen.

Päiväsaarnan piti rovasti. Hän oli kuusissakymmenissä oleva mies. Hän kuului niihin ihmisiin, jotka eivät pidä turhaa hälyä itsestään. Monesti hän kulki niin huonoissa pukimissa, että vieraat ihmiset häntä puhuttelivat kuin mitä ukon-turjaketta ainakin. Kesällä hän ajeli pyörällä virkamatkoillaan, talvella hiihteli suksilla. Ihmiset soihittivat häntä ahneeksi, mutta

liekö tuossa jutussa ollut perää. Kerjäläiset eivät lähteneet nälkäisinä hänen talostaan, ja monesti hän maksoi köyhille seurakuntalaisilleen papinmaksut takaisin omalta osaltaan.

Mutta saarnata ei mies osannut, ei ainakaan seurakuntalaistensa mielestä. Kuinka sellainen mies osaisi saarnata, joka aina haluaa pyyhkiä kyynelet pois surevien silmistä? Hyvän saarnamiehen tunnusmerkki on itkevä seurakunta. Kas kappalainen, hän puristi veden paatuneimmankin ämmän silmäkulmaan! Minkätähden satasalmelaiset sitten valitsivat niin huonon saarnamiehen rovastikseen, kun oli parempia tarjolla? Hyvin yksinkertaisesta syystä. Rovasti oli ollut monta monituista vuotta kappalaisena Satasalmella ja hiukan lihonut. Kun sitten entinen rovasti siirtyi vainajain joukkoon, valittiin kappalainen siitä syystä hänen seuraajakseen, että hän oli lihavin kaikista vaalisaarnaajista.

Tänä sunnuntaina rovasti puhui siitä, mikä kappalaisen saarnasta kokonaan puuttui, rakkaudesta. Hän käski kuivaa-

maan kyönelet, avaamaan sydämen ovet ja ikkunat, että Jumalan armas aurinko paistaisi sinne, jotta uudistuisimme niinkuin kotkat ja kohoaisimme korkeuteen nähdäksemme kaiken sen kauneuden ylenkylläisyyden, jonka keskellä meidän on suotu syntyä ja elää.

Ja Tipulista tuntui, kuin olisivat hän ja rovasti muuttuneet kahdeksi pitkäsiipiseksi kotkaksi, jotka levitetyin siivin kohosivat korkeuteen, että kirkkorahvas vain näki kaksi pientä pistettä taivaan laella. Oi, miten se matka huumasi! Miten sielu täyttyi riemulla ja kiitoksella!

Mutta alhaalla kirkossa torkahtelivat paatuneet syntiset. Muutamat vetelivät täysiä unia. Oli niin raukaiseva ilma. Taisi olla ukkosen edellä.

Yhdessä penkissä kiljui pieni pakana, joka oli tuotu kirkkoon liittyäkseen tähän kristilliseen seurakuntaan. Pilarin suojassa istui nuori pari, hyvin lähellä toisiaan, hyvin rakkaasti puristellen toistensa käsiä. Olivat tulleet kuuluttamistaan kuulemaan, ettei lapsen itku pitäisi tulevasta

kodista puuttuman.

Nuoret tytöt astua napsuttelivat pitkin kirkon käytäviä uusissa nappaskengissään. Istahtivat hetkeksi jonkun tuttavan vierelle salaisuuksia sipajamaan. Päilyilivät salavihkaa poikien penkkiin.

”Amen, amen!” Kotkat laskeutuivat kirkkoon. Seurakunta hiljentyi kuulutuksia kuulemaan.

Kirkkorannassa oli jälleen hälinä ja hilske. Jokainen koetti pakkautua pieneen laivaan, ettei vain jäisi ”reen sijalle”.

”Ylävesien kirkkomiehet viijään enistään. Alaveteläiset pois laivasta! Teijät viijää er kerralla”, komensi laivan päällikkö Turunen.

Yläveteläisten ja alaveteläisten letkauksella toisiaan erkani laiva laiturista.

”Mummot konehuoneeseen! Kyllä työsinne syksyllä pakkauvutta, olokeete siellä kesälläkkii!” jakeli Turunen määräyksiään.

Mummot eivät ottaneet puhetta kuuleviin korviinsaakaan, availivat vakaassa rauhassa vakkojaan ja näyttivät kukon liisteil-

le viimeisen vilauksen päivän valoa.

Niin oli kannella ahdasta, että mihin jouduit, niin pysyit siinä.

”Tämä on täynnä kuin Turusen pyssy”, tuumi Kitty-Ville, vanha, hampaansa tyn-giksi syönyt maalari, kun Turunen poimi laivamaksuja.

Turunen ei tarttunut tarjottuun kouk-kuun, meni menojaan, teki tekojaan. Kit-ti-Ville oli auttamattomasti puhetuulella. Hän yritti uudesta paikasta.

”On se tuo mejän rovast sentää lokosa mies. Seijoo semmone ku kappalainen, joka kaikki immeiset kuumassa veissä keittä-s. Täytee se seekkii tuljkivjärv ajapitkää tul-loo. Rovast tok sennii asiija ymmärtää. Sentähe se lupasj minuttii taivaasee.”

”Se on vale ja vihapuhe. Enpäs minä sitä kuullu!” kivahti ämmä vierestä, niel-tyään ensin valtavan annoksen kukkoa vatsaansa.

”Sin oot muanna kirkossa!” hyrähti Vil-le.

”Minä en oo ikinä kirkossa muanna. Ite makasit.”

”Elä nyt selevällä päivällä kehtoo valehella! Muistan ku öylösen päivä, kun äitis sylissä makasit kirkossa. Sillo sinua ristitii. Minä tuas makkoon aina piene ettonee kirkossa, mutta rovasti suarnan tok aina sentää kuuntelen. Se ossoo voijella syntise huavat palsamiinilla eikä tiputa niihin suolavettä niinku kappalainen.”

”Mutta rovast ei sinuva taivaasee luvanna, kuuntelin minnäi sen verra sen suar-noo”, intti ämmä.

”Eikö rovast sanona näi: ’Ja joutuuvat sinne, missä on itku ja hammasten kiristys’? Häh?”

”Sano se nii.”

”Se sano iha jullillee nii. Ja siinäähä se luppaus taivaasee pääsyy onnii. Millä ne hampaattomat kiristelisivät hampaitaa? Sanopas!”

Ville sai ympäröivän kansan niskaansa, mutta urhoollisesti hän piti puoliaan. Hän aivan hytisi hyvästä mielestä.

”Kuulkeeha työ, opettajan neiti”, sanoi Ville Tipulille maihin noustessa, ”työ ku ootta koulujai käynä! Otetaanko akolta

taivaassa kiel pois, vai puhkaistaanko miehiltä korvat?”

”En ole kuullut, mutta uusi kieli siellä kyllä annetaan.”

”Varjelkoon! Nyt soon sekkii toivo männyttä! Mutta jos kerran taivaassa annetaan uus kiel, niin vissiinnii pahassa paikassa annetaan uuvet hampaat.”

”Tipuli!”

”Se on nimeni.”

”Minulla on tärkeitä asioita sinulle.”

”Ala purkautua!”

Tipuli lennätti kirkkohistorian kiinni. Kesän jälkeen maistui pietismi Spenereineen ja Franckeineen asketismilta. Erkki pani oven lukkoon. Avain sujahti housun taskuun.

”Mitä sinä nyt? Aiotko pitää kanssani collegium pietatiksien lukittujen ovien takana?”

”En. Estän sinun karkaamasta. Istu sohvaan!”

”Käskystä! Mutta ala nyt heti, äläkä ole noin hirveän juhlallinen! Räjähdän kohta. Saat kustantaa huoneen puhdistuskulut.”

”Etkö voi olla viisastelematta viittä minuuttia?”

”Voin kymmenenkin, kun oikein pin-
nistän.”

”Kuule, Tipuli . . . tuota . . . tuota . . .
tuota . . .”

”Minä kuulen tuota, tuota, tuota, en
muuta.”

”Näithän sinä sen uuden tytön, joka tuli
luokkaamme.”

”Hänet toki näin ensiksi.”

”Niin minäkin. Hänen nimensä on Saa-
ra.”

”Ajattele, vanhan ämmän nimi nuorella
tytöllä! Minä olen aina kuvitellut Saaran
82 vuotta 6 kuukautta vanhaksi. Ja sitten
minä kuvittelen hänelle aina Aaprahamin,
jota hän kutsuu herra Aaprahamiksi.”

”Tipuli, sinä lupasit olla viisastelematta!”

”Ai, lupasinko tosiaankin? Huono
muisti. Unohdin. Mitä haluat keskustella
kanssani Saarasta?”

”Hän on ylpeä. Ei ole vilkaissut kertaa-
kaan minuun, vaikka olen kuukauden is-
tunut hänen rinnallaan.”

”Oijoi! Eikö hän kysy kelloa matikka-
tunnilla?”

”Hänellä on kello ranteessaan.”

”Kysy sinä häneltä!”

”Olen kysynyt, mutta hän ei . . .”

”... ei vilkuta silmääkään. Onpa siinä meillä uusi Sandels Virran sillalla.”

Erkki haroi neuvottomana hiuksiaan. Tällaiset asiat olivat niin ilkeitä keskusteltaviksi. Mutta hän oli oppinut turvautumaan Tipuliin, luotti häneen kuin pukki suuriin sarviinsa. Nyt ei tyttö näyttänyt kovinkaan avuliaalta. Hänen silmänsä välhtelivät ilkikurisesti.

”Hän, Saara on kaunis, luokan kaunotar, ehkä koko koulunkin. Käyntinsä kuin keinuva sävel. Entä hiukset — kuin yö. Äiti kuuluu olevan etelämaalainen. Otsa kuin kukkiva päivärinne. Suu kuin . . . kuin . . .”

”... kuin perunakuoppa päivärinteen notkossa”, täydensi Tipuli viattomana.

Erkin kädet tarrautuivat pitkiin palmikkoihin.

”Älä ole inhoittava tai vedän letistäsi! Olisiko sinusta hauskaa, jos joku sanoisi suutasi perunakuopaksi?”

”Suu on perunakuoppa. Mitä suuhuni tulee, niin olet sinäkin verrannut sitä jäniksen ristiturpaan, hyvä herra.”

”Kakarana puhutaan paljon tyhmyyksiä. Minusta on suusi hyvin omintakeinen. En voi sitä muunlaiseksi kuvitella. Se sopii sulle mainiosti.”

”Kiitos! Mitä hurskaita toiveita sinulla lieneekään minulle esitettävänä, kun olet näin sivistys päällimmäisenä?”

”Sinun pitää saada Saaran huomio kiintymään minuun.”

”Häh? Pidätkö minua noita-akkana, joka osaa keittää lemmenjuomaa?”

”Kuule, jollet auta minua, pistän nuppi-neulalla.”

”Ohoo! Vai on sinulla inkvisiittorin kojeet mukana. Aijai! Älä väännä neulaa lapaluuhuni! Autan.”

”Kunniasanalla?”

”Kunniasanalla, domini canis! Mutta siihen tarvitaan sentään kakku, sokerikakku.”

”Kakku?”

”Luuletko, höpäkkö, että Saaran kaltai-

sia tyttöjä ruisleivällä satimeen saadaan?”

”En ymmärrä..?”

”Ei huoli ymmärtääkään. Sinä vain hankit kakun.”

Poika nousi seisomaan.

”Lähden heti soittamaan Augustalle”, sanoi hän.

”Sen jätät kauniisti tekemättä. Ei hän niin päätäpahkaa sinulle kakkua lahjoita, rakas sisaresi. Se pitää hankkia rehellisesti pienellä viekkaudella. Istu! Annan sulle siinä aineessa pienen oppitunnin.”

Ja iso poika, päätänsä pidempi neuvontajaa, istahti tottelevaisesti tytön vierelle.

”Paina asia visusti mieleesi! En saarnaa kahdesti. Kun sisaresi tulee — sen hän tekee luultavasti huomenna, sillä tänään en ole häntä nähnyt, — tulee katsomaan, kuinka paljon me jaksamme yhdeltä istuimeltamme hävittää kallista jumalanviljaa, niin muista silloin avata leveä leukasi ja puhua tähän tapaan: Meidän luokalla on uusi tyttö, aikamoinen keikkanokka. Luulee olevansa prinsessa, vaikka isä on insi-

nööri. Kahvileivän mukaan toveriensa koditkin arvostelee. Hyvässä perheessä hyvä kahvileipä. On siinäkin periaate. Saapa nähdä, mitä hän meistä tuumii, kun saa meillä vain jämerää vehnästä.”

”Luuletko tuon auttavan?”

”Yhtä varmasti kuin sisaresi on talouskoulun johtajatar. Saatpa nähdä, miten komean kahvipöydän me saamme.”

”Sinä olet kultakimpale, Tipuli!”

”Älä puhu vertauksilla! Se ei luonnistu sinulta. Jos olisin kultakimpale, niin etpä olisi nuppineulalla saanut minua liittolaiseksesi. Siihen olisi tarvittu vähintään kilo dynamiittia.”

Juhlailta pimeni. Talonomistaja Erosen salissa upeili kahvipöytä hopeineen ja haidkarankuvakuppeineen. Ylimmällä sijalla komeili kauniisti kuorrutettu suklaakakku, Augusta-neidin ylevä lahja.

Tipuli koetti parhaansa mukaan sovittaa chrysanthemumia tämän komeuden huipuksi.

”Sano, mistä sä saitkaan loistosi
noin hiekalla tomuisen turun?
Mä luulen, että sun juuresi
on ruokkima salaisen surun.”

Hän lausuili melkein hyräillen Koskenniemien samannimistä runoa. Voitonriemusta sädehtivät silmät, kepeänä kepsahteleva jalka todistivat ajatusten olevan kaukana runosta. Erkistä oli Tipuli sen näköinen, kuin hän äkkiä liittäisi hyräilyynsä ”hur-

raa, me nuoret meripojat, ilo onmpi meillä aina . . .” Sitä hän ei onneksi tehnyt.

Erkki katseli kädet taskuissa Tipulin hommaa. Ei ollut muuta tekemistä. Tyttöriiviö oli lukinnut viulun ja pianon eikä suostunut luovuttamaan avaimia. Tämän illan ohjelmistoon ei soitto saanut kuulua. Erkillä oli herttainen tapa seurustella vieraiden kanssa. Hän soitti niin kauan, että vieraat luikkivat tiehensä. Mutta tänä iltana ei viulu saisi pilata suklaakakun vaikutusta. Suloinen Saara ei näet ollenkaan pitänyt musiikista, paitsi tanssimusiikista tietysti. Hyvät kakut, komeat pojat, kas siinä Saaran erikoisala. Tipulilla oli nyt tarjottavana molempia.

Kunniavieras Saara sekä esiliinat Elli ja Ampiainen myöhästyivät. Isäntäväki istahti kahvipöydän taa. Sokerimalja pujotelihe posliinisten salakarien lomitse heidän ulottuvilleen. Heillä ei ollut minkäänlaista tarkoitusta tyhjentää tai edes vajauttaa sitä.

”Kunpa nämä kaksi kirottua vuotta luiskahtaisivat salamana loppuun, että

vihdoinkin voisin omistautua viululleni.”

”Sitten sinusta tulee suuri herra ja kuuluisa taiteilija. Anna Tipuli Pusua et enää muistakaan.”

”Tarttukoon kieleni kitalakeeni, jos sen teen!”

”Älä niin! Katketkoot kielet viulustani, olisi parempi sanoa!”

”Tipuli, sinun täytyy ruveta taiteilijaksi!”

”Vai ei muuta kuin ruveta! Minä luulin, että taiteilijaksi synnyttään. No? Minkä taidelajin luulet minussa uinuvan?”

”Sinähän laulat, piirustat, lausut, soitat, näyt . . .”

”Tarkoitatko, että arvalla ratkaisisin, minkä niistä ottaisin erikoisalakseni?”

”Sinulla on mahdollisuuksia niihin kaikkiin.”

”Sepä juuri kamalinta onkin. Osata räppiä vähän kaikkia, mutta ei mitään kunnolleen. Loppujen lopuksi tunnen pyöristyväni nollaksi.”

”Sinä et ole nolla. Sinä olet viisain tyttö, mitä olen koskaan tavannut. Valitse alak-

sesi musiikki, piano! Opiskelemme yhdessä. Sitten rupeat säestäjäkseni. Kierrämme yhdessä maailmaa, kokoamme laakereita.”

”En välitä laakereista, mutta rahaa tahdotisin hankkia, paljon rahaa.”

”Rahaa! Mitä sinä rahalla?”

”Antaisin mennä. Olisi niin hurjan kivaa, jos saisi aina suklaakakkua kahvin kanssa, saisi ostaa kauniita vaatteita itselleen, ja äiti voisi ottaa silloin kaksi palvelijaa, isä rakentaisi oman kodin, Taunon velat maksaisin. Minä olen kyllästynyt köyhyyteen.”

”Ei sinusta tule taiteilijaa, jos sinä rahaa ajattelet. Taiteilijalle raha on mitätön sivuseikka. Hän on kuin taivaan lintu, ei hän kylvä, ei . . .”

”Älä höpise ja rupea totuutta verhoamaan lainalauseilla! Mitä on maine taiteilijalle? Rahaa, rahaa! Mitä kuuluisampi, sitä enemmän hän saa rahaa. Eikö jonkun taiteilijan puku ole omaisuus? Eikö . . .”

Erkki pyöräytti sokeripalan suuhunsa. Hän seisoi hengessään komeassa frakkipu-

vussa ihastuneen yleisön edessä. Kukkia sateli. Kauniit naiset hymyilivät. Koko maailma puhui Erkki Erosesta.

”Eikö Erkki Eronen ole ruma nimi?” keskeytti Erkki äkisti Tipulin, joka parhaillaan pauhasi maineen muuttamisesta rahaksi.

”Minusta se ei ole rumempi, ei sievempi kuin monet muutkaan nimet.”

”Erkki Eronen”, tavaili Erkki. ”Ei, ei se miellytä minua. Olen ajatellut ottaa jonkin italialaisen nimen. Niin tekevät monet muutkin . . .”

”Hullut”, pilkkasi Tipuli. ”Minä tiedän. Ota nimeksesi Pia Desideria! Pitäähän toki taiteilijalla olla kirkkohistoriasta hyötyä. Taikka Theo Calli, atsteekien temppelin mukaan.”

”Sinä pilkkaat!”

”Minä pilkkaan aina sellaista ihmistä, joka koettaa nimellä tehdä itsensä kuuluisaksi eikä itse tehdä nimeään mainehikkaaksi.”

Sinä hetkenä kohosi sokerimalja ilmaan taiteilijaparin nenän alta. Augusta Eronen,

talouskoulun johtajatar, seisoi yleväryhtisenä pöydän toisella puolella melkein tyhjä sokerimalja kädessään. Tipuli, joka oli syönyt vain viisi sokeripalaa, sai osakseen ankarimmat torat. Pääasiallinen sokerilokki livisti käpälämäkeen järjestämään sisarellisesti pöyhennettyjä hiuksiaan.

Augusta-neiti, Tipuli ei uskaltanut edes hiljaisessa hengessään sanoa häntä pelkäksi Augustaksi, Erkin vanhin sisar oli perheen ainoa lopullisesti naimaton tytär. Kihloissa hän oli nykyään kolmatta kertaa ja ehtisi luultavasti olla vielä toiset kolme kertaa, sillä vasta viidentoista vuoden perästä hän olisi viisikymmenvuotias. Ko-meaa nainen hän oli, pitkä, paksu ja punakka. Mutta aijai, miten tuhannenvietävän saita ja kiukkuinen! Joka toinen päivä hän pistäytyi isänsä kodissaan nuuskimassa kaikki paikat, ja mamma Eronen sai silloin varmoja oikaisuja, että tällainen tuhlavaisuus veisi vanhukset kerran vaivaistaloon.

Tipuli oli Augusta-neidin silmätikku. Tyttö söi liian paljon ja maksoi liian vä-

hän. Sen hän sai myös kuulla yhtä usein kuin mamma Eronen oikaisuosansa. Molemmat olivat kuitenkin yhtä kovakorvaisia, etteivät edes vastanneet Augusta-neidin pajatukseen. Päinvastoin mamma luuli rakkaan ”lapsen” olevan sairaan, jos sellainen ihme tapahtui, että Augusta jätti oikaisut antamatta.

Mamma Eronen kertoili, että Augusta-neiti itse purki edelliset kihlauksensa. Miehet eivät olleet tarpeeksi sivistyneitä. Välisti voi vaillinainen sivistyskin olla onneksi, ajatteli Tipuli ja toivoi, että nykyisen sulhasen sivistys alkaisi rakoilla morsiamen silmissä. Tyttö kulta sääli miespoloista, joka oli pyöreä ja punakka kuin Krimin omena. Varmasti puna poskilta putoaisi, liha luista livistäisi, kunhan rakas vaimo vierellä jokaisen suupalan laskee.

Sokerin kallis hinta, sen vaikea saanti, uhkaava elintarvepula valuivat yhtenä koskena Tipulin niskaan.

Erkki ilmestyi jälleen saliin.

”Kuule, Akusta, älä kaakata, kun et muni kumminkaan!” neuvoi hän veljelli-

sesti turvallisen välimatkan päästä.

Se vasta oli tuulta purjeisiin. Onneksi helähti ovikello. Molemmat ripitettävät ryntäsivät kipin kapin avaamaan. Vieraat saapuivat.

Augusta-neiti seiso i keskellä lattiaa kuin Rubensin madonna. Hän ei tehnyt pienintäkään poistumiselettä. Täytyihän hänen vartioda suklaakakkua, ettei sitä aivan perustuksia myöten syötäisi.

Elli ja kaunis Saara istuivat totisina kuin hierin jäähtyneessä puurossa. Ampiaisen jalat sensijaan heiluivat kuin riusa riuskan puijan kädessä. Ääh, sitä poikaa! Pitäisi nyt säärensä alallaan, muuten pian kuul-taisiin esitelmä mattojen kalleudesta ja vieraista, jotka eivät osaa antaa niille niiden oikeata arvoa.

Rubensin madonna rykäisi ja heitti valmistavan silmäyksen heiluviin säääriin.

Tipuli siirsihe Ampiaisen sivulle.

”Pidä koipesi kohdallaan! Tuo vanha korppi alkaa muuten koikkua.”

”Mitä hittoa te hänestä tänne olette haalineet? Livistän kohta tieheni.”

”Paha kasvaa kylvämättä.”

”Tipuli, on sopimatonta seurassa kuis-
kutella!” neuvoi talouskoulun johtajatar.

Tyttöjen selät oikenivat entistään suorem-
miksi. Ampiaisen jalat alkoivat hieroa
mattoa. Erkki kiemurteli tuolilla kuin
kirppujen ahdistama kahlekoira.

Tipuli ei jaksanut istua paikoillaan. Hän
ryntäsi keittiöön. Hyviä neuvoja kaivat-
tiin. Augusta-neiti oli saatava talosta pois,
maksoi mitä maksoi. Hän ja leipomansa
kakku kumoaisivat muuten toistensa vai-
kutuksen.

Augusta-neiti siirteli silmiään vieraasta
toiseen etsien, kenet hän nielisi. Poistuja
oli paras pala. Niinpä saivat Saara ih-
meekseen, Elli harmikseen, Ampiaisen
ilkkuakseen, Erkki hävetäkseen kuulla,
miten tyhmä ja kyvytön Tipuli oli. Erkin
avulla hän läksyistäänkin selviytyi. Ellei
Erkki lukisi hänen kanssaan joka ilta, niin
aikoja sitten tyttö olisi jo luokalle jäänyt.

Tipulin vasen korva ei ehtinyt soida, niin
innokkaasti hän ryntäsi ulos toimittamaan
”laskuvirhettä” pois suunnitelmistaan.

Viiden minuutin kuluttua kilahti Erosen puhelin. Johtajatarta vain kehoitettiin tulemaan talouskoululle, siellä oli sattunut pieni vahinko.

Johtajatar nousi mennäkseen, eivätkä hänen piirteittensä viivat ennustaneet hyvää ”pienen vahingon” aikaansaajille. Oli pa johtajattarella vielä niin kiire, ettei joutanut hyvästiä nyökkäämään portissa vastaan tulevalle Tipulille.

Tämä ei kyllä kuulu asiaan, mutta mainittakoon kumminkin, että talouskoululla oli todella sattunut pieni vahinko. Tytöt olivat särkeneet telmiessään ison liemimaljan. Sitä he vain eivät saaneet selville, kuka hävytön oli johtajattarelle soittanut.

Mutta Tipulin suunnitelmasta oli ”las-kuvirhe” poissa. Jo tuntui ilo ilolle, riemu riemulle remahti Erosen salissa. Kynittiin hiukan opettajakuntaa. Laitettiin tulevaisuuteen muutamia polkuja. Syötiin suklaakakku perustuksiaan myöten. Puhuttiin karmivia juttuja mustista autoista naisryöstöineen. Mestattiin melkein kaikki ryssät ja suurin osa ranskalaisia ynnä

miljoona engelsmannia. Saksalaisia ylis-
tettiin, ja Suomen poikien salaperäisestä
häviämisestä kuiskittiin, kuin nähtäisiin
heidän parhaillaan livahtavan rajan yli.
Aijai! Se oli hirveän jännittävää. Aivan
sydän kutistui ajatellessa kuin etana kyl-
mässä kädessä. Lopuksi siirryttiin kummi-
tusjuttuihin ja spiritismiin. Kaunis Saara
tuntui erikoisesti uskovan henkimaail-
maan.

Tipuli, joka tänä iltana näkyi erikoisesti
huolehtivan Saaran henkisestä ja ruumiil-
lisesta hyvinvoinnista, hankki paperin. Sii-
hen piirrettiin kirjaimet kehään. Kehän
keskelle sijoitettiin kello. Jokainen pani oi-
kean etusormensa keveästi kellon päälle.
Työntää ei saanut, piti uskoa lujasti, niin
kello ihmeitä kertoisi.

”Nielen algebrani kansineen, jos tuo
kello heiluu muuten kuin työntämällä”,
epäili Ampiainen.

”Usko, usko ja ole hiljaa!” neuvottiin.

Kello tikitti ikäänkuin hätäisemmin,
mutta liikkeelle se ei lähtenyt.

”Ampiainen pois pelistä! Hän ei usko,

siksi ei kello liiku”, sanoi Tipuli.

Ampiainen sai potkut. Hän vetäytyi Erkin huoneeseen uhratakseen uunin edessä ”tulenjumalalle”.

Jopa kello kierähti ja lähti liikkeelle.

”Mitä kysytään?”

”Pääsenkö minä naimisiin?” ehätti Tipuli.

”Päaset toki!” huusi Ampiainen toisesta huoneesta. ”Elleivät muut sinua korjaa, niin teen sen minä.”

Kaikessa kiireessä Tipuli irvisti Ampiaiselle.

”Et ikinä”, vastasi säälimätön kello.

”Se henki on kuuro . . .”, aloitti Ampiainen, mutta silloin Tipuli paiskasi välioven kiinni. Kylässäkään ei Ampiainen osannut olla ilkeyksiään latelematta.

”Pääsenkö minä naimisiin?” tiedusteli Elli.

”Kahdesti.”

”Ooo! Hän pääsee kahdesti naimisiin! Hänen ensimmäinen miehensä kuolee.”

”Tai ottaa eron”, pisti Ampiainen oven raosta.

”Ampiainen!” kiljaisi Tipuli unohtaen kokonaan olevansa vieraanvarainen, kohtelias emäntä, jolloin tämä taas hetkeksi hävisi raosta.

”Kysytään pääseekö Saara?”

”Tietysti hän pääsee. Turha sellaista kysyä! Tiedustellaan Saaran tulevan miehen tuntomerkit”, kehoitti Erkki, joka oli koko illan ollut vaitelias ja nauttinut Saaran läsnäolosta.

”Joooo!” innostuivat Tipuli ja Elli.

”Älä ylenkatso kättä, joka on omasi viereillä! Se sinut kerran kunnian kukkuloille johtaa”, tavasi kello.

”Kaunis Saara, älä tartukaan Tipulin käteen. Se on aiottu kokonaan minun taluttamistani varten.”

”Ampiainen!” Tipuli karkasi julmistuneena opettamaan Ampiaiselle tapoja.

”Joko sinä nyt annat kätesi minulle? Ajattelin, että sentään ensiksi kävisimme koulun kunnialla loppuun . . .”

”Nauta!” sanoi Tipuli, kun Ampiaisen päästi hänen kätensä omistaan vapaiksi. Ampiaisesta oli paisunut oikea Goljat, jos-

ta oli hurjan metkaa kiusata pientä, hintelää toveria. Tipuli mestasi Ampiaisen silmillään.

”Ettekö nyt voisi olla riitelemättä?” pyysivät toiset.

”Ampiaisen kanssa on aivan mahdotonta olla sovussa.” Tipuli melkein nyyhki.

”No, minä olen hiljaa kuin myyrä”, lupasi Ampiaisen, ”pikku kultanen rupeaa muuten itkemään”.

”Ampiaisen, muista, että olet kylässä!” sanoi Elli.

Spiritistinen henki oli merkillisen suopea Saaralle ja Erkille. Elliäkin se ilahdutteli. Tipulille se lupaili kaikenlaisia karvaisia asioita. Ampiaista ei henki ollenkaan sietänyt.

Elli ja Saara olivat pyhän innostuksen vallassa. Taisi Erkkikin kuulua uskovaisiin. Ampiaisen oli auttamattomasti epäuskoinen, ja Tipuli syytti, että joku oli työntänyt kelloa. Elli, Saara ja Erkki heti vannomaan, etteivät he sitä ainakaan tehneet.

Siitä illasta lähtien Saara seurusteli uskollisesti Erkin kanssa koko kouluajan. Henkien käskystä. Mutta kun kunnian kukkulat vielä häämöttivät kaukana, meni Saara ylioppilaaksi päästyään erään vanhan, rikkaan leskimiehen rouvaksi. Erkki soi sen täydellä riemulla tapahtua. Hänellä oli silloin jo uusi "Saara" ihailtavanaan.

"Miksi sinä, iso mies, olet aina ilkeä Tipulille?" nuhteli Elli Ampiaista, kun tämä saattoi hänet ritarillisesti kotiin ja käyttäytyi moitteettomasti kuin nuori herrakonsanaan.

"Sinun tähtesi, Elli, koetan olla hyvä pienelle, äkäiselle ystävällesi", lupasi Ampiaisen.

Seuraavana päivänä Elli tunnusti ystävälleen Tipulille kautta rantain, että Ampiaisen oli hurjan miellyttävä poika, ja sitten hän punastui nenän latvaan saakka.

Tipuli ei virkkanut mitään, puristi ymmärtäväisesti ystävän käsivartta.

"Sinun tähtesi, Elli, koetan olla hyvä isolle, äkäiselle ystävällesi", lupasi Tipuli uhrautuvaishena.

Siitä lähtien nähtiin Ampiainen melkein joka ilta Tipulin ja Ellin kanssa kävelemässä.

Rakkaille spiritistisille hengille avaruuksien eetterissä lähetti Tipuli nöyrän anteeksipyynnön, että oli puuttunut hänelle kuulumattomaan tehtävään. Ehkäpä hengillä oli kiire häärätä silloin muualla ja siksi eivät tilaisuuteen saapuneet. Ehkäpä he olivat kiitollisia Tipulille hänen antamastaan avusta. Kuka sen tiesi!

Venäjän itsevaltiass tsaari oli pantu pois viralta. Valtakunta vietti riemuisaa vallankumousta. Soltut marssivat punaisin lipuin pitkin katuja ja koettivat laulaa ranskalaisten vallankumousveisua. Vanhan vallan kannattajat korjattiin talteen. Santarina ja santarmien kätyrinä pidettiin jokaista, jolla ei nähty punaista nauhankaistaletta roikkumassa.

Koululaiset viettivät oikein perinpohjaisen vallankumouksen. Sellaisia juhlia ei näet satu joka päivä. Ranskantunnilla luettiin "Marseljeesi" ulkoa. Välitunnilla laulettiin sitä pihalla alaluokkalaisten suureksi kateudeksi. "Deutschland, Deutschland über alles", jonka johtaja jokin aika sitten revitti saksan oppikirjasta pois korkeiden herrojen määräyksestä, mutta joka siitä huolimatta oli erinomaisesti säilynyt, liimattiin nyt venäjän kirjan etusivulle.

Ampiainen laittoi keisarin kuvalle piipun suuhun.

Ja Saara, Erkin hellien tunteitten kohde, sairasti sikotautia.

Sikotauti ei ole runollinen tauti. Se tekee ihmisen niin sikamaisen näköiseksi. Eikä rumakaan ihminen tahdo olla edes kauniin sian näköinen. Kauniille Saaralle oli sikotauti täydellinen kuritushuone ja vankila. Hän ei päästänyt Erkkiä tervehdyskäynnille luokseen. Tipulin hän kyllä las ki. Tipuli oli Erkin lähettiläs ja vei Saaralle kukkia.

”Kuinka hän voi?” kysyi Erkki.

”Hyvin vain”, vastasi lähettiläs. ”Kaula oli vain niin paisunut, että siitä huoletti saisi parin kärrinrumpuja.”

Erkki-parka oli kovin yksinäinen ja masentunut. Hän antoi palttua keisarin kukistusriemulle. Saaran kuvalle hän soitteli ”Teit oikein, ystävä ainoo”.

”Kun sikotautiin sairastuit”, jatkoi Tipuli. Hän pilkkasi aina Erkkiä ja Saaraa, vaikka nämä pitivät häntä lemmenlähettinä. Siinä oli oikea nahjuspari, jota piti

taluttaa kädestä, vetää nenästä kuin pieniä lapsia.

Erkki käänsi pilkkakirveelle selkänsä. Tyttö oli todella pahankurinen, mutta niin perin tarpeellinen.

”Tässä on sinulle vallankumousrusetti”, tarjosi Tipuli.

”Vie hiiteen koko rusetti!”

Tyttö teki työtä käskettyä, heitti punaisen silkkirusetin uuniin.

”Johan minä sanoin Saaralle, ettet sinä siitä huolisi. Hän ei uskonut. No, nyt sen näki.”

Rakas viulu ja jousi kolahtivat pöydälle. Silkkirusetti ei ollut enää pelastettavissa. Erkki näki vain hajoavan tuhkakasan. Nyt julmistui ylkä. Hän nosti aavistamattoman puhemiehen syliinsä ja kantoi hänet pihan korkeimpaan lumikasaan. Tipuli oli tällaisesta ennen kuulumattomasta hyökkäyksestä niin ällistynyt, ettei hoksannut edes vastaan harata.

Tuntia myöhemmin ylkä pisti lauhtuneena nenänsä, Tipulin huoneeseen pyytäen tätä ulos kanssaan.

”Lähden, mutta sinun on kohdeltava minua kaikella asiaan kuuluvalla kunnioituksella.”

”Mitä tarkoitat asiaan kuuluvalla kunnioituksella?”

”Paljoa. Sinun on kuljettava kanssani kuin olisin itse Saara.”

”Sitä en tee milloinkaan.”

”Mene sitten yksin! En viitsi kulkea sellaisen miehen kanssa, joka voi milloin tahansa pujahtaa tiehensä tuntemattomaan poikasakkiin, kahvilaan tai elokuvaan saakaan virkkamatta ja jättää daaminsa yksin kadulle.”

”Teenkö minä niin?”

”Kuka muu niin tekisi?”

”Ääh! Tule nyt! Lupaen kohdella sinua kaikella kunnioituksella.”

Kädet syvällä takkien taskuissa kulkivat toverukset torille päin, missä sotilaat, naiset ja huligaanit veljeilivät. He eivät vaivanneet toisiaan pakinalla. Molemmat olivat omissa mietteissään. Erkin sielu soitti sonaattia Saaralle.

Meluava parvi töksähti toveruksia vas-

taan. Päästäkseen turvallisemmin pois pii-
rityksestä Tipuli tarttui lujasti Erkin käsi-
varteen. Vaikkei tällä ollutkaan miehen
sisua, oli hänellä onneksi miehen koko ja
näkö.

Erkin sielu palasi temppeliinsä Saaran
luota.

”Mitä nyt?” kysyi hän ja katsahti ällisty-
neenä ympärilleen, kun ei päässyt liikku-
maan eteen, ei taa.

Erkki, joka tähän asti oli elänyt viulul-
leen ja välisti vähän Saaralleen, hoksasi
nyt ensi kerran, että hänen yksityistä va-
pauttaan sorrettiin. Uneksivat silmät lei-
mahtivat. Hän puristi pienen käden lujasti
kainaloonsa. Komeana, päätänsä pidem-
pänä hän seiso i aikoen jatkaa muitta mut-
kitta matkaa.

Kahdeksan pistintä välähti. Tipuli kil-
jahti. Kansaa kasaantui ympärille.

”Mitä haluatte?” Erkki vapisi voimatto-
masta vihasta.

”Noori mees seuramas meitä!”

”En ole tehnyt mitään, mikä oikeuttaisi
teitä hyökkäämään kimppuuni.”

”Vastustamas esivalta.”

”Hiiteen kaltaisenne esivalta!”

”Mite sanomas?”

”Laskekaa tämä neiti menemään. Hän ei ainakaan ole tehnyt mitään esivaltaa vastaan.”

Tipuliko olisi mennyt kotiin ilman Erkkiä? Ei ikinä! Mamma ja Augusta-neiti söisivät hänet kastikkeetta, jos hän jättäisi Erkin. Tyttö tarttui molemmin käsin pojan käsivarteen.

”En minä lähde minnekään”, sanoi hän.

”Flikuski seuramas kans”, päättivät rysät.

”Kettee ne kulettaavat?” kyseli kansa.

”Mies ja nainen näkkyö oleva.”

”Mittää noo tehä?”

”Hyvinkös nuo lie tehä mittää.”

”Noo vanaha valla kannattajia. Niillä eijoo punasta rusettia. Noo keisari ja Rasputiini ystäviä”, kiljui tikkuenkeli soltun kynkässä.

Poliisimestarin silmät pöllähtivät suuri, kun hän kaupungintalon portilla sat-

tui erään upseerin seurassa tulemaan saat-
tuetta vastaan. Pidätetyt sattuiivat ole-
maan poliisimestarin perhetuttavia, hänen
tyttärensä Ellin ystäviä ja tovereita.

Poliisimestari pysäytti saattueen.

”Rakkaat lapset, mitä te nyt olette teh-
neet?”

”Setä kysyy noilta!” vastasi Erkki.

Tipuli hiivittäytyi poliisimestarin tur-
viin. Hiukan aikaa paruskia puhuttuaan
hän sai pidätetyt vapaiksi.

”Teillä pitää olla punainen nauhanpala
vallankumousmerkkinä”, sanoi poliisi-
mestari.

”Vieläkö isompi?” kysyi Tipuli tem-
maisten vallattomasti lakin päästään. Pää-
laella lehotti suuri, tulipunainen ruusuke.

”Krašiivaja dievotshka”, sanoivat ryssät
leppyneinä.

Erkki mumisi jotain ”helvetin” tapaista.
Tipuli jo suorastaan säteili. Olihan tällai-
nen ihana seikkailu tipahtanut taivaan
lahjana yksitoikkoiseen koululaiselämään.
Ja eihän hän olisi ollut naisenkaan, jollei
kauniiksi sanominen olisi mieltä valaissut.

Huomenna ei olisi jutusta puutetta.

Mutta Erkki ei ollut enää Erkki.

Kun Tipuli illalla meni hänen huoneeseensa Biologia kainalossa iskeäkseen hänen ja omaan kalloonsa ”Surkastuneet elimet, loiselämän ja atavismin”, nousi Erkki tuoliltaan ja tuli askelen tyttöä vastaan.

”No?” hämmästeli Tipuli. Hänen edessään ei seisonut veltto, haaveksiva nahjus, vaan suoraryhtinen, vakavakatseinen mies.

”Kiitos avustasi, Tipuli! Olen sinulle paljon velkaa. Tästä lähtien koetan tulla omin neuvoin toimeen. Tahdon olla mies, en nahjus. Miehiä tässä maassa ennen kaikkea tarvitaan nyt. Aloitan läksyistä.”

”Erkki, tuollaista puhetta kuuntelen mielelläni.”

”En aio puhua, toimia aion.”

Ja Erkki piti sanansa kuin mies. Keväällä siirrettiin hänet parhaana oppilaana kahdeksannelle. Ampiaisen oli toinen. Tipuli vasta kymmenes.

Oli puhjennut sota, kansalaissota. Koulut olivat suljetut, toimivat kasarmeina ja sairaaloina. Koulupojat, aina pienintä nappulaa myöten, olivat sotatoimissa, suurin osa rintamalla saakka. Niin oli veriseksi ja synkäksi kääntynytkin se vuosi, jonka piti olla Tipulin ja hänen tovereidensa riemuvuosi, ylioppilaaksitulovuosi.

Tipuli käveli kädet syvällä takin taskussa pitkin tyhjiä katuja. Hänellä oli niin turkasen ikävä. Tauno oli Helsingissä, ei tiedetty, oliko hän hengissä vai ei. Kotipitäjästä ei saatu tietoja. Huhuja oli liikkeellä, että se oli valkoisten hallussa, mutta kun sen ja Kaupungin välillä olevalla alueella olivat vielä punaiset isäntinä, niin varmaa tietoa ei ollut.

Tipuli meni Teollisuuskoululle, jossa oli suojeluskunnan kanslia.

”Onko tullut tietoja Satasalmelta?” ky-

syi hän eräältä opettajaltaan.

”Eilen tuli. Se on valkoisten hallussa, mutta heillä ei ole aseita. Eräs mies tuli sieltä. Hänet oli lähetetty hakemaan aseita. Nyt ei mies perha . . .”, opettaja pysähtyi. Ei sentään sopinut sota-aikanakaan kirotta oppilaan kuullen. Hän hymähti. ”Mies ei tahdokaan palata asekuorman kanssa. On pelkuri raukka. En tiedä, mistä saisin miehen, joka osaisi ajaa talviteitse Satasalmelle. Siellä tarvitaan kipeästi aseita.”

Tytön silmät leimahtivat.

”Jos kerran satasalmelainen mies on pelkuri, niin täytyy näyttää, etteivät Satasalmen naiset pelkää. Minä lähden viemään asekuorman. Kyllä minä Satasalmelle osaan talvella ja kesällä.”

”Mutta”, esteli opettaja, ”se on hengenvaarallista hommaa. Tie menee punaisten alueen läpi. Jos asekuorma saadaan kiinni, on sen ajajalla viimeiset hetket käsissä.”

Tipuli valahti kalpeaksi kuin olisi jo joutunut punaisten käsiin. Rohkeuttaan hän ei menettänyt.

”Nykyään olemme kaikki hengenvaarassa. Moni arvokkaampi henkilö kuin minä on saanut uhrata henkensä isänmaan hyväksi. Miksi en minä saisi? Sitäpaitsi minä ehkä kuitenkin voisin viedä asekuorman varmemmin punaisen seudun ohi kuin mies. Naisiahan ei sentään niin paljon epäillä.”

Parin tunnin perästä ajoi kaupungista jälle hevonen, jossa istui turkkiin ja shaa-liin huolellisesti kääriytynyt talonpoikaisnainen. Suuret koirannahkarukkaset kädessä hän ohjasteli laihaa hevoskaakkia. Reen sevillä oli sokeria, kahvia, jauhoja ym. tavaraa, mitä maalaiset kaupungista tuovat. Mutta reen pohja oli kaksinkertainen, ja lautojen välissä oli pomahtavaa ja räjähtävää.

Eivät yksinäisen ajajan ajatukset olleet iloista laatua. Väkisinkin tuli mieleen raatelevia pistimiä, räökkäyksiä, kidutuksia. Kunpa ne edes heti ampuisivatkin! Kuoltavahan kerran oli. Mutta jos ensin pistelään ruumiiseen monta reikää ja sitten vasta tulee kuolema, niin . . . Nuori ruu-

mis värähti kauhusta. Hän koetti ajatella jotain hauskaa. Ei. Hauskoja ajatuksia ei enää ollutkaan. Kaikki elämän riemut tekivät vain kuoleman kauheammaksi. Hän otti piiskan ja hätisteli hevostaan liukkaampaan liikkeeseen. Ikäänkuin karkoittaakseen kiusalliset ajatukset, hän hosui piiskalla ympärilleen. Monesti teki mieli vilkaista taakseen, niemien ja saarien suojaan katoavaan kaupunkiin, mutta hän ei uskaltanut. Hän oletti, että kaupunki oli jo kaukana. Paluu sinne mahdotonta.

”Tipuliiii!”

Mitä? Joko pelko oli niin hänen hermonsa turruttanut, että hän jo kuuli olemattomia.

”Tipuli, pysäytä!”

Se ääni tuli takaapäin. Varmasti kiusaaja, joka koetti häntä vietellä palaamaan kaupunkiin.

”Tipuli, kuuletko, pysäytä!”

Ei! Varmasti siellä sentään oli ihminen, koska hevonen tuntui puhaltavan melkein Tipulin niskaan. Ja ääni oli niin tuttu.

Tipuli kumartui katsomaan taakseen.

Hevonenhan siinä tuli aivan hänen re-
kensä takana. Ampiainen huuteli hänelle
reestään.

Tipuli pysäytti hevosensa. Varmaankin
oli unohtunut jotain kaupunkiin, ja Ampia-
ainen oli tullut sitä hänelle tuomaan.

Poika nousi reestään, tuli Tipulin luo.

”No?”

”Mene sinä tuohon hevoseen ja palaa
sillä kaupunkiin. Minä vien kuorman pe-
rille. Oli muuten hävytöntä lähettää nai-
nen tällaiseen tehtävään, kun vielä mie-
hiäkin oli sen verran jäljellä.”

Tipulin rohkeus palasi.

”En minä lähde minnekään. Palaa itse
kaupunkiin! Kuka sinut tänne käski?”

”Tämä on totta. Esikunta minut lähet-
ti.”

”Näytä käsky!”

”Käsky! Tässä on käskyä tarpeeksi.”

”Jaa, mutta minä en sellaisia käskyjä
usko. Nyt ollaan virallisissa asioissa. Mistä
tiedän, vaikka veisit kuorman suoraan
punaisten päämajaan. Näytä esikunnan
käsky, niin heti tottelen! Ellet, niin

palaa kotiisi!”

”Saakelin tyttö!”

”Älä siinä kiroile, vaan mene tiehesi!”

”Minä heitän sinut väkisin pois reestä.”

”Siitä ei tule mitään. Tulen toisella hevosella perästäsi, sillä kuormaani minä en jätä.”

”Rakas Tipuli, ole nyt järkevä! Tämä ei ole tyttölasten leikkiä.”

”Ei olekaan, tämä on kypsyneiden ihmisten, ja siksi on sinun parasta ajoissa ymmärtää, etteivät tässä asiat puheista parane.”

Ampiainen kiroili kuin kivikon kyntäjä.

”No, odota sitten, niin tuon reestäni sulle paketin!”

Ampiainen käänsi hevosensa. Yhtäkkiä hän sivalsi sitä piiskalla niin, että se lähti säikähtyneenä juoksemaan täyttä neliä kaupunkiin päin. Itse Ampiainen heittäytyi Tipulin viereen.

Nyt Tipuli raivostui. Hän riiteli ja haukkui, houkutteli ja uhkaili, tyrkki ja tuuppi,

koetti saada Ampiaisen pois reestä konstilla millä tahansa. Mutta Ampiainen käpristyi kuin siili kokoon. Tipuli ei mahtanut hänelle mitään. Lopulta hän vaikenä. Ainoastaan äänekäs hengitys ilmaisi, etteivät tytön rinnassa erikoisen hellät tunteet palaneet.

Näin he olivat ajaneet jo kolmisenkymmentä kilometriä. Ilta pimenä. He joutuivat lähelle punaista aluetta.

”Me menemme nyt ensimmäiseen taloon hevosta syöttämään. Sinun on paras riisua pois tuo valkea nauha käsivarrestasi”, murahti Tipuli.

”Oletko varma, ettei punaisia ole siinä talossa?”

”En, mutta jos et uskalla tulla mukaan, niin ala tallustella takaisin kotiisi. Hevosen täytyy saada levätä, muuten se ei jaksaa.”

Ampiaisen oli ylen tottelevainen. Oikeastaan hän oli hyvin kiitollinenkin, ettei tyttö ollut ottanut hänen tarjoustaan vastaan. Mihinkäpä hän olisi osannutkaan näillä oudoilla teillä. Tipuli sensijaan

näytti tuntevan joka tienhaaran.

”Mihinkäs sitä ollaan matkalla?” kysyi isäntä, kun nuoret tulivat tupaan annettuun ensin hevoselle syötävää.

”Satasalmelle.”

”Eiköön liene parasta, että kiännyttä hyvän siän aikana takasi. Voitte joutuva suveh hännän alle.”

”Onko noita susia käynyt jo näillä main?”

”Hevoset veivät ja pari lehmää, ryökäleet.”

”Kettees nää vieraat oikee ouvat?” alkoi emäntä. ”Tuata tyttöö minoo vissiinnii nähnä montai kertoo. En vua jaksa muistoo nimmee. Tuota nuorta miestä en muista nähneen.”

Kun tuvassa ei ollut muuta väkeä sillä haavaa, sanoi Tipuli suoraan, keitä he ovat ja millä asialla liikkuvat.

”Ka, sitten teijän on parasta lähtee het matkoihinne. Suatte meiltä levännee hevose. Nyt ne, ryökäleet, tanssiivat niihen lehmäruatoihin ympärillä, jotka pari tuntia sitten meiltä veivät, eivätkä vahi tietä.”

Niin tehtiin. Ja Ampiainenkin sai rengin kamppeet yllensä.

Se yöllinen matka läpi tienohessa vaani-
van vihollisen ei ikinä muistu Tipulin mie-
leen niin, etteivät kylmät väreet puistata
selkäpiitä. Hän voi puhua siitä leikillisen
yliolkaisesti, mutta sydäntä aina puristaa
sen yön nimetön kauhu. Ja kuitenkin
eivät he koko matkalla kohdanneet ainoa-
takaan elävää olentoa. Pari kertaa he näki-
vat tulen tuikkivan jostain pirtistä puitten
lomitse. Kerran kuului halli haukkuvan
järven toisella rannalla. Mutta kuun kel-
meä valo, joka valaisi pensaat ja puut aa-
vemaisella hohteellaan, sai yksinäiset aja-
jat tuijottamaan silmät renkaallaan jokais-
ta hämäränmuotoista puukonkeloa. Ja
kun pakkanen ruski ja paukahteli oksilla
ja rungoissa, hätkähtivät reessä istujat, sil-
lä he luulivat vihollisen ryntäävän esiin
kätköstään.

Noin neljä tuntia kesti matka. Koko ai-
kana ei reessä vaihdettu sanaakaan. Am-
piainen hoiteli ohjaksia. Tipulilla oli kä-
dessään ruoska. Sitä ei tarvittu. Hevonen

juoksi kuin sekin olisi ymmärtänyt, millaisella asialla se liikkui.

”Satasalmen raja!” sanoi Tipuli, kun he ajoivat ohi pitäjän rajapyykin.

”Valkoisten alueella”, vastasi Ampiaisen.

”Me olemme turvassa, Yrjö!”

”Luojan kiitos! Kuinka pelkäsinkään — sinun tähtesi.” ”Ja minä — sinun.”

He katsoivat kuutamossa toistensa silmiin. Vaara, jonka he olivat yhdessä kestäneet, pyyhki kaiken pikkumaisen riidan heidän sydämistään, jos sitä siellä todella lienee ollutkaan. Ampiaisen sulki Tipulin syliinsä ja suuteli. Eikä Tipuli lyönyt Ampiaista korvalle.

Oli kaunis toukokuun päivä. Kaupunki oli täynnä juhlapukuista kansaa. Oli vapauden päivä. Kauan kaihottu vapaus oli koittanut.

Parvi nuoria ylioppilaita, häikäisevän valkeat, uuden uutukaiset lakit päässä, käveli vakavana kaduilla.

Miksi vakavana? Olivathan he juuri saaneet lakit päähänsä, ilman tenttejä, ilman ylioppilaskirjoituksia.

Ei heidän sopinut riemuita. He kulkivat hautausmaalle.

Miksi nuoret ylioppilaat menivät hautausmaalle? Ei se ole nuorten ylioppilaiden paikka.

He menivät toverinsa haudalle, toverinsa, joka oli antanut henkensä isänmaan ja heidän vapautensa puolesta.

Lakit kädessä, avopäin he seisoivat vakavina valkean ristin ympärillä, joka

muistutti heille, että iloinen toveri Yrjö Ampiainen oli poissa joukosta. Hänet yksin oli sota iloisesta toveriparvesta uhrikseen vaatinut, hänet, iloisimman.

Vaieten ottivat toverit ruusut rinnastaan laskien ne hiljaa valkean ristin viereen.

Viimeisenä tuli Tipuli ristin luo. Ei ollut hänellä yhtään ruusua. Hän asetti uuden lakkinsa ristin juurelle.

Sen jälkeen ei hän koskaan käyttänyt ylioppilaslakkia. Keväthalla oli vierailut hänen nuoressa sydämessään.

III

”Vai musiikkiopistoon Tipuli aikoo! Ja isä on antanut siihen suostumuksensa?” Lääketieteen kandidaatti ja Pitkulin pitäjän v.t. kunnanlääkäri Tauno Hyrkäs näpsäytti pikkuriikkisen halveksivasti etusormellaan savukkeestaan tuhkan maljakkona toimivaan savikuppiin.

”Tytön mieli tuntuu sinne kovasti tekevän, ja onhan hänellä vähän taipumuksia”, puolustautui isä Pusu.

”Meikäläisen ei kannata mennä musiikkia opiskelemaan vähin taipumuksin. Ei jokaisesta, joka vähän pianoa rämpyttää, tule taiteilijaa, ja tusinataiteilijoita on jo liiaksikin nälkää näkemässä. Tytöstä on kapisteltava pois kaikki joutavat taiteilijaunelmat. Kahdeksantoistavuotias tyttöletukka uneksii aina korkeita unia. Meidän on nähtävä selvä totuus hänenkin puolestaan.”

”Sitähän minäkin olen isälle koettanut puhua, mutta he ovat yhdenlaisia löyhkiä, isä ja tytär, eivätkä ota minun huomautuksiani ollenkaan kuuleviin korviinsa.” Äiti ei katsonut kehenkään, mutta selvästi saattoi hänen äänestään ymmärtää, että rakkaan pojan mielipide oli saanut hänen lämpimän kannatuksensa.

”Minun tietääkseni sinä, äiti, olit aivan yhtä mieltä kanssamme siinä asiassa”, huomautti isä.

Äiti kohautti harteitaan. No niin. Hän oli ainakin aluksi ajatellut asiaa vastaan, mutta kun se tyttö osasi puhua myös hyvin asiansa puolesta, niin . . . Nyt oli toista, kun Tauno oli kotona. Siinä pojassa oli järkeä enemmän kuin koko muussa perheessä yhteensä.

”Äiti on tunneihminen. Hänen mielipiteensä saa aina puolelleen pienellä hyväilyllä”, hymähti Tauno.

”Älähän nyt!” sanoi äiti liikutettuna ja koetti olla ankaran periaatteellisen näköinen. Parsinneula heilui uhkaavan julmana isän sukan kannassa.

”Tämä asia pitää nyt ratkaista minun täällä ollessani. Viime vuosina on tyttöä kovasti hemmoiteltu, kun hän on yksin saanut olla kotona luonanne. Hän on tullut omapäiseksi. Ja se ei ole kaunis ominaisuus nuoressa naisessa. Hänen ikäisensä tytön on vielä tehtävä mitä hänellä teetetään.”

”No, voithan taivutella hänet mieleiseksi. On kyllä perää puheessasi, ettei meikäläisen kannata tuhlata varoja sellaiseen hommaan, mistä ei niitä takaisin saa”, myönteli isä. Hänkin kunnioitti sangen suuresti korkeasti oppinutta poikaansa.

”En ollenkaan epäile, ettenkö saisi tyttöä luopumaan musiikkihulluttelustaan.” Nuori mies naputteli hyvin itsetietoisena sormellaan pöydän kantta.

”Tipuli, tule tänne heti”! huusi hän akkunasta sisarelleen, joka kaalimaassa parhaillaan poimi matoja pois lehdistä.

”Onko sulla hengentiellistä asiaa?”

”Etkö voi totella kyselemättä?” vastasi veli mahtipontisesti.

”Enpä oikein. Minulla ei ole pienintä-

kään halua laskea karkuun saalista, jonka olen puolen tunnin aikana onnistunut koamaan. Jahka saan nämä madot pois päiviltä, tulen heti. Herra lääkäri, v.t. lääkäri olkoon siis kiltti ja odottakoon!”

Meni runsas puolituntinen, ennenkuin Tipuli tuli.

”Kanat olivat hyvin kiitollisia minulle, kun toimitin heille ensiluokkaisen hotelli-päivällisen. Kukko lauloi parhaimman virtensä kiitokseksi”, rupatteli hän huolettoman iloisena käyden istumaan veljensä viereen.

”Minä olen tässä saanut kuulla, että sinä aiot mennä musiikkiopistoon voidaksesi pianolla säestää kukkojen kiitosvirsiä.”

Tipuli käänsi hitaasti päänsä veljeen päin. Tuo äänensävy ei ennustanut hyvää.

”Niinpä olen tuuminut”, vastasi hän odottamattoman varmasti.

”Taidat oikein maailmanmainetta tavoitella?”

Tipuli sävähti punaiseksi. Häntä harmitti veljen ivalliset sanat.

”Mitä se sinuun kuuluu, mitä minä tavoittelen. En minä ole aikeistani tilivelvollinen sinulle.”

”Olitpa tai et, mutta me olemme tässä päättäneet, että sinä jätät kerta kaikkiaan päästäsi taiteilijahoureet ja hankit itsellesi kunnollisen viran. Syksyllä menet Helsinkiin lukemaan alempaa hallintotutkintoa ja parin vuoden perästä olet valmis virkamies.”

”Minusta ei tule virkamiestä.”

”No, virkanainen sitten.”

”Minäkö rupeaisin lakia lukemaan! Etkö voisi keksiä vielä homeisempaa lukualaa?”

”Tietysti laki on hiukan yksitoikkoista ja ikävää, mutta kaikki hyödyllinen on ikävää. Luuletko, että ihmiset ryhtyisivät ikäviin töihin, jos aina olisi tarjolla hauskoja ja hyödyllisiä hommia, kanaseni?”

”Tauno, sinun on turha ruveta esitelmöimään. Minä en aio antautua lakimieheksi, en sinunkaan mahtisanastasi. Vielä nytkin tulee hiki, kun muistelen, millä vaivalla sain kymmenet käskyt päähäni.”

”Lue sitten opettajattareksi!”

”Opettajattareksi en rupea, ennen lähdän Amerikkaan ja rupean piiaksi.”

”No, hammaslääkäriksi.”

”Minusta tuntuu siltä, kuin yksi lääkäri perheessämme riittäisi vallan mainiosti. Sitäpaitsi saisin suuren velkataakan siitä ilosta ja kunnasta.”

”Lääkärillä on aina mahdollisuus maksaa velkansa, mutta toista on pianistin. Pianotunneilla ja säästyksillä hyväntekeväisyysjuhlissa ei ansaita edes jokapäiväistä leipää, saaticka velkoja makseta. Ja siksi hyvin sinun kykysi tunnen, että voin sanoa suoraan: taiteilijaa sinusta ei tule. Ole järkevä! Rikkaat voivat tuhlata rahojaan tullakseen hyviksi soittajiksi. Velkarahoilla täytyy päästä taiteilijaksi, kuuluisaksi taiteilijaksi, ja sitä sinusta ei tule.”

”Mistä sinä sen tiedät?”

”Kyvyt aina havaitaan.”

”Soitinhan jo pikku tyttönä virsiä. Eikö se ole kykyä?”

”Soitinhan minäkin, ja nytkin soitan pianoa paremmin kuin sinä, mutta en ole

silti pitänyt itseäni kykynä enkä pidä.”

”Mutta minä inhoan kaikenkarvaista lukemista. Tahdon tulla taiteilijaksi.”

”Sinä olet hullu! Mistä sinä olet tuollaista imenyt päähäsi? Tietysti Erkki on ne istuttanut, paraskin taiteilija muka!”

”Eiköhän olisi sittenkin kaikkein parasta”, puuttui isä jälleen puheeseen, ”että ensin todellakin hankkisit itsellesi jonkun ammattitaidon, jolla aina voit ansaita elatuksesi. Sitten vasta ryhtyisit jatkamaan musiikkiopintojasi. Ei ole näet vielä myöhäistä sittenkään. Olethan nuori. Eikä vara koskaan venettä kaada. Eikö olisi syytä ajatella hiukan tätä asiaa?”

No niin. Kun kerran isäkin rupesi tuolla tavalla ajattelemaan, niin turha siinä oli vastaan pullikoida. Järkeä isän sanoissa ehdottomasti oli. Se täytyi Tipulin myöntää, vaikka hyvin katkeralta järkipuhe tuntui. Aivan väkisinkin tahtoi itku päästä.

”Luen miksi tahdotte, mutta sen jälkeen ette saa enää sitoa minua”, myöntyi Tipuli.

Perhe oli nyt tyytyväinen. Tauno aikoi isällisesti taputtaa pikku sisarensa olkapäätä, mutta tämä väisti tylästi. Ja väistäisitte vain tekin häntä, joka monivuotisen haaveenne armotta todellisuuden tervasi-veltimellä mustaisi.

Perhe päätti yksimielisesti, että Tipuli suorittaisi alemman hallintotutkinnon. Tauno ja isä lupasivat lukurahat. Ainoastaan ensimmäinen vuosi olisi käytävä velkarahoilla, jotka olisivat sitten kannustimena ja pakkona päämäärän saavuttamiseen.

Tauno-veli oli viisas mies. Tipuli irvisti hänelle kaikella kunnioituksella.

Turtiaisen paksu isäntä ei ollut leikkituulella. Hän istui avaran tupansa peräpenkillä syljeskellen ympärilleen valtavia perskaannoksia, joita näytti olevan suupielissä loppumaton varasto.

Tipuli nojasi häkeltyneenä pankkorautaan. Hän oli ujosti pyytänyt isäntää olemaan niin hirveän hyväntahtoinen ja hiukan takaamaan häntä, että hän saisi opintovelan. Silloinkos isäntä Turtiainen räjähti, räjähti kuin kiveen lentänyt kranaatti.

”... Vielä minä tässä piruja takailemaan! Enkö ole saanut jo tarpeeksi nimiäni raapia veljesi velkakirjoihin. Koskahan muuten sekin herra saanee velkansa maksetuksi? Sitä ei tiedä, vaikka jättäisi ne koreasti takuumiesten niskoille. Sellaisia ne suuret herrat ovat. Hyvästi silloin Turtiaisen perintötalo! Sinua minä en aina-

kaan takaa. Tee rehellistä työtä eläkä rupea velkojen kanssa vehkeilemään! Kun et kerran isäsi rahalla pääse herrasväkeen, niin minun rahoillani et ainakaan. Menisit emännäksi kunnolliseen maataloon, niin eipä leipä loppuisi leukojesi välistä. On se nyt nähty, ettei tieto kelpaa vatsan täytteeksi. Laihaa on ranska ja ruotsi vellin suurukseksi. Maanviljelys on toista. Olla-pa nyt kaikki kivet jyväpusseja, niin kyllä rahaa kukkaroihin tulisi! Mutta herrat, kelvottomat keljut, ne takavarikoivat talonpojan viljan, määräävät sille rajahinnat, etteivät vain suinkaan joutuisi liikoja rahojaan talonpojan kukkaraan siirtämään. Ja minäkö herroja vaivoin ansaituilla rahoillani lisää kouluttaisin? Eikö helvettiä!”

”No, no! Elähän, Esa!” koetti emäntä hillitä miestänsä.

Esa oli päässyt vauhtiin eikä aikonut vielä kohtakaan jarruttaa. Nyt oli yksin tein paras tyhjentää koko kaunamakasiininsa, johon oli yhtä ja toista keräytynyt vuosien varrella opettajan perhettäkin

kohtaan. Niinpä Tipuli sai kuulla, kuinka isä parikymmentä vuotta sitten oli jättänyt heidän vanhimman poikansa luokalle, vaikka päästi loisakan pojan, kuinka opettaja oli ampunut jäniksiä ilman lupaa hänen metsästään, ja varmaankin oli opettajan koira repinyt sen mustan pässin, joka silloin yhtenä kesänä löytyi, jne.

Mitä Tipuli osasi tällaiseen ryöppyyn vastata? Hiukan toinnuttuaan hän lähti äänettömänä pois tuvasta. Hävetti ja harmitti. Renki Kaaprieli oli vielä nauraa virnottanut karsinapenkiltä.

Vapisevin sormin Tipuli sulki portin, mielessään ajatellen, ettei hän ihan huomenna sitä laitosta avaa.

”Elä nyt tuolla tavalla talosta lähe!” huusi isäntä tuvan akkunasta. ”Oisit juona ensin kupin kahvia.”

Tipuli istuutui tien viereen ja itki. Miksei hän ollut antanut isännälle sanaa sanasta? Oli Turtiaisen ukko siksi paljon kiitollisuuden velassa isälle, ettei sitä sopinut vai tiololla sivuuttaa. Isä oli hänelle lainannut

kaikki rahansa kerran, kun vanhan isännän velkojat ahdistelivat Turtiaista. Ilman isää ei Esa Turtiainen olisi Tervakaarten Turtialan isäntänä. Ja noin hän nyt kuitenkin ilkesi häpäistä auttajansa tytärtä.

”Herran Jesta! Eikös se vain olekin Koulun Tipuli, joka istuu ja itkee.”

Tipuli kimmalti kuin ampiaisen pistämänä pystyyn. Askon Matin Mari siinä tiellä seisoi pullea pussi selässään, hameen helmat edestä kohotettuina vyötärönauhan alle.

”Onko hän sairas?” kysyi Mari. Pullea pussi pudotettiin maahan. Hameen helmat hepsahtivat alas. Mari pyyhki hikeä kasvoistaan avuliaan näköisenä.

”En. Turtiaisen isäntä hiukan haukkui minua”, tunnusti Tipuli avomielisesti.

Marin kasvojen yli hulmahti hyvän mielen aalto.

”Vai haukkui se, ahnuri, Tipulin! Se taitaa nykyisin itse hoidellakin koiran virkaa, kun ei saituuksissaan raaski koiraa elättää. Mutta elukkaparka söisikin leipää monen markan edestä. Ai, ai sinuas, Esa Turtiai-

nen, miten turtunut on tuntosi! Tipulin sopii sitä ajatella! Kun minä tänä aamuna menin Turtiaiseen ja pyysin niin kauniisti, kuin suinkin osasin, että isäntä antaisi minulle tämänviikkoiset korttijauhoni, ettei minun tarvitsisi kymmentä kilometriä kulkea jauhonejakelepaikkaan, kun minulla on pieni lapsi, jota ei voi yksin jättää kotiin, ja mistä minä saisin lapsenkatsojan tällaisena kiireellisenä työaikana, kun Mattikin meni taas tukkisavottaan, ja kun isännän pitää viedä viljaa jakelepaikkaan, niin minusta antoi saman säväyksen, jos hän otti minulta leipäkortit ja antoi mulle jauhot, aina hän olisi ne asiat osannut elintarveherrojen kanssa selvitellä. Minä olisin vielä maksanut hänelle markan kilosta kyytipalkkaa, nähkääs. Mutta voi tämä riivattu, kun se alkoi kiroilla ja syljeksiä perskasytkiään. Sanoi minun, ajatelkaa, sanoi minun, syövän hänet keppikerjäläiseksi. Ja kun sanoin jotain vähän vastaan, sillä rahasta minä pyysin, niin käsipuolesta pyöräytti minut pellolle. Että kaikkea sitä saakin kokea! Ei minua ole ennen

muualla kuin piirileikissä käsipuolesta talutettu.”

Mari pyyhki uudelleen hikeä kasvoistaan röijynsä hihaan. Sitten hän kumartui salaperäisenä Tipulia kohden.

”Mutta tällä matkalla sain kuulla jotain. Turtiainen on eilen myynyt kymmenen hehtoa rukiita kulassille ja saanut 950 markkaa hehdosta. Sitten hän sai kuulla, että sama kulassi oli maksanut 1 000 markkaa eräälle toiselle isännälle hehdosta. Ja se se tonkaa Turtiaisen sappea ja maksaa kuin sika ketoa. Niin että kyllä sitä leipää lähtisi, jos kultaa kukkarossa kuliseisi, mutta nälkään heidän puolestaan köyhä raukka saa muutamine vaskipätköineen kuolla. Ei Turtiaisen laisten miesten sydämessä sääliä ole. Vaan sen minä sanon, että vielä se Turtiainen minunkin kaltaiseni köyhän akan apua tarvitsee, ja silloin sanon, että ei tipu, sano emäntä kun härkää lypsi.”

Askon Matin Mari päästi koko loistavan sanavarastonsa pulppuamaan rahanahneiden isäntien yli, jotka kiskovat maat-

tomilta viimeisetkin pennit leivästä. Tipulin ei tarvinnut edes myönnellä, eikä Mari myöntelemiseen aikaa antanut. Hän siirtyi jäkäläleipään ja muihin pehkuväisiin. Siinä saivat osansa kaikki, punaiset ja valkeat, herrat ja narrit. Välillä hän aina muisti, että kotiinkin pitäisi lähteä, nosti pa hän pari kertaa pussin selkäänsä lähtekseen, mutta innostui jälleen ja pussi puksahti tielle. Viimein Tipuli ei enää jaksanut kuunnella. Hän sanoi hyvästit. Juuri kun hän oli mutkan taa painumassa, kuuli hän Marin huutavan nimeään. Tipuli pysähtyi kuuntelemaan.

”Eikö Turtiaisen isäntä antanut sullekaan jauhoja?” huusi Mari.

”En häneltä jauhoja pyytänytkään.”

”Mitä sinä pyysit?”

”Nimeä.”

”Häh? Mitenkä?”

”Nimeä pyysin.”

”Turtiaisenko nimeä?”

”Niin.”

”Mutta eihän se syötäväksi kelpaa.”

”Kyllä minä syötäväksi sitä aioin.”

Askon Matin Mari kääntyi ympäri. Katsohan opettajan neitiä, kun kehtasi tehdä pilkkaa! Taisi sittenkin Turtiaisen isäntä oikeasta asiasta ripittää.

Tipuli esitti asiansa Kullanvaaran isännälle.

”Sinun on paras kysyä sitä meidän emännältä”, sanoi Kullanvaara.

”Mitäs minä nyt isännän asiaan puuttumaan”, pakisi emäntä. ”Ymmärtäähän Tipuli, että isäntä itse määrää, mihin kirjaan hän nimensä pistää, enkä minä. Aina tämä meidän talomme vastaa sellaisen summan kuin Tipulin velkakirjassa on, vastaa suuremmankin. Tämä ei ole mikään pieni talo. Keitä sinä olet saanut toisiksi takuumiehiksi?”

”En ketään. Pyysin Turtiaista, mutta hän ei ruvennut.”

”Eikö ruvennut kymmentätuhatta takaamaan? Jo on ukko nuuka. On totta toisen kerran. Jos meidän isännällä olisi sellaiset maat ja mannut, niin solkenaan hän nimensä suikkaisi velkakirjan alle. Nyt se

kyllä on vähän toista, kun tuo Jussikin pääsee ensi kevännä opettajaksi. Hän tarvitsee myötään suuria summia. Koulunkäynti maksaa. Ja tytöllekin on laitettava myötäjäiset. On kai Tipuli huomannut, miten meidän Hiljalla on paljon sulhasia. Kohta hänet vissiin viedään meiltä pois. Eiköhän ison Könösen poika häntä nappanne. Isoon taloon on vietävä isot myötäjäiset. Eikä nuorintakaan poikaa voida miirin osalle jättää. Niin, niin. Kyllähän olisi hyvä auttaa naapuria, semminkin Tipulin kaltaista hyvää tyttöä, joka ei ylioppilasneitinäkään halveksi talonpoikaisia naapureitaan, mutta uskon, että se tällä kerralla on aivan mahdotonta. Vaikken sitä tietystikään voi määrätä. Isäntä meillä sellaiset asiat hoitaa. Hänen tämä talo on. Minä en ole näet tuonut rihmankierrettä koko tähän hoviin. Työtä olen tehnyt aamusta iltaan kuin orja. Sen minä uskaltaa sanoa, ettei tähän taloon parempaa emäntää olisi saatu, vaikka isäntä olisi nainut itsensä pappilan Inka-mamsellin, jota minä aikoinani palvelin.”

”Takaako isäntä minua?”

Isäntä vilkaisi arasti emäntään, joka puuhakkaana puhdisteli pannua lieden reunalla. Ei ollut emäntä näkevinäänkään isännän neuvotonta silmäystä. Hän oli sanottavansa sanonut. Tottapa mies siitä ymmärsi, mitä hänen rauhaansa sopi.

”En minä nyt takaa, kun ei kerran Turtiainenkaan nimeään antanut”, urahti isäntä epävarmasti.

”Ei Tipulin tarvitse ollenkaan luulla, että me olemme jollain tavalla Turtiaisen isännän teoista riippuvaisia. Meillä tehdään aina, miten parhaaksi nähdään. Tipulin ei nyt pidä loukkautua, jos häntä ei tällä kerralla auteta. Ehkä toiste taas autetaan. Tämä meidän isäntä on niin itsepäinen, että minkä hän kerran sanoo, se on kuin vaskeen valettu ja tinalla tinattu. Turha on minunkaan pyytää hänen perumaan puhettaan . . .” jne. Emäntä oikein lämpeni, vaikka koko kylä tiesi, ettei Kulanvaaran isäntä uskalla sylkeäkään emäntänsä luvatta.

Mieli maan tasalla Tipuli aukaisi Asik-

kalan vihtapantaisen portin.

Isäntä hääpäli tahkon luona.

”No, vihonnii viime joku kahenjalankä-vijä! Tulepa, opettajan neiti, tahkoo kiertämään, että suan sirppinj kuntoo! Minne lie kaikki monkeettii nii tyysti hävinneet, ettei ou tahkon kiertäjee.”

”Kyllä pyöritän, mutta en ilmaiseksi”, vastasi Tipuli rohkaistuen.

”Kierrä, makso, mitä makso!”

”Hyvä, sanasta miestä!”

Tipuli pyöritti tahkoa. Isännän äkätuuli lauhtui.

”Joko sulla o suluhane kahottuna?”

”Ei vielä.”

”Parasta sois ajossa tehdä sekkii, muute suatat jiihä näppijäs nuolemaa.”

”Aikomukseni onkin jäädä vanhaksipiiaksi.”

”Niin ne nuoret kanat kuakattaavat. Annapas olla, kun suavat miehe huaviisa, eijoo kysymystäkää vanahakspiijaks jäänistä.”

”En ole tavallinen nuori tyttö. Olen ruma. Eivät miehet rumista välitä.”

Asikainen nosti sirpin tahkolta, tunnusteli terää peukalollaan, silmillä tarkasti Tipulia.

”No, et sinä nyt juur silimee näölläs illauta. Vua o niitä niinnii hulluja miehiä, jotka pittäävät kauniina sinunnii laisias luukelekkoja. Suanko tehdä sulle oikei omantunnonkysymykse?”

”Miksikä ei!”

”Ootko koskaa muanna nuorem miehev vieressä?”

Tipuli päästi irti tahkon kammin. Suutumuksen puna nousi poskille. Moinen kysymys loukkasi häntä niin, ettei hän jaksanut ymmärtää Asikaisen puhuvan oman käsityskantansa mukaan. Asikkalan tyttöjen aitan kynnyksellä nuoret miehet lauantai-illoin tappelivat vuoroistaan.

”Mitä tarkoitatte, isäntä?”

”No, no. Ei sinun huoli olla noin vija-ton. Vai aiotko uskotella olevasjnii lapsellinen, että luulet penikoita saunan karsinasta kaivettavan?”

”En ole niin lapsellinen, mutta en salli myöskään itseäni puhuteltavan kuin mitä-

kin miero tyttöä tai kulkuakkaa.” Ja Tipuli käänsi selkensä isännälle jättäen tämän ki-roilemaan tyttöä, tahkoa, sirppiä ja koko maailmaa.

”Lapsi kulta, mikä sinulla on?” huudahti äiti, kun Tipuli tuli silmät vesissä kotiin.

”En lähde ikinä takuumiestä pyytämään, en, ennen jään kotiin tai menen piiaksi.”

Äiti jätti perunain kuorimisen. Pyyhkien kätensä hän istuutui itkevän tyttärensä vierelle.

”Olivatko he sinulle ilkeitä?”

”Ky-yllä.”

”Kas, niin, rauhoituhan! Kun heillä nyt on kukkarot rahasta raskaina, katsovat he voivansa hiukan pullistella ja näyttää mahtiaan.”

”Niin. Ja minä olen taas liian ylpeä kerjäläiseksi. Siksi otan kaikki puheet niin raskaalta kannalta. Mieluummin kuolen kuin kerjään.”

”Isä, isä, tulehan tänne! Kyläläiset ovat olleet ilkeitä lapselle.”

Pitkän kyselemisen perästä saivat vanhemmat kuulla, mitä Tipulille oli tapahtunut.

”Älä itke, kyllä minä sinulle rahat hankin”, sanoi äiti päättäväisesti. ”Vielä tänä iltana lähden veljeni luo Harjulaan. Rusti-tilan isännälle ei kymmenentuhatta paljoa merkitse.”

”Mutta äiti!” huudahtivat isä ja tytär hämmästyneinä. Äiti ei ollut viiteentoista vuoteen käynyt lapsuudenkodissaan Harjulassa, missä hänen ainoa veljensä isännöi. Hän tuskin mainitsi veljensä nimeä. Veljen toinen vaimo oli kerran ajanut äidin ulos, kun oli miehensä nähnyt tälle lahjoittavan äitivainaansa sudennahkaturkin. Ottipa hän turkin pois. Siitä lähtien ei äiti ollut Harjulan ovea avannut.

”Helppoa minun ei ole sinne mennä sen naisen tähden, mutta parempi on sentään antaa oman koiran haukkua kuin vieraiden.”

”Äiti kulta, jospa sinut taas ajetaan ulos.”

”Ole huoletta! En ole mikään arka tyt-

tönen. Sitäpaitsi on veljelläni omatunto, joskaan sitä ei ole hänen rouva vaimollaan. Veljeni tietää hyvin tunnossaan, että minulla olisi ollut oikeus saada siitä talosta enemmänkin kuin viisituhatta markkaa ja myötäjäiset.”

”Äiti, emmeköhän sentään voisi saada lapselle rahoja muualta. En halua viittä penniä rikkailta sukulaisiltasi.”

”En häneltä rahoja pyydäkään. Pyydän takuumieheksi, että lapsi saa rahat pankista.”

”No, se käy päinsä.”

Se kävi päinsä. Harjulan rustitilan isäntä takasi, olisi antanut rahatkin, jos olisi huolittu, mutta äiti sanoi, etteivät hän eikä hänen lapsensa olleet kerjäläisiä, vaikka köyhiä olivatkin.

Säästöpankki hyväksyi Tipulin velkakirjan.

Kolmannen luokan matkustajavaunu. Vaunu täynnä sekalaista seurakuntaa, vielä sekalaisempaa hajua, oikeata hajumystiikkaa.

Oli aamuyö, se hetki vuorokaudesta, jolloin sekalaisellakin seurakunnalla on yhteinen harrastus, torkkuminen.

Koko kolmannen luokan matkustajavaunu torkkui. Tuossa pitkä miehenkuikelo oli saanut kokonaisen penkin haltuunsa. Se oli sittenkin hänelle liian vähän. Hänen jalkansa täyttivät käytävän. Hän oli riisunut saappaansa, että hänen harmaat, punaraitaiset sukkansa pääsisivät oikeuksiinsa. Ohoh, sitä lemua, joka niistä lähti! Oli suorastaan ihme, että hänen naapurinsa pääsivät hengissä Helsinkiin, vaikkei heillä ollut kaasunaamaria.

Kuikelo vastapäätä nuokkui kolme muijaa. Yhdellä heistä oli omenakori sy-

lissään. Iltayön hän hieroi vaunussa omenakauppoja. Nyt hän oli nyykistynyt korinsa varaan. Ehkäpä juuri korista leviävää, suloista omenan tuoksua ämmät saivat kiittää, etteivät tukehtuneet naapurinsa jalkojen myrkkykaasuun.

Vaunun peränurkassa löyhkäsi pirtu ja tenttu. Oven suussa nukkui lihava pariskunta. Sen vaununosan hajusta ei voinut varmasti sanoa, lemahteliko se lihavasta pariskunnasta vai seinäntakaisesta pikkukammioista.

Ja sieraimet soivat ja kurkut korisivat.

Tällainen oli Tipulin matkaseura, kun hän ensimmäisen kerran kiiti kohden pääkaupunkia. Ei tullut uni silmäkulmaan. Kuka olisi uskaltanutkaan nukkua tällaisen seurakunnan seassa, kun samettisessa käsilaukussa oli kolmetuhatta markkaa! Hirveää, jos joku ne varastaisi!

Pikkupäässä myllersi kaikenmoisia ajatuksia.

Tuntui ihmeelliseltä, että tässä hän nyt todellisena ylioppilaana ajaa körötti yliopistoon. Ylioppilaana, niin, vaikkei hä-

nellä ollut ylioppilaslakkia päässään. Mitä monesti hänen mielensä olikaan tehnyt uutta lakkia, kun se ensimmäinen tuli uhratuksi kaatuneen toverin haudalla! Helpolta uhraus silloin tuntui. Helppous haihtui. ”Miksi et pidä ylioppilaslakkia?” utelivat kaikki tuttavat, joilla vain oli kieli suussa. Mitä sanoa heille selitykseksi? Totuutta ei ainakaan. ”Haluan olla lakiton ylioppilas. Se on erikoista”, koetti hän vastata yliolkaisesti. Yliolkaisuus oli kaukana. Tässä asiassa hän ei ollenkaan halunnut olla erikoinen. Millä riemulla hän olisikaan ollut yksi tuhannesta! Mutta ei! Hän oli antanut lupauksen, tosin vain sannattoman lupauksen. Se oli pyhä. Se oli pidettävä.

Helsinki! Ajatukset, menkää Helsinkiin!

Isä ja äiti olivat niin pelottavan juhlallisia hyvästellessään yliopistoon lähtijää.

”Jumala varjelkoon sinua pahasta!” sanoi äiti.

”Älä anna maailman tarttua elämäsi ohjaksiin! Ole se, mikä olet!” neuvoi isä.

Helsinki pelotti. Helsinki riemastutti. Se täytti sydämen tuhansilla toiveilla.

”Mikä se oli?” pääsi Tipulilta säikähtynyt äännähdys. Hän oli ollut niin omissa ajatuksissaan, ettei ollut huomannut päivän valkenemista ja matkatovereitten vähittäistä heräämistä.

”Tässä kulkee kahdet kiskot rinnan. Eikö neiti ole ennen käynyt Helsingissä?” selitti vastapäätä istuva keikarimainen herra järjestellen hiuksiaan.

”En.”

”Menettekö palvelukseen?”

”En.” Tipuli punastui. Eihän palveleminen ole häpeällistä, mutta . . . Jos hänellä olisi ollut ylioppilaslakki, niin tuokin mies olisi kysymättä ymmärtänyt, mitä varten hän oli matkalla pääkaupunkiin.

”Onko teillä siellä sukulaisia?”

”On veli.”

”Onko hän naimisissa?”

”Ei.”

”Te kai menette hänen talouttaan hoitamaan?”

”En.”

”Menettekö johonkin liikkeeseen?”

”En.”

”Kuulkaa, teidän sopii ruveta ompelijaksi. Ne hankkivat hyvin. Minulla on sisar ompelija. Neuvon teidät hänen luokseen. Hän tarvitsee apulaisen. Oletteko ehkä ompelija?”

”En.”

”Pian te opitte. Teillä on harvinaisen pienet ja sirot kädet, aivan kuin säätyläisnaisilla. Mitä olette ennen tehnyt?”

”En juuri mitään.”

Herra katseli tyttöä hetken hävyttömän tuttavallisesti, mutta kun tämä ei edes alentunut kääntämään akkunasta silmiään kyselykoneeseen, alkoi kone jälleen toimia.

”Oletteko te talontytär?”

”En.”

”Kenen tytär olette?”

Tipulin kärsivällisyys loppui.

”Kenen poika te olette?”

Mies häkeltyi.

”Häh?”

”Kenen poika olette? Mitä hommitte?”

Oletteko tarjoilija? Oletteko professori?"

Mies katseli hetken leimusilmäistä tyttöä. Hymähti.

"Anteeksi!" Hän osti lehden ja hävisi sen taa.

Nyt aloitti vierellä istuva nainen kyselykuurinsa. Hän oli hommassa paljon taitavampi kuin vastapäätä istuva keikari. Hän kertoili aina omasta elämästään ja itsestään, ennenkuin kysäisi samaa Tipulilta. Niin pitkälle hän pääsi kyselyissään, että kun seisottiin hiljaa ulospurkautuvassa jonoissa, ehti hän kysyä:

"Mihin opistoon neiti aikoo?"

"Yliopistoon."

Nainen käännähti kipakasti Tipuliin päin.

"Neiti ei taida vielä tietää, että ainoastaan ylioppilaat opiskelevat yliopistoissa."

"Minä olen ylioppilas."

"Voitte valehdella tyhmemmille! Te ylioppilas! En ole vielä eläissäni tavannut ylioppilasta, jolla olisi päässä tuollainen musta samettiluuska. Ylioppilaslakki on

valkea, hyvä neiti, ja siinä on kultainen lyyra. Minun sisareni poika on ylioppilas, joten tiedän hyvin sen asian.” Nainen asteli Tipulin edellä asemasillalle kuin olisi vähintään ollut yliopiston professori.

Niin syvästi kuin ämmän puhe loukka-sikin Tipulia, ei hänellä ollut aikaa jäädä sitä suremaan. Hän oli aivan huomaamattaan joutunut Helsinkiin. Outo kauhu kouristi sydäntä. Mihin rotkoon hän oli-kaan joutunut? Joka puolella kohosivat kylmät, kiviset seinät. Sininen taivas oli kutistunut pieneksi läikäksi pään päälle. Rotkon pohja vilisi mustanaan ihmisiä. Toinen ei toiseensa vilkaissut. Jokainen näytti olevan tärkeä omasta mielestään. Ohikulkeva naapuri oli välttämätön, kierrettävä paha.

Tipuli tarttui raskaaseen matkalaukuunsa, jossa äidin laittama eväskukko vielä avaamatta kellotti, ja lähti virran mukana kulkemaan kohden kivistä seinää.

Kas, tuossa olivat portit, joiden luona Tauno sanoi seisovansa vastassa. Siihen

oli Ellikin luvannut tulla.

Tipuli katseli silmät suurina ympärilleen. Totisesti hän ei nähnyt yhtään tuttua naamaa. Tuossa taisi sittenkin olla Tauno. Hän riensi luo. Ei, ei hän ollutkaan Tauno.

Ellistä ei näkynyt jälkeäkään.

Kauhu kouristi uudella voimalla sydäntä. Voi, mihin hän nyt joutuu tässä oudossa, suuressa kaupungissa! Hän laski maahan raskaan matkalaukkunsa silmäilläkseen vielä kerran ympärilleen. Ihmisiä meni, ihmisiä tuli, mutta yhtään tuttua ei heidän joukossaan ollut.

Tipuli tuli odotussaliin. Mitä tehdä? Hän ei tiennyt Taunon osoitetta, sillä tällä ei ollut vielä silloin asuntoa. kun kotiin kirjoitti. Ei hän liioin muistanut oman asuntonsa osoitetta. Hänen piti asua Ellistävän kanssa tämän tädin luona. Elli oli kyllä ohimennen maininnut osoitteen, mutta Tipuli ei hoksannut painaa sitä muistiinsa. Maalla eivät ole tuollaiset asiat tärkeitä.

Kokonaista kuusi tuntia istua kyyrötti

Tipuli Helsingin aseman odotussalissa. Ne eivät olleet hauskoja tunteja. Lopuksi hän alkoi itkeä.

”Mikä pikkuneitiä vaivaa?” kysyi osaaottavasti Tipulin vierellä istuva vanha neiti. Vihdoinkin ihminen tässä liikkuvien nukkien erämaassa! Tuo vanhapiika ei ainakaan ollut maailmassa liikaa. Tipuli purki hänelle heti surunsa.

”Muistatteko sen henkilön nimen, jonka luona on asuntonne?”

”Hän on pastorinrouva Pellinen.”

”Katsotaanpa hänen osoitettaan puhelinluettelosta.”

Sieltähän se todella löytyi pastorinrouva Elida Pellisen osoite.

Ystävällinen vanha neiti auttoi Tipulia saamaan tavarat pois pakaasista. Hetken kuluttua istui tyttö ajurin rattaila ja matkasi asuntoonsa.

Kymmenen minuutin kuluttua Tipuli seisoi pastorinrouva Elida Pellisen oven takana ja soitti ovikelloa. Vanha, ontuva nainen tuli avaamaan.

”Onko rouva Pellinen kotona?”

”On.”

”Saisinko tavata häntä?”

”Neidin on turha vaivata rouvaa. Me saimme jo palvelustytön.”

”En aio palvelukseen.”

”Jaha. Olkaa hyvä ja odottakaa sitten!”

Samassa ilmestyi rouva kynnykselle. Kun sillitynnäri, silakkanelikko, kaalinkupu ja tomaatti asetetaan päällekkäin niin on jotakuinkin selvä kuva saatu rouva Pellisestä.

”Suokaa anteeksi! Asuuko luonanne ylioppilas Elli Pellinen?”

”Kyllä.”

”Minä olen hänen huonetoverinsa Tipuli Pusu.”

”Te! Ettehän te ole ylioppilas!”

”Kyllä olen ylioppilas. Jos rouva ei usko sanaani, niin olkaa hyvä, tässä ovat todistukseni, passini, papinkirjani ym.” Tipulin ääni värisi hillitystä raivosta. Mokoma kaupunki! Mokomat ihmiset!

”Hyvä neiti, suokaa anteeksi! Kun neidillä ei ollut ylioppilaslakkia, erehdyin.

Tervetuloa vain! Me odotimme jo aamulla neitiä. Neidin veli soitti äsken tänne. Missä neidin matkatavarat ovat?”

Siihen kauhuun hyökkäsi Elli.

”Tipuli, missä ihmeen junassa sinä nyt tulit?”

”Tulin jo tänä aamuna.”

”Älä narraa! Enpäs nähnyt, vaikka olin asemalla.”

”En minäkään sinua nähnyt”, vastasi Tipuli happamesti.

”Syytä itseäsi, miksi kuljet tuollainen vanha rällä päässä! Luulin sinun toki ylioppilaslakkia käyttävän. Et kai ikääsi Ampiaista sure. En edes muita ihmisiä katsokaan kuin ylioppilaita.”

”Saat olla varma, etten koskaan, kuuletko, en koskaan pane ylioppilaslakkia päähäni!” kirahti kiusaantunut tyttöparka. Hän heittäytyi sohvalle itkemään.

”Olen minäkin höperö, suuri höperö, jos on lupa lausua itselleen tällaisia kohteliaisuuksia”, mutisi Tipuli ääneen ripustaessaan valkean juhlapukunsa vaatesäiliön naulaan. Sitten hän veti ylleen punaflanelisen aamuviittansa ja kipristäytyi iso lakikirja kädessä mukavasti nojatuoliin. Toimekkaasti hän avasi kirjan. Luki sivun, luki kaksi. Jo haukotteli. Laki ei ole mikään virkistävä sarjaromaani. Huh! Huh-huh! Kyllä on maailman pahuus suuri, kun sen kurissapitoon tarvitaan näin kamalasti kaaria ja paragrafeja.

Kylmä puistatti Tipulia, vaikka oli huh-tikuun loppupuolisko ja hän istui lämpöjohdon vieressä.

Aamuviitan tupsu häilähti kättä korjattaessa sivuaukeamalle. Pienet sormet tarttuivat siihen. Tupsu alkoi tanssia lakikirjan juhlallisella aukeamalla.

Oli vain syksy talven kautta kevääksi pyörähtänyt täällä Helsingissäkin. Kaikki alkutentit olivat hyvin suoritettut. Jos terveyttä riittäisi, niin ensi keväänä näihin aikoihin olisi ”vallesmannin” tutkinto suoritettu.

Tupsu kohosi miettiväisesti hyväilemään laihaa poskea.

Missä olivat ne haaveillut ylioppilasvuosien riemut, joista kaikki puhuivat? Tipuli ei ollut vielä oppinut niitä tuntemaan.

Ellemme itse iloa luo, eivät toiset sitä tarjottimella eteemme tuo. Jos toisivatkin, ei se lämmitä.

Tipuli oli kovin itsepäinen. ”Teen mitä tahdon. Minulla on siihen oikeus, kun en toisten oikeuksia loukkaa”, oli hänen tunnuslauseensa.

Siitä ylioppilaslakista tai paremminkin lakittomuudesta alkoi pitkä pettymysten sarja Tipulin elämässä. Kärpäsestä tuli härkänen. Elli, joka ennen koulussa niin hyvin sopeutui kaikkiin Tipulin ominta-keisuuksiin, ei täällä pääkaupungissa niitä

ollenkaan sietänyt. Ensi aluksi hän vaati Tipulia ostamaan lakin. Tipuli ei ollut niitä luonteita, jotka saadaan ivalla ja kylmin sanoin taipumaan. Hän ei kiusallakaan taipunut. Jos ystävyys särkyy tuollaiseen pikkuseikkaan, niin särkyköön! Se ei ole silloin minkään arvoinen. Tipuli vetäytyi synkkänä syrjään.

Elli antoi Tipulin olla rauhassa. Ei ollut mikään nautinto kulkea kaduilla ja juhliassa moukkamaisesti puetun seuralaisen kanssa. Hän alkoi hakea uusia ystäviä. Kun hän oli sievännäköinen, hyvin puettu, iloinen, ei ollut ihme, että hänellä oli pian iso liuta ystäviä ja ystävättäriä ympärillään. Luvut jäivätkin toiselle sijalle, huvittelu kohosi ensimmäiselle. Keväällä Elli oli osakuntansa huomatuimpia jäseniä.

Ei Tipuli sentään erakkoelämää viettänyt. Synnynnäiset vanhatpiiat olivat myös opiskelemassa, ja heidän kanssaan Tipuli seurusteli. Mutta katkeralta tuntui sittenkin monivuotisen, ymmärtävän ystävän menettäminen.

Aamuviitan punainen tupsu pistettiin

päättävästi taskuun. Tässä ei turha miettiminen auttanut. Kaaret ja pykälät täytyi ajaa muistiin. Tipuli kiersi palmikkonsa alas pään ympäriltä, jotta laki saisi pullistella ja sijoittua kiristyksettä aivokoppaan.

Naimakaari.

Tipuli hymähti.

”Taunokin aikoo nyt naimisiin, ja raskaan rahakukkaron vierestä naikin. Jo ihmettelin, että mistä tämä veljellisen rakkauden konkreettisessa muodossa ilmenevä puuska johtui, kun Tauno hyötähyviään lahjoitti kengät, sukat, puvun, takin, lakin ja karvakaularuksen. Sanoi saaneensa vakinaisen paikan ja käski riemuita kanssaan. Kannattikin. Minusta hänen olisi sentään sopinut sanoa näin: Tuossa on sinulle paremmat vaatteet, pue ne yllesi, että kehtaan tunnustaa sinut sisarekseni rikkaiden ja hienojen sukulaisteni edessä!”

Lakikirja paukahti kiinni.

Tänä iltana hän oli ollut tutustumassa veljen rikkaaseen morsiameen ja tämän

isään, tehtailija Villbergiin.

Uudet sukulaiset eivät ilahduttaneet Tipulin mieltä. Isä-Villberg koetti parhaansa mukaan olla huomaavainen vävynsä sisarelle. Tipuli sai käyttää koko hyvän tahtonsa, jotta jaksoi sietää väkeville juomille tuoksuvaa Isä-Villbergiä.

Lahja oli morsiamen nimi. Kaunis, nuori, hieno ja rikas. Hän näkyi olevan korviaan myöten rakastunut Taunoon, eikä hän sitä vaivautunut salaamaan. Morsiuspari hyväili ja suuteli kuin olisivat Isä-Villberg ja Tipuli ollet kaksi tyynyä sohvan nurkassa. Tuo makeileminen syljetti Tipulia. Hän oli mustasukkainen veljestään. Noin hän vieraalle naiselle hellyyttä jakoi, sisar poloista tuskin ystävällisesti poskelle taputti.

Tipulin kurkussa pyöri kuiva pala. Hänen teki mielensä livistää. Veljen tähden hillitsi halunsa.

Teatteriin lähdetessä huomasi morsian, ettei hänen tulevalla kälyllään ollut ainoatakaan naisellista korua. Hän juoksi heti korulippaalleen ja lahjoitti Tipulille

helminauhan.

Tumma puna kohosi Tipulin poskille.

”Kiitos! Mutta minä en kannan mielelläni koruja.”

”Miksi?”

”Periaatteellisista syistä.”

”Oletko uskovainen?”

”En.”

”En ymmärrä, miksi . . .?”

”Korut ovat kauniiden naisten kantamuksia. Minut ne tekevät naurettavaksi.”

”Hyvä luoja! Onpa sinulla periaatteet! Heitä ne romukoppaan! Pujota vain helmet kaulaasi! Sinä olet tarpeeksi sievä kantamaan niitä.”

”Jos tahdot, otan helmet muistoksi, kaulaani en niitä pane.”

”Nyt minä ymmärrän. Sinähän olet se kummallinen ylioppilas, josta syksyllä kerrottiin, joka ei pidä ylioppilaslakkia!”

Kyynelet kiertyivät Tipulin silmiin. Hän kääntyi selin ja meni akkunasta tuijottamaan kadulle.

Lahja solmeili neuvottomana helminauhaa. Hän oli hemmoteltu lapsi, joka

sai aina tahtonsa täytetyksi. Harvassa olivat ne ihmiset, jotka eivät täyttäneet hänen oikkujaan. Nyt hän oli koko illan tuntenut, ettei sulhasen sisar hänestä pitänyt. Helminauhalla hän koetti saavuttaa tämän suosion. Hän epäonnistui. Hetken halutti häntä mennä pyytämään anteeksi loukkaustaan Tipulilta. Sisu ei antanut perään. Hän viskasi helmet lattialle ja meni nauraen isälle ja sulhaselle kertomaan Tipulin hullusta periaatteesta. Ainoastaan viimeisen huomautuksen hän jätti mainitsematta.

Teatterista palattaessa sattui toinen kammellus. Tauno ja Tipuli saattoivat tulevat sukulaisensa näiden asuntoon. Lahja oli jo kokonaan unohtanut loukkauksensa. Hänellä oli unohtavainen sydän. Hän aikoi suudella Tipulia jäähyväisiksi. Tämä torjui kylmästi hyväilyn.

”Anteeksi. En ole tottunut sellaiseen!”

Taunolta ei puuttunut teksti eivätkä sanat, kun hän saatteli sisartaan. Tämä sai kuulla, mikä ja millainen hän oikeastaan oli. Perheen häpeäpilkku. Tahditon. Sivis-

tymätön. Mitä Lahja nyt kuvitteli sulhastaan, tämän kodista, kun sisar käyttäytyy moukkamaisemmin kuin sivistymätön tehtaantyttö?

Semmoinen tämä ilta oli ollut kaikessa lyhykäisyydessä kerrottuna. Ei siis ihme, että Tipuli-parka kipristyi itkien lakikirjan ympärille. Sen nahkaista kantta vasten hän nyyhki suruaan. Sen nahkaista kantta vasten hän nukahti nyyhkytyksiinsä.

Mitä? Mikä melu oven takana?

Tipuli heräsi syvästä unesta. Lakikirja jysähti selälleen lattialle.

”Ti-pu-li! Tule avaamaan!”

Ellin ääni! Miksi ihmeessä hän ei tule omalla avaimellaan sisään? Onhan hänellä sellainen. Hyväinen aika! Kello on jo puoli kolme!

Tipuli loikkasi avaamaan.

”Kii-tok-sia nyt oi-kein paljon”, sanoi Elli oudosti sammaltaen, mutta ei ollenkaan Tipulille, vaan niille parille herralle, jotka häntä olivat olleet saattamassa. Tipuli oli säikähtyneenä painautunut oven

pieleen piiloon.

”Elli, mikä sinua vaivaa? Horjuthan. Oletko sairas?” hätäili Tipuli auttaessaan toverinsa päällyysvaatteita naulaan, kun tämä ei voinut sitä itse suorittaa.

”Hyvin saiii — ras!”

Hän heittäytyi sänkyyn täysissä pukeissaan. Tipulin täytyi riisua hänet kuin pienen lapsen.

”Onko sinussa kuumetta?”

Vastaukseksi tuli ankara oksennuskohaus. Tipuli hätäytyi. Hän juoksi herättämään rouva Pellistä.

”Elli on sairas. Täytyy soittaa lääkäri.”

Rouva Pellinen oli myös herännyt kolinaan oven takana. Hän ei ollenkaan hätytynyt. Sen sijaan että olisi mennyt soittamaan lääkäriä, hän laahusti loiskavissa tossuissaan tyttöjen huoneeseen. Hänen nenänsä sanoi heti, mitä laatua Ellin sairaus oli.

”Herra luoja!” hän parahti.

”Onko, onko se vaarallista?”

”Vaarallista! Jospa hänessä olisi vaikka kolera, olisi se kunniallisempaa kuin olla

juovuksissa.”

”Älkää!”

”No, kaikkea sitä saa nähdä ja kuulla! On siinä minulla kaunis ylioppilasneiti! Ja vielä minun kattoni alla! Ja minun sukulaiseni tytär! Ooo, tätä häpeän suuruutta! Ooo, tätä synnin paljoutta! Ooo, tätä saastaisuutta tässä nurjassa syntisessä sukukunnassa . . .!” Rouva Pellinen oli täynnänsä pyhää kiivautta. Hänen miesvaimaansa ei liene pitänyt koskaan seurakunnalleen sen parempaa saarnaa. Mutta tyhjille seinille ja kuuroille korville se kajahteli. Syntinen oli vaipunut tukkiuneen. Tipuli istui salin pimeimmässä nurkassa itkemässä ystävänsä surkeutta.

Kun Tipuli seuraavana päivänä palasi luennoilta huoneeseensa, tapasi hän Ellin istumassa tavarainsa keskellä.

”Mitä nyt?” pääsi Tipulilta.

”Minä muutan.”

”Minne?”

”Tovereiden luo, jotka eivät ole tekopyhiä kielenkantelijoita.”

”Mitä sinä tarkoitat?”

”Sitä minä tarkoitan, mitä sanoin. Luuletko, että on jokin nautinto asua kaltaisesi hullun nunnan kanssa, joka ei ymmärrä mitään. Vaatteesikin ovat huonommat kuin piioilla. Koko osakunta sinulle nauraa. Ihan saa hävetä, että on käynyt samaa koulua kanssasi. Sinä et osaa yhtään sanojasi solmita. Luuletko osakunnan emännän päätäsi silittävän, että sanoit häntä muutamille pojannolkeille ’haudotuksi vastaksi’ ja että nyt kaikki häntä sillä nimellä kunnioittavat. Ja oliko sinun pakko viime yönä heti lentää tädille ilmoittamaan. Minä vihaan sinua! Minä inhoan sinua! Minä häpeän. Koko osakunta häpee . . .!”

”Seis! Ei sanaakaan enää!” huudahti Tipuli ja hänen silmansä löivät tulta. ”Minä myös häpeän. Häpeän sinua! Mutta en aio kiusata, enkä häväistä sinua ja kaltaisiasi läsnäolollani. Vielä tänään eroan yliopistosta. Vielä tänään lähden Helsingistä. Voin ansaita leipäni ilman yliopistollisia tutkintojakin. Se sana on varma.”

Tipuli istui konttorissa jo kymmenettä kuukautta. Taunon appiukko oli tämän paikan hänelle toimittanut. Suuttunut perhe alkoi jälleen olla lepytetty. Tipuli itse oli hyvin tyytyväinen paikkaansa. Seitsemän tuntia päivässä hän naputteli kirjoituskonetta. Iltapäivät hän soitteli pianoa, jonka hän oli vuokrannut eräältä rouvalta. Neljän vuoden kuluttua hän toivoi saavansa säästetyksi niin paljon rahaa, että voisi mennä jatkamaan opintojaan etevien musiikkipedagogien johdolla.

Elämä näytti jälleen riemukkaalta. Työtoverit olivat järjestään reiluja ihmisiä. Suurin osa heistä olikin jo kehkeimmän aikansa elänyt. Naiset olivat vanhojapiikoja. Miehet naineita jurrikoita. Tipuli tunsu syntyneensä elämään vanhojen ihmisten kanssa.

Konttorissa oli vain kaksi ihmistä, joita

Tipuli ei jaksanut sulattaa, lihava liikkeenomistaja ja tämän mustakähäräinen yksityissihteeri. Konttorissa kuiskailtiin yhtä ja toista näistä molemmista. Kai niissä kuiskeissa jotain perääkin oli, sillä eihän Mustakähäräinen muuten olisi saanut laiskana konttorissa vetelehtiä. Olisi vain jonkun toisen päähän pälkähtänyt yrittää, niin heti olisi konttoripäällikkö antanut risapääät rusaukset. Mustakähäräistä ei kuukaan muistuttanut. Selän takana vihaisesti mulkoiltiin, mutta edessä kohteliaasti kumarrettiin.

Tipuli ei tehnyt kumpaakaan. Hän yksinkertaisesti ei alentunut näkemään Mustakähäräistä. Tämä taas puolestaan vihasi nuorta Tipulia, mutta ei voinut sitä mitenkään osoittaa, sillä koko henkilökunta näkyi yksimielisesti asettuneen tytön puolelle, yksin konttoripäällikkökin.

Liikkeenomistaja oli Tipulista inhottava. Hän oli valkea ja lihava kuin äyräittänsä yli kumpuileva pullataikina. Hänessä ei näyttänyt olevan luita ollenkaan. Tipuli oli onnellinen, ettei hän joutunut koskaan

tekemisiin isäntänsä kanssa.

Juorut juoksivat. Tarinoita tapahtui. Ne kaikki eivät paljon Tipulia liikuttaneet. Hän eleli omien haaveittensa piirissä ja oli onnellinen, kun sai olla rauhassa.

Eräänä päivänä konttoripäällikkö lähetti Tipulin pankkiin. Kaikki asiatytöt olivat tiessään. Päällikkö käski neidin hääriä salamana. Tipuli teki määräyksen mukaan. Posket punaisena, kovasti huohottaen hän ryntäsi juoksujalkaa takaisin konttoriin ja jätti rahat päällikölle.

”Olinko tarpeeksi ketterä?” kysyi hän iloisesti hymyillen.

”Kiitos, neiti! Olitte!”

Silloin vasta Tipuli hoksasi, että liikkeenomistaja oli huoneessa. Tämä nosti taskustaan kultasankaiset lasit silmilleen ja tarkasteli nopeasti poistuvaa lähettilästä.

”Taasko uusi asiatyttö?” kysyi Omistaja.

”Ei. Hän on konekirjoittajani, se, jota tehtailija Villberg suositteli.”

”Näyttää kovin lapselliselta.”

”Niin. Hän lienee hiukan alle kahdenkymmenen. Näppärä ja kiltti tyttö.”

Omistaja pani toisen silmänsä kiinni ja katseli merkitsevästi toisella konttoripäällikköä.

”Vai niin. Te pidätte hänestä.”

”Pidämme kaikki hänestä. Hän on kunnon tyttö.”

Omistaja kohautti harteitaan.

”En epäile sitä. Kunnon tytöt ovat kaikista kiintoisimpia. Mutta asiasta toiseen. Kuinka paljon . . .”

Siitä päivästä lähtien huomasi konttorin valpas henkilökunta, että Omistaja mieluiten kulki sen huoneen läpi, jossa Pusu istui. Omistaja puolestaan taas teki sen havainnon, ettei hän koskaan saanut puhutella pientä konekirjoittajataarta kahden kesken. Jos hän lähetti tytön toverin toiseen huoneeseen, niin jo toisesta huoneesta pistäytyi toinen henkilö etsimään jotain hiiden paperilappua.

Konttorissa kävi kuiske, että Omistaja oli iskenyt silmänsä Pusuun.

”Hyi”, sylkäisi Tipuli, kun asiasta hänelle itselleen kerrottiin. ”Mokomakin vanha ihratynnyri!”

”Niin sanoi Mustakähäräinen aluksi.”

Tipuli suuttui.

”Jos minun osalleni eivät poikamiehet riitä, niin ilman olen. Ukkomiehiä syljen päin naamaa.”

Kun kissa on poissa kotoa, hyppivät hiiret pöydillä.

Omistaja ja konttoripäällikkö olivat poissa konttorista. Tytöt keräytyivät Tipulin huoneeseen. Tipuli oli noin vain ilman aikojaan, toverinsa iloksi, piirtänyt pilakuvan Omistajasta. Toveri ilahdutti sillä ohikulkevaa kassaneitiä, ”Kassaa”. Kassasta oli kuva erittäin onnistunut. Ilahduttaakseen häntä enemmän piirteli Tipuli Omistajasta useampia hullunkurisia kuvia. Hänellä oli näet tuollainen pieni taito. ”Kassan” nauru kutsui pian koko henkilökunnan pikku Pusun ympärille. Mustakähäräinen, pahan ilman lintu, sattui joukkoon.

Ilon ollessa ylimmillään saapuivat ”kissat” kotiin.

”Mikä on ilona?”

Kaikki vaikenivat. Tipuli sujautti paperin kirjepinon alle piiloon.

”Neiti Pusu näytteli hiukan meille noitakonsteja”, sanoi vihdoin vanha kassaneiti.

Iloinen seura hajaantui.

”Ehkäpä neiti näyttää minullekin noitakonstejaan”, sanoi Omistaja.

”Pyydän anteeksi!” vastasi Tipuli nous-
ten kunnioittavasti seisomaan. ”En tehnyt
mitään noitakonsteja. Hulluttelin vain
hiukan. Sellainen ei huvita herra johtajaa.”

”Miksi ette voi näyttää töitänne”, sanoi
Mustakähäräinen. Ennenkuin Tipuli aavistikaan, vetäisi nainen paperin kirjepinon alta. Omistaja sai katsella, miltä hän näytti konttorineitinsä silmissä.

Mustakähäräinen poistui ilkeästi hymyillen. Konttoripäällikkö silmäili kauhistuneena paperia.

Omistajan otsalle kohosivat suuttu-

muksen suonet.

”Neiti, seuratkaa minua!”

Kauhu järsi Tipulin sydäntä. Potkut, potkut! Mitä taasen kotolaiset sanovatkaan?

Omistaja seisahtui huoneessaan Tipulin eteen.

”Näinkö te kunnioitatte isäntäväkeänne, neiti?”

Tipulin pää painui alas. Liikemiehenä hän kunnioitti isäntäänsä, mutta ihmisenä — äh. Parasta pitää suunsa kiinni.

”Tiedättekö, että pienemmistäkin syistä erotetaan tässä firmassa kunnottomat virkailijat?” jylisi Omistaja.

Tipuli ei vastannut.

”Eikö teillä ole mitään sanottavaa puolustukseksenne?”

”Ei.”

”Pyytäkää sitten edes anteeksi!”

”Olkaa hyvä ja antakaa anteeksi, jos voitte!” sanoi tyttö hiljaa. Häntä rupesi pelko ahdistamaan. Hän vilkaisi vaistomaisesti ovelle päin. Omistajan naama ja ääni olivat muuttuneet ytelän imeliksi.

”Pyytäkää kauniimmin, jos haluatte pitää paikkanne!”

”En osaa sen kauniimmin.”

Omistaja tarttui lihavilla sormillaan tytön leukaan pakottaen hänet katsomaan silmiinsä.

”Kyllä te osaatte. Jolla on noin kirkkaat silmät ja punaiset huulet, hän kyllä osaa paljon kauniimmin anteeksi pyytää.”

Tipuli riuhtaisi leukansa irti. Omistaja sai kiinni hänen käsivarresta.

”Älkää olko lapsellinen! Olettehan te pyytänyt isältänne anteeksi tyhmyyksiänne! Pyytäkää minulta samoin. Kas niin. Antakaapa, kun opetan teille, miten se tapahtuu!”

Ja hän venytti amebamaiset käsivartensa rimpuilevan tytön ympärille. Hänen hengityksensä tohisi kuin lähtöä tekevän veturin savupiippu. Suu ammollaan hän haki tytön huulia.

Hätä keinon keksii. Tipuli turvautui koiran konstiin. Hän iski raivokkaasti hampaansa Omistajan käsivarteeseen.

Kiroten hellitti ameba otteensa.

”Te vanha ihratynnyri!” sähähti Tipuli peräytyen ovelle. ”Minä olen vain halpa konttoristi ja te mahtava rahapomo. Mutta kunniaani en ikinä jätä kaltaistenne käsiin. Tällä minuutilla lähden moisesta talosta.”

Kun Tipuli tuli kiihtyneenä ulos Omistajan huoneesta, kääntyivät kaikkien silmät kysyvinä häneen.

”No? Miten kävi?” kysyi Kassa.

”Puraisin häntä. Nyt lähden tallustelemaan kotiini.”

”Puraisit häntä!”

”Puraisin. Voittehan kysyä sitä hänen lääkäriltään, jonka luo hän luultavasti on mennyt sidottamaan käsivarttaan!”

Juhannus. Kokot leimahtelivat. Iloiset ihmiset hyppivät niiden ympärillä kuin kannibaalit paistinsa ääressä Etelämeren saarilla. Rengit ja piiat, päiväpalkkalaiset ja souvarit remusivat työväentalolla. Viulun vingutus kuului nuorisoseuraväen keskuudesta. Pitäjän herrasväki piti omaa iloaan saarella.

Tohtorin kartanosta kuului maantielle asti lapsen itku pianon säestämänä.

Tipuli siellä viihdytteli veljensä kaksospoikia. Niin täällä maailmassa ihmislasta heitellään. Tipuli oli nyt lapsentyttönä.

Kun Tipulin liikeura loppui lyhyeen kuin kissan lento, täytyi hänen palata takaisin Lepikkomäkeen. Tällä kerralla perhe hyväksyi yksimielisesti Tipulin menettelyn. Sanoipa Tauno, että olisi ollut vielä enemmän paikallaan, jos Tipuli olisi hoksannut purra moiselta esimieheltä nenän.

Koska Taunon perheessä oli näihin aikoihin sattunut kaksinkertaisesti iloinen tapaus, kutsuttiin Tipuli jakamaan iloa. Näin hän joutui hoitamaan lapsentytön virkaa. Virassa hän tuli nyt olleeksi jo puoli vuotta.

Veljen kotona Tipuli tuli mainiosti toimeen. Lahjarouva jätti iloiten talouden ja lapset natonsa ylikomentoon. Tipuli puolestaan ei työtä pelännyt. Hän piti pojat ja palvelijat kurissa.

Kaikki naapurit olivat herttaisia ja ystävällisiä ”tohtorin sisarelle”. Nuoret neitokset kiirehtivät solmiamaan ystävyysliittoja hänen kanssaan, etenkin kun huomasivat, ettei hän ollenkaan kiinnittänyt huomiotaan nuoreen nimismieheen ja rovastin apulaiseen. Vanhat rouvat pitivät häntä herttaisena tyttönä. Nuoret miehet nimitivät häntä ylpeäksi, koska hän heidän läheisyydessään oli kylmä kuin jääpuikko maaliskuisessa räystäässä.

Mutta nyt oli juhannus. Avonaisesta akkunasta tunkeutui huoneisiin sireenien hiivelevä tuoksu. Tipuli-täti istui salissa soi-

tellen ja haaveillen. Kaksoiset kirkuivat kammiossaan. Ei ollut heillä nälkä, eikä märkä. He juhlivat juhannusta omalla tavallaan. Muu perhe oli juhliassa taivasalla.

Valkea, puolipuhjennut ruusunnuppu lennähti akkunasta soittajan syliin. Hän lakkasi heti ja meni katsomaan.

”Vai nuori neiti täällä säestääkin parkusuita”, kuului ulkoa miellyttävä ääni.

Tipuli punastui. Taiteilija Aro, rovastin poika, akkunalla seiso. Aro ei ollut enää pojannaskali, vaan kuuluisa pianisti. Hänen oppilaakseen Tipulikin toivoi pääsevänsä.

”Saanko tulla luoksenne?”

”Olkaa hyvä!”

”Kas, minne te nyt menette?”

”Ovea avaamaan.”

”Jos sallitte, tulen akkunasta. Se on runollista.” Samassa hän jo istuikin akkunalla katsellen vallattomasti Tipulia.

”Miksi ette ole kokkoa polttamassa?”

”Täytyy jonkun olla lapsien luona.”

”Voiko noin nuori olla näin uhrautuvainen?”

”Kuten näette, herra.”

”Onko minun lupa laskeutua luoksenne vai täytyykö minun poistua, armollinen neiti?”

”Jos luulette viihtyvänne seurassani, olkaa hyvä!”

”Kenpä ei kevään ja nuoruuden joukossa viihtyisi! Mutta mihin te taas kiiruhdatte?”

”Saanko tarjota simaa?”

”Sen jätätte kauniisti tekemättä. Jos ruokaa, juomaa haluaisin, pois luotanne heti kiiruhtaisin. Saanko pyytää teitä istumaan tähän vastapäätä? Kas niin. Millä luokalla te taas olettekaan?”

Tipuli punastui.

”Olen jo kaksi vuotta ollut ylioppilaina.”

”Tuhannesti anteeksi, neiti! Luulin teitä koulutytöksi, ja aioin kohteliaasti pyytää teitä laskemaan palmikkonne alas. Katso-kaas, pelkään, että tuo hirveä hiuskerä taittaa hennon niskanne. Mutta koska te olette jo kaksi vuotta ollut ylioppilaina, en todellakaan rohkene pyytää sitä.”

Tipulin poskia poltteli. Hän oli hämil-
lään ja onnellinen, kun suuri taiteilija, hä-
nen ihanteensa, suvaitsi jutella hänen
kanssaan. Hymyillen ujosti hän päästi
kaksi pitkää, ruskeaa palmikkoa vapau-
teen.

”Pyhä Maria, ovatko ne todella noin
ihanat. Kuulkaas, pikku neiti, te ette saisi
niitä koskaan kiertää ylös.”

Hän siirtyi tytön viereen sohvalle alkaen
leikitellä tämän toisella palmikolla. Häntä
huvitti verien leikki pienokaisen poskilla.
He olivat tavanneet toisensa muutaman
kerran vieraisilla. Mutta taiteilija ei ollut
kiinnittänyt tyttöön sen enemmän huo-
miota. Hän vain tiesi, että tuo mitättömän
näköinen pieni neiti oli pitkän lääkärin
sisar. Läheltä katsoen tyttö olikin suloinen
lapsi. Miten omituisen kirkkaat silmät hä-
nellä olikaan.

Tipuli oli kuin seitsemännessä taivaassa.
Taiteilija, kuuluisa taiteilija, kertoili tuos-
sa hänelle, mitättömälle tytölle, kokemuk-
siaan ja seikkailujaan. Tämä oli hänen elä-
mänsä suurin hetki. Tätä hän ei

ikinä unohtaisi.

Kuuntelijan innostus tarttui kertojaan. Hän kumartui lähemmä, lähemmä loistavia silmiä.

Äkkiä hän keskeytti. Hänet valtasi halu suudella tytön viattomia huulia, joita ei ehkä kukaan ennen häntä ollut koskettanut.

Silloin ojensi tyttö vaistomaisesti kätensä häntä kohden.

”Jatkakaa, olkaa hyvä!” pyysi hän.

Taiteilija häpesi. Hän vetäytyi kauemmaksi sohvan kulmaan.

”Suokaa anteeksi”, hätäytyi Tipuli, ”te olette jo väsynyt ettekä halua enää kertoa.”

Taiteilija hymyili.

”En ole väsynyt. Kevät ja nuoruus ovat vain huumaaavia. On vaarallista nauttia niistä liian kauan. Puhutaanpa nyt teistä, neiti Hyrkäs!”

”En ole Hyrkäs. Nimeni on Pusu.”

”Ettekö olekaan lääkärin sisar?”

”Kyllä. Meillä on vain eri nimi.”

”Aha! Hän on teidän velipuolenne.”

”Ei. Olemme aivan koko sisaruksia. Hän vain otti toisen nimen, kun tämä entinen on . . . on . . . kummallinen.”

”Niinkö! Miksi ette ole noudattanut hänen esimerkkiään?”

”Koska Pusu on kunniallinen nimi, ja kun isälle on se nimi kelvannut, niin miksi ei minulle.”

”Oikein, neiti! Ihailen teitä!”

Tipulin silmät loistivat kuin tähdet. Vihdoinkin joku, joka osasi antaa arvon hänen menettelylleen! Taiteilijan arvo kohosi kohoamistaan Tipulin silmissä.

”Neiti aikoo varmaan korkeastioppineeksi maisteriksi?”

”En lueskele.”

”Mitä, eikö tiedon laakeriseppele teitä houkuttelekaan! Parasta onkin, että kierätte paksut palmikkonne sepeleeksi kullillen.”

Tipuli nielaisi pari kertaa tyhjää. Nyt tai ei koskaan.

”Tiedättekö, herra, haluaisin mielelläni opiskella musiikkia. Tahtoisin tulla taiteilijaksi. Veljeni, omaiseni vastustavat sitä,

koska he olettavat, ettei minusta voi sellaista tulla. Olisitteko ystävällinen ja . . .?”

”Tietysti, rakas neiti! Siirtykää heti pianon luo! Mielelläni kuuntelen teitä ja lausun mielipiteeni.”

Tipuli nousi sykkivin sydämin. Hän valitsi lempikappaleensa.

Pikkulintu lensi akkunan kohdalle sireeniterttuun. Sen pikkukurkusta alkoi kaikua rinnantäyteisiä säveliä. Se palautti Tipulin rintaan häipyneen rohkeuden. Hän alkoi soittaa. Ensin hän soitti arasti, mutta sai heti varmuutta, ja omasta mielestään hän ei koskaan ollut soittanut kappaletta niin loistavasti.

Lopetettuaan Tipuli jäi istumaan pääriipuksissa. Taiteilija oli noussut ja seiso hiljaa hänen takanaan. Lintu jatkoi lauluaan sireenitertulla.

”Te soititte oikein sievästi.”

Tipuli käännähti nopeasti häneen päin.

”Mutta taiteilijaa minusta ei tule?” sanoi hän kiihkeästi.

”Minä en ole sitä sanonut, neiti. Teillä

on lahjoja. Harjoitus, opiskelu etevän opettajan johdolla . . .”

Tipulin villisielu kimmalti kätkestään. Silmät tulena liekehtien hän tarttui taiteilijan takin rintapieliin.

”Älkää ladelko joutavia kohteliaisuuksia, herra! En minä niitä kaipaa. Totuutta, totuutta tahdon, vaikka kuinka karvasta, mutta totuutta.”

Taiteilija seisoi hämmästyneenä. Hän ei ollut osannut aavistaakaan, että hänen ujo ja punasteleva emäntänsä olisi noin kiihkeä pikku nainen. Mutta hän ymmärsi saavansa tytön ainaisen vihan, jos hän ei nyt sanoisi totuutta.

”Niin, luulen, että teistä voi suuren harjoituksen perästä tulla tavallinen pianotaituri, mutta suurta taiteilijaa ei koskaan.”

Kiihkeät, totuutta janoavat silmät painuivat hiljaa kiinni. Silmäripsien välistä pusertui kyynel. Kädet vaipuivat alas. Hän lyyhähti tuolille istumaan.

Aron kävi sääliksi. Hän nosti masentuneen olennon vierelleen sohvaan ja koetti

häntä lohduttaa. Tipuli-parka oli niin hautautunut luhistuneiden unelmiensa alle, ettei hänen tavallinen, urhea mielenmalttinsa tahtonut ollenkaan palata.

”Älkää nyt toki noin surko! Tehän voitte silti opiskella musiikkia. Rupeatte urkuriksi tai musiikinopettajaksi johonkin kouluun.”

”Ei! Pitkän roikan vedän kaikkien musiikkihaaveitteni yli.”

”Kas, sitä te ette saa tehdä! Soitollanne te vielä ilahdutatte monta sydäntä. Vaikkei meille kaikille olekaan suotu onnea loistaa tähtinä konserttilavalla, niin usko-kaa minua, pienokainen, me suoritamme hiljaisuudessa monta paljon kauniimpaa työtä.”

”Te pidätte varmaan minua itserakkaana hölmönä, kun näin suren. Mutta tekin itkisitte, jos jokainen suunnitelmanne, johon ryhdytte, raukeaisi. Minulla ei ole enää mitään suunnitelmia. Minä en sovi mihinkään ammattiin.”

”Johan nyt! Minäkin tiedän pari elämäntehtävää, jotka oikein hyvin sopivat

kaltaisellenne, suloiselle, kirkassilmäiselle tytölle.”

Kyyneliset silmät kohosivat arasti lohduttajaan.

”Katsokaas, sen toisen elämäntehtävän kuiskaa korvaanne joku toinen henkilö kuin minä. Minulla ei ole siihen oikeutta. Olkaa varma, että sellainen henkilö vielä tiellenne tulee. Mutta toisen elämäntehtävän voin minäkin teille osoittaa, suuremman ja jalomman kuin taiteilijan tehtävän. Oletteko koskaan ajatellut, miten paljon on sairaita ja elämän lapsipuolia maailmassa? Eikö ole suurta, ihanaa lieventää heidän kärsimyksiään? Uskon, ettei siinä tehtävässä koskaan tunne olevansa maailmassa liikaa, työttä, ilman tarkoitusta. Se työ on maan hiljaisten työtä siitä ei julkista kiitosta kanneta. Mutta tuo hiljaisuudessa suoritettu työ antaa tekijälleen suuremman sisäisen tyydytyksen kuin maailman maine ja kunnia. Tyydytyksen viemme kanssamme hautaan. Maine ja kunnia jäävät maailmaan. Älkää siis surko! Luoja luo meidät jokaisen omaan vir-

kaamme, ja sen me aina saavutamme.
Pyrkikäämme olemaan taiteilijoita siinä
virassa, johon olemme määrätyt, olkoon-
pa se sitten vaikka suutarin virka!”

